

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ »

Το ποδόσφαιρο στη Δικτατορία των Συνταγματαρχών: Από την αναδιάρθρωση στο
Γουέμπλεϊ (1967-1971)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αλέξανδρος Αποστολόπουλος
(4115M044)

Υπό την εποπτεία της Επίκουρης Καθηγήτριας κας Χρυσάνθης Αυλάμη

Αθήνα, 2017

Τριμελής επιτροπή

Χρυσάνθη Αυλάμη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (επιβλέπουσα)
Μαριάννα Ψύλλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
Δέσποινα Παπαδημητρίου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αλέξανδρος Αποστολόπουλος, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

ΓΓΑ: Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού/Γενική Γραμματεία Αθλητισμού

ΓΔΑ: Γενική Διεύθυνση Αθλητισμού

ΕΠΟ: Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία

ΕΠΣ: Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων

ΕΠΣΑ: Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθηνών

ΟΠΑΠ: Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου

ΠΡΟ-ΠΟ: Προγνωστικά Ποδοσφαίρου

ΠΑΟ: Παναθηναϊκός Αθλητικός Όμιλος

ΟΣΦΠ: Ολυμπιακός Σύνδεσμος Φιλάθλων Πειραιώς

ΑΕΚ: Αθλητική Ένωσις Κωνσταντινουπόλεως

ΠΟΚ: Παναθηναϊκός Ολυμπιακός Κωνσταντινούπολη

ΠΑΟΚ: Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών

ΑΕ: Αθλητική Ένωση

ΑΣΑΕΔ: Ανώτατο Συμβούλιο Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων

CISM (ΣΙΣΜ): Conseil International du Sport Militaire

Περιεχόμενα

Πίνακες.....	σελ.6
Εικόνες.....	σελ.6
Εισαγωγή.....	σελ.8
1. Το ελληνικό ποδόσφαιρο σε μια νέα εποχή: Οι πρώτες ενέργειες του Κωνσταντίνου Ασλανίδη.....	σελ.11
1.1 Ο διορισμός κυβερνητικών επιτρόπων.....	σελ.14
1.2 Η αναδιάρθρωση των κατηγοριών και οι αυθαιρεσίες.....	σελ.19
1.3 Οι πιέσεις για συγχωνεύσεις και ο αντίκτυπός τους.....	σελ.22
1.4 Η νέα νομοθεσία για τις μεταγραφές και η επιχείρηση αποπομπής αλλοδαπών προπονητών.....	σελ.24
1.5 Οι χορηγίες και τα απραγματοποίητα έργα.....	σελ.30
1.6 Η ραγδαία άνοδος του ΠΡΟ-ΠΟ.....	σελ.35
2. Η εθνική ομάδα και η σημασία της για το καθεστώς.....	σελ.39
2.1 Η πορεία στα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου 1970.....	σελ.40
2.1.1 Η απόλυση Καραπατή.....	σελ.41
2.1.2 Η αντιπαράθεση Γεωργιάδη-Δομάζου και το επεισόδιο με τον Ασλανίδη.....	σελ.42
2.1.3 Οι κρίσιμοι αγώνες με Ελβετία και Ρουμανία και ο αποκλεισμός.....	σελ.49
2.2 Οι τίτλοι της εθνικής Ενόπλων Δυνάμεων και μικρότερες επιτυχίες.....	σελ.53
3. Η σημασία του κυπριακού ποδοσφαίρου για τη δικτατορία: εξανδραποδισμός και ιμπεριαλιστικές βλέψεις.....	σελ.59
3.1 Η ενσωμάτωση του κυπριακού πρωταθλήματος και η	

πολιτική του δήλωση.....σελ.59	σελ.59
3.2 Η θέσπιση του «Κυπέλλου της Μεγάλης Ελλάδος».....σελ.62	σελ.62
3.3 Η επέκταση του ΠΡΟ-ΠΟ στην Κύπρο.....σελ. 68	σελ. 68
3.4 Η εύνοια, οι πελατειακές σχέσεις και το πολιτικό παρασκήνιο.....σελ.70	σελ.70
4. Η σημασία της διεθνούς επιτυχίας των ελληνικών συλλόγων και η οικειοποίηση ενός απροσδόκητου θριάμβου.....σελ. 77	σελ. 77
4.1 Οι περιοδείες των ομάδων και οι παρουσίες στην Ευρώπη.....σελ.77	σελ.77
4.2 Το πράσινο άρμα της επιτυχίας.....σελ.82	σελ.82
Επίλογος.....σελ.90	σελ.90
Πηγές.....σελ.95	σελ.95
Βιβλιογραφία.....σελ.96	σελ.96

Πίνακες

Πίνακας 1: Οι συμμετοχές και η κατάταξη των κυπριακών ομάδων στο ελληνικό πρωτάθλημα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας

Πίνακας 2: Οι τελικοί του κυπέλλου της Μεγάλης Ελλάδος κατά τη διάρκεια της επταετίας

Εικόνες

Εικόνα 1: Ο Ασλανίδης ως νέος Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού (Αθλ. Ηχώ 14-5-1967)

Εικόνα 2: Ο Μποτίνος ζητά συγγνώμη από τον Παπαποστόλου, ο οποίος του επιτρέπει να επιστρέψει στον αγώνα. Δεξιά ο κυβερνητικός επίτροπος του Ολυμπιακού, Π.Ηλιόπουλος (Φως των σπορ, 3-1-1968)

Εικόνα 3: Άρθρο υπέρ των συγχωνεύσεων (Αθλ. Ηχώ 25-6-1967)

Εικόνα 4: Άρθρο υπέρ των συγχωνεύσεων (Αθλ. Ηχώ 14-6-1968)

Εικόνα 5: Η επίσημη απόφαση για την αποπομπή του Μπόμπεκ (Αθλ. Ηχώ 15-6-1967)

Εικόνα 6: Ρεπορτάζ της εποχής για μία από τις συνηθισμένες περιοδείες του Ασλανίδη (Αθλ. Ηχώ 20-6-1968)

Εικόνα 7: Ρεπορτάζ από τη λαμπρή τελετή της θεμελίωσης του «Σταδίου 21ης Απριλίου». Αριστερά ο Στυλιανός Παττακός με τον ποδοσφαιριστή του Ολυμπιακού, Γιώργο Σιδέρη (Αθλ. Φωνή 16-6-1969)

Εικόνα 8: Σύγκριση εισπράξεων του ΟΠΑΠ ανάμεσα στο Μάιο του 1967 και στο Μάιο του 1968 (Αθλ. Φωνή 20-5-1968)

Εικόνα 9: Δηλώσεις του Ασλανίδη μετά το επεισόδιο με το Δομάζο (Αθλ. Ηχώ 11-4-1969)

Εικόνα 10: Πρωτοσέλιδο της Αθλητικής Ηχούς τη μέρα του αγώνα Ρουμανίας-Ελλάδας (Αθλ. Ηχώ 16-11-1969)

Εικόνα 11: Συγχαρητήριο τηλεγράφημα του Γ. Παπαδόπουλου στην Εθνική Ενόπλων (Αθλ. Ηχώ 26-6-1968)

Εικόνα 12: Παρουσίαση της μακέτας του Σταδίου Ενόπλων Δυνάμεων (Αθλ. Ηχώ 23-2-1969)

Εικόνα 13: Αναμέτρηση για το Κύπελλο της Μεγάλης Ελλάδος (Αθλ. Ηχώ 22-4-1969)

Εικόνα 14: Οι εκδηλώσεις λατρείας του Ασλανίδη προς το Δομάζο (Αθλ. Ηχώ 6-3-1971)

Εικόνα 15: Έπαινοι του Παττακού στον ΠΑΟ (Αθλ. Ηχώ 25-3-1971)

Εικόνα 16: Η συμβολή του Ασλανίδη στον θρίαμβο (Αθλ. Ηχώ 25-3-1971)

Εικόνα 17: Η πρόκριση του Παναθηναϊκού επί του Ερυθρού Αστήρα (Αθλ. Ηχώ 29-4-1971)

Εισαγωγή

«Το ποδόσφαιρο είναι καλό για να μη σκέπτεται ο κόσμος άλλα πράγματα, πιο επικίνδυνα.»¹

Χωρίς να αποσαφηνίσει ποτέ τι εννοούσε με αυτή του τη φράση, ο Βιθέντε Καλδερόν² έδωσε στον δέκτη της τη δυνατότητα να την ερμηνεύσει ποικιλοτρόπως, κρίνοντας εκείνος ποια ήταν ενδεχομένως τα «επικίνδυνα πράγματα» στα οποία αναφερόταν.

Η δεκαετία του 1960 αποτελεί πιθανότατα τη σημαντικότερη περίοδο στην ιστορία του ποδοσφαίρου. Είναι η δεκαετία που καθιέρωσε το Παγκόσμιο Κύπελλο ως το μεγαλύτερο αθλητικό θεσμό μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, που δημιούργησε τους πρώτους αστέρες στην ιστορία του αθλήματος, με παίκτες όπως ο Πελέ, ο Τζωρτζ Μπεστ, ο Εουσέμπιο και πλήθος άλλων, να μετατρέπουν το άθλημα σε θέαμα, προκαλώντας το ενδιαφέρον εκατομμυρίων ανθρώπων ανά τον πλανήτη.

Η δύναμη και η κοινωνική επιρροή που είχε αποκτήσει το ποδόσφαιρο δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητη από τους πολιτικούς ηγέτες των χωρών και ιδιαίτερα εκείνων που τελούσαν υπό δικτατορικά καθεστώτα. Το ποδόσφαιρο ως μέσο προπαγάνδας και πολιτικής δήλωσης δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο, καθώς

1 Γκαλεάνο Ε. «Τα χίλια πρόσωπα του ποδοσφαίρου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998, σελ. 265

2 Πρόεδρος της Ατλέτικο Μαδρίτης κατά τις περιόδους 1964-1980 και 1982-1987

συναντάται τόσο στη φασιστική Ιταλία των δεκαετιών 1920 και 1930, όσο και στη ναζιστική Γερμανία του 1930, αν και, όσον αφορά τα συγκεκριμένα παραδείγματα, αποτελεί απλώς μέρος μιας γενικότερης στροφής προς τον αθλητισμό.

Εκείνο που καθιστά ωστόσο ως σημείο αναφοράς τη δεκαετία του 1960 είναι η μαζικότητα της χρήσης του ποδοσφαίρου ως προπαγανδιστικό όργανο της δικτατορίας, καθώς και η διαφορά που συνίσταται με τα προαναφερθέντα παραδείγματα της Ιταλίας και της Γερμανίας στα αίτια της ανάδειξής του. Σε αντίθεση με το Μουσολίνι, ο οποίος ενέταξε το ποδόσφαιρο στο πλαίσιο της ανάπτυξης νέων Ιταλών πολιτών, που θα πειθαρχούσαν και θα αποτελούσαν όργανα για τη δημιουργία της αυτοκρατορίας που επιθυμούσε³, οι ηγέτες χωρών όπως η Ισπανία, η Παραγουάη και η Ελλάδα, έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στο άθλημα με αποκλειστικό σκοπό την εκμετάλλευσή του για την επίτευξη πολιτικών φιλοδοξιών και όχι για την ανάδειξη κάποιας εθνικής ανωτερότητας. Το ποδόσφαιρο πλέον αποτελούσε, μεταξύ άλλων, και μέσο διπλωματίας, κάτι που διαφαίνεται και από δηλώσεις υπουργών της κυβέρνησης Φράνκο, οι οποίοι αναφερόμενοι στη Ρεάλ τόνιζαν πως «έχει αποτελέσει την καλύτερη πρεσβεία που έχουμε στείλει στο εξωτερικό»⁴.

Η πολιτική ισχύς που είχε αποκτήσει το ποδόσφαιρο, δεν άργησε να γίνει αντιληπτή και στην Ελλάδα της δικτατορίας. Ήδη από τη δεκαετία του 1950, το άθλημα γνωρίζει μία τεράστια άνθηση, γεγονός το οποίο προκύπτει από την αύξηση των θεατών και τη διεύρυνση της κοινωνικής τους βάσης⁵, την εμφάνιση νέων αθλητικών εντύπων, την ίδρυση του ΟΠΑΠ και την καθιέρωση της Α' Εθνικής Κατηγορίας.

Η παρούσα έρευνα δεν έχει ως στόχο την απλή αναπαραγωγή κοινωνιολογικών θεωριών και προσεγγίσεων των αιτίων που καθιστούν, ακόμα και στη σύγχρονη εποχή το ποδόσφαιρο ως ένα προνομιακό πεδίο για την έκφραση πολιτικής προπαγάνδας, αλλά την καταγραφή των ίδιων των γεγονότων που αναδεικνύουν το μέγεθος του κρατικού παρεμβατισμού κατά τη συγκεκριμένη

3 Wynn A. «The Goooooooooals of Government: Football as a Political Tool of Fascism and Nazism», Wesleyan University 2007, Connecticut, σελ. 11

4 Shaw, D. (1988). The political instrumentalization of professional football in Francoist Spain 1939-1975, σελ. 271

5 Ζηζοπούλου Α. «Ποδόσφαιρο και Κοινωνία: Η περίπτωση των ποδοσφαιρικών σωματείων του Π.Ο.Κ. στη δεκαετία του 1950», Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 2004, σελ. 7

περίοδο, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στον αθλητικό Τύπο της εποχής, με προεξέχουσα την εφημερίδα Αθλητική Ηχώ, καθώς και την Αθλητική Φωνή, η οποία αποτελούσε την έκδοση της ίδιας εφημερίδας κάθε Δευτέρα. Η Αθλητική Ηχώ επιλέχθηκε τόσο λόγω της ιστορικότητάς της, καθώς κυκλοφορούσε ήδη από το 1945 αποτελώντας την παλαιότερη αθλητική εφημερίδα στη χώρα, όσο και λόγω της έντονης φιλικής διάθεσης προς τον τότε Γενικό Γραμματέα Αθλητισμού, Κωνσταντίνο Ασλανίδη. Σε μία εποχή λογοκρισίας του Τύπου από τη δικτατορία, η αναπαραγωγή εγκωμιαστικών σχολίων προς την κρατική ηγεσία ήταν δεδομένη, ωστόσο το παράδειγμα της Αθλητικής Ηχούς είναι αξιοσημείωτο για πολλούς λόγους. Η επιλογή της εφημερίδας να εύχεται στον Ασλανίδη για την ονομαστική του γιορτή στο πρωτοσέλιδό της κάθε χρονιά κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του, η μόνιμη αναφορά σε εκείνον ως «αναμορφωτή του ελληνικού αθλητισμού», «πρωταθλητή έργων», «υπεραθλητή της χρονιάς», είναι μόνο μερικά από τα παραδείγματα που καθιστούν την εφημερίδα φιλοκαθεστωτική και, συνεπώς, εντείνουν το ενδιαφέρον για την έρευνα.

Λόγω του τεράστιου όγκου πληροφοριών, η εργασία περιορίζεται στην καταγραφή γεγονότων με έναρξη την ανάληψη της ηγεσίας της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού από τον Ασλανίδη το Μάιο του 1967, μέχρι τον μεγαλύτερο αθλητικό θρίαμβο της δικτατορίας, δηλαδή τη συμμετοχή του Παναθηναϊκού στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών τον Ιούνιο του 1971 στο Γουέμπλεϊ. Στα τέσσερα κεφάλαια στα οποία συνίσταται, παρουσιάζονται οι αναδιαρθρώσεις στις οποίες προέβη ο Ασλανίδης, η σημασία της εθνικής ομάδας για το καθεστώς, η σχέση με το κυπριακό ποδόσφαιρο και τέλος, η πορεία του Παναθηναϊκού προς το Γουέμπλεϊ.

1. Το ελληνικό ποδόσφαιρο σε μια νέα εποχή: Οι πρώτες ενέργειες του Κωνσταντίνου Ασλανίδη

Το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 και η έλευση του δικτατορικού καθεστώτος στην πολιτική διακυβέρνηση της Ελλάδας, σηματοδότησαν μία νέα περίοδο για το ποδόσφαιρο της χώρας, η οποία χαρακτηρίστηκε από τον ολοκληρωτικό έλεγχο των σωματείων από τους αρμόδιους παράγοντες, και συγκεκριμένα από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Με την επιβολή της δικτατορίας, και όπως ήταν φυσικό, για ένα διάστημα είκοσι περίπου ημερών, ο αθλητισμός στη χώρα παρέλυσε. Η προγραμματισμένη αναμέτρηση εναντίον της Αυστρίας στις 23 Απριλίου για τα προκριματικά του Κυπέλλου Εθνών Ευρώπης του 1968 αναβλήθηκε⁶ και ο πρώτος αγώνας που διεξήχθη μετά το πραξικόπημα, ήταν ένας φιλικός αγώνας του Παναθηναϊκού εναντίον της ελβετικής Σερβέτ στις 10 Μαΐου. Η αναμέτρηση μπορεί να θεωρηθεί ιστορική, καθώς πρόκειται για την πρώτη παρουσία κυβερνητικού στελέχους της χούντας σε ποδοσφαιρικό παιχνίδι, και συγκεκριμένα του Υπουργού Εσωτερικών, Στυλιανού Παττακού, ο οποίος μάλιστα «μετά την λήξιν του αγώνος[...]απένειμε εις τους αρχηγούς αμφοτέρων των ομάδων κύπελλα».⁷

6 Ο αγώνας διεξήχθη τελικά στις 4-10-1967, όπου η Ελλάδα κέρδισε με 4-1 (Σιδέρης 3, Παπαϊωάννου-Γκράουσαμ), ωστόσο η εθνική δεν κατάφερε να πάρει την πρόκριση για την τελική φάση, τερματίζοντας στη δεύτερη θέση στον όμιλο, πίσω από την πανίσχυρη Σοβιετική Ένωση και μπροστά από την Αυστρία και τη Φινλανδία)

7 Αθλ. Ηχώ 11-5-1967

Μόλις δύο ημέρες αργότερα, το ελληνικό ποδόσφαιρο περιήλθε και επισήμως σε μια εποχή ατέρμονου κρατικού παρεμβατισμού, όταν την ηγεσία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, ανέλαβε ο τότε Αντισυνταγματάρχης Πεζικού Κωνσταντίνος Ασλανίδης.⁸ Βάσει του Αναγκαστικού Νόμου 127/1967 «Περί αναδιοργάνωσης του Εξωσχολικού Αθλητισμού», «άπασαι αι αναγνωρισμένοι αθλητικά οργανώσεις τίθενται υπό την εποπτεία της παρά τω Υπουργείω Προεδρίας της Κυβερνήσεως, Γενικής Διευθύνσεως Αθλητισμού...»⁹, με τον Ασλανίδη να γίνεται πανίσχυρος.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του, ο Ασλανίδης προέβη σε σημαντικές και συνεχείς αναδιαρθρώσεις του τρόπου διεξαγωγής των πρωταθλημάτων ποδοσφαίρου, περιόδευε συχνά ανά την Ελλάδα επιθεωρώντας τα εκτελούμενα υπό την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού έργα, πολλά εκ των οποίων δεν αποπερατώθηκαν ποτέ, και χορηγώντας σημαντικά χρηματικά ποσά σε ποδοσφαιρικές ενώσεις και τοπικά σωματεία, ενώ σε αυτόν οφείλεται κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό η ραγδαία αύξηση των κερδών του Οργανισμού Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ) μέσω του ΠΡΟ-ΠΟ (Προγνωστικά Ποδοσφαίρου) κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Οι παραπάνω ενέργειες, συνεπικουρούμενες από τη φιλοδοξία της διεθνούς προβολής της χώρας μέσω του ποδοσφαίρου, αλλά και την έντονη προσπάθειά του για την ενοποίηση του ελληνικού και του κυπριακού πρωταθλήματος, η οποία θα στεκόταν αρωγός στην γενικευμένη πίεση του καθεστώτος για ένωση των δύο χωρών, θα εκτεθούν αναλυτικότερα στη συνέχεια.

8 Αθλ. Ηχώ 13-5-1967

9 Στις 5-4-1968, η Γενική Διεύθυνση Αθλητισμού μετονομάστηκε επισήμως σε Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και υπαγόταν πλέον απευθείας στον Υπουργό Προεδρίας της Κυβερνήσεως, δηλαδή τον Γεώργιο Παπαδόπουλο

Εικόνα 1: Ο Ασλανίδης ως νέος Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού

Μία από τις πρώτες ενέργειες του συγκεντρωτισμού εξουσίας του Ασλανίδη ήταν η διάλυση δύο σημαντικών θεσμικών οργάνων αθλητισμού, του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Αθλητισμού, καθώς και του Επταμελούς Συμβουλίου Αθλητισμού.¹⁰ Χαρακτηριστική της ολοκληρωτικής του διάθεσης είναι η εξαγγελία του για συνάντηση με τη διοίκηση της Ομοσπονδίας, διευκρινίζοντας ωστόσο την απροθυμία του να συγχρωτιστεί με την ολομέλειά της,¹¹ γεγονός που προϋδεάζει για το σχέδιό

10 Αθλ. Ηχώ 17-5-1967

11 Αθλ. Ηχώ 18-5-1967

του να τοποθετήσει στενούς του συνεργάτες σε καίριες θέσεις του ελληνικού ποδοσφαίρου.

1.1 Ο διορισμός κυβερνητικών επιτρόπων

Η πρώτη τέραστιας σημασίας ενέργεια στην οποία προέβη ο Ασλανίδης ήταν η στελέχωση τόσο των ποδοσφαιρικών ενώσεων και σωματείων, όσο και της ίδιας της Ομοσπονδίας, με κυβερνητικούς επιτρόπους, δηλαδή με παράγοντες δικής του επιλογής, οι οποίοι αποτελούσαν φερέφωνα του. Λίγες ημέρες μετά τη διάλυση των συμβουλίων, ακολούθησε μία σειρά παραιτήσεων διοικητικών στελεχών ιστορικών συλλόγων, όπως του αρχηγού του ποδοσφαιρικού τμήματος του Παναθηναϊκού, Ζουμπουλάκη¹², του προέδρου του Παναθηναϊκού Λουκά Πανουργιά, αλλά και του προέδρου της ΑΕΚ, Κλεάνθη Μαρόπουλου, ο οποίος μάλιστα δήλωσε πως «Λυπούμαι διότι δεν μπορώ να αναφερθώ εις τους λόγους της παραιτήσεως μου»,¹³ καθιστώντας πολύ πιθανό το ενδεχόμενο οι «παραιτήσεις» των διοικητικών στελεχών να ήταν στην πραγματικότητα καθαιρέσεις από τον Ασλανίδη. Το ίδιο συνέβη και στον Ολυμπιακό, έξι μήνες αργότερα, όταν ο τότε πρόεδρος Γεώργιος Ανδριανόπουλος πείστηκε να παραιτηθεί, σε μια περίοδο που ο σύλλογος είχε περιέλθει σε δυσμενή θέση λόγω πολλών συνεχόμενων ηττών, οι οποίες είχαν δημιουργήσει αναταραχές στο εσωτερικό της ομάδας, κάτι το οποίο αποτέλεσε και το πρόσχημα ούτως ώστε ο Ασλανίδης να αντικαταστήσει το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου.¹⁴

Επιστρέφοντας στις πρώτες ενέργειες του Ιουνίου του 1967, διέρρευσε στον Τύπο η πρόθεση της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού να τοποθετήσει κυβερνητικούς επιτρόπους στην Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία και σε όλα τα αθλητικά σωματεία με τις πρώτες ενέργειες να αναμένονται στους τρεις παραδοσιακά μεγάλους συλλόγους, δηλαδή τον Παναθηναϊκό, τον Ολυμπιακό και την ΑΕΚ.¹⁵ Η είδηση επιβεβαιώθηκε άμεσα, καθώς στις 29 Ιουνίου ορίστηκαν οι πρώτοι κυβερνητικοί επίτροποι. Συγκεκριμένα, στην Ε.Π.Ο. ορίστηκε ο παλαίμαχος πρωταθλητής του άλματος επί κοντώ Γιώργος Ρουμπάνης, στην ΑΕΚ ο Γεώργιος

12 Αθλ. Ηχώ 24-5-1967

13 Αθλ. Ηχώ 14-6-1967

14 Φως των Σπορ 8-12-1967

15 Αθλ. Ηχώ 25-6-1967

Χρυσafίδης, παλαιός πρόεδρος του συλλόγου, ενώ σε Παναθηναϊκό και Ολυμπιακό ορίστηκαν δύο στρατιωτικοί, ο λοχαγός και αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού Μιχάλης Κίτσιος, και ο ταγματάρχης Πότης Ηλιόπουλος αντίστοιχα.¹⁶

Ο διορισμός κυβερνητικών επιτρόπων σε όλους τους αθλητικούς συλλόγους, ο οποίος αξίζει να διευκρινιστεί πως ήταν άμισθος, θεσμοθετήθηκε και νομικά βάσει του νόμου 127/1967 «Περί Αναδιοργάνωσης του Εξωσχολικού Αθλητισμού», άρθρο 48.¹⁷ Σύμφωνα με αυτόν, η παρουσία του επιτρόπου σε όλα τα διοικητικά συμβούλια ενός σωματείου ήταν απαραίτητη και οποιαδήποτε συνεδρίαση ή απόφαση λάμβανε χώρα εν τη απουσία του, θεωρούνταν άκυρη. Παράλληλα, οποιαδήποτε διαφωνία του σε απόφαση του διοικητικού συμβουλίου, καταγραφόταν στα πρακτικά, παραδιδόταν στην Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, και σήμαινε την αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης μέχρι την εξέτασή της από τον Υπουργό Προεδρίας της Κυβερνήσεως, ενώ οι επίτροποι ήταν υποχρεωμένοι να αναφέρουν στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού κάθε απόφαση των συνεδριάσεων, και ιδιαιτέρως αυτές που λαμβάνονταν «παρά τον Νόμον ή το καταστατικόν».¹⁸

Η ενέργεια του Ασλανίδη καθιστούσε ουσιαστικά τυπικούς τους λόγους ύπαρξης του διοικητικού συμβουλίου οποιουδήποτε αθλητικού οργανισμού. Η τοποθέτηση εντολοδόχων του σε κάθε αθλητικό κέντρο λήψης αποφάσεων ή σωματείο του προσέφερε τη δυνατότητα πλήρους εποπτείας χωρίς να χρειάζεται να παρίσταται ο ίδιος σε συνεδριάσεις, αν και πολλές φορές, ιδιαίτερα κατά την πρώτη περίοδο της ηγεσίας του, το συνήθιζε, ενώ στη συνέχεια καλούσε ο ίδιος τις διοικήσεις των ομάδων στο γραφείο του.

Η εξουσία των επιτρόπων δεν περιοριζόταν αποκλειστικά στη συμμετοχή τους στις διοικητικές αποφάσεις του συλλόγου και στην έγκρισή τους, αλλά φαίνεται πως είχαν λόγο και σε αμιγώς αγωνιστικά θέματα, όπως η κατάρτιση της σύνθεσης με την οποία θα παραταχθεί η ομάδα στην οποία είχαν διοριστεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συμπεριφορά του κυβερνητικού επιτρόπου της ΑΕΚ, Χρυσafίδη σε έναν αγώνα στον οποίο ο «Δικέφαλος» γνώρισε την ήττα με 1-0 από τον Ολυμπιακό Βόλου, στο ημίχρονο του οποίου ο Χρυσafίδης «εισήλθε και εξήλθε των αποδυτηρίων φανερά εκνευρισμένος. Ως γνωστόν, είχε συστήσει εις τον κ.

16 Αθλ. Ηχώ 29-6-1967

17 ΦΕΚ 148 Α/31-8-1967

18 Το ίδιο

Τσάκναντυ¹⁹ όπως χρησιμοποίησε τους Παπαϊωάννου και Σοφιανίδη, χωρίς όμως αποτέλεσμα».²⁰

Η ανυπακοή του Ούγγρου τεχνικού στις επιταγές του Χρυσοφίδη ανάγκασε και τον ίδιο τον Ασλανίδη να επιληφθεί του θέματος, και μάλιστα άμεσα, καθώς την επόμενη μέρα τον κάλεσε στο γραφείο του κάνοντάς τους συστάσεις για τις σχέσεις του με τους παίκτες της ΑΕΚ.²¹ Κρίνοντας από τη γενικότερη στάση του Ασλανίδη, η κλήση του Τσάκναντυ στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού μπορεί να εκληφθεί περισσότερο ως προειδοποίηση να πειθαρχεί στις εντολές που του δίνονται, παρά ως απλό ενδιαφέρον.

Πολλές φορές, οι κυβερνητικοί επίτροποι διορίζονταν «παρά τη θέλησή τους με αποτέλεσμα συχνά να παραιτούνται»²². Συνεπώς, η παρουσία τους στα σωματεία δεν ήταν η μόνη δίοδος ελέγχου για τον Ασλανίδη. Πολλοί στρατιωτικοί αξιωματούχοι είχαν τοποθετηθεί σε διάφορες διοικητικές θέσεις των συλλόγων, προκαλώντας συχνά τριγμούς εντός της ομάδας. Ένα παρόμοιο με το προαναφερθέν, περιστατικό, σημειώθηκε την ίδια μέρα μάλιστα, στη νίκη του Ολυμπιακού επί του Απόλλωνα Αθηνών (4-0). Στο ημίχρονο της αναμέτρησης, ο Βασίλης Μποτίνος, από τους πρωταγωνιστές του Ολυμπιακού εκείνης της περιόδου, αντιλήφθηκε ότι είχε πρόβλημα με το παπούτσι του, το οποίο πέταξε στον φροντιστή της ομάδας Τάκη Κτενά, προκαλώντας την άγρια αντίδραση του εφόρου του Ολυμπιακού, αντισυνταγματάρχη των Ειδικών Δυνάμεων Δημήτρη Παπαποστόλου²³, ο οποίος σύμφωνα με μαρτυρία του ίδιου του Μποτίνου για το περιστατικό, τον έπιασε από τη φανέλα και απείλησε να τον στείλει στο στρατοδικείο.²⁴ Ο Μποτίνος, ο οποίος υποστηρίζει πως δεν γνώριζε ποιος είναι ο Παπαποστόλου, δηλώνει χαρακτηριστικά: «Σήκωσα το χέρι και του έδωσα μια καλή, έπεσε κάτω και πήγε στα αποδυτήρια και είπε ότι δεν θα βγω να ξαναπαίζω. Έτσι, η ομάδα μπήκε για το δεύτερο μέρος με 10.»²⁵

19 Γένη Τσάκναντυ, Ούγγρος προπονητής της ΑΕΚ κατά τις περιόδους 1962-63, 1967-68 και του ΠΑΟΚ κατά την περίοδο 1969-70

20 Αθλ. Ηχώ 3-1-1968

21 Αθλ. Ηχώ 4-1-1968

22 Ζαϊμάκης, Γ. (2010) Εργοτέλης 1929-2009: Ψηφίδες της Αθλητικής και Κοινωνικής Ιστορίας ενός Φιλοπρόοδου σωματείου

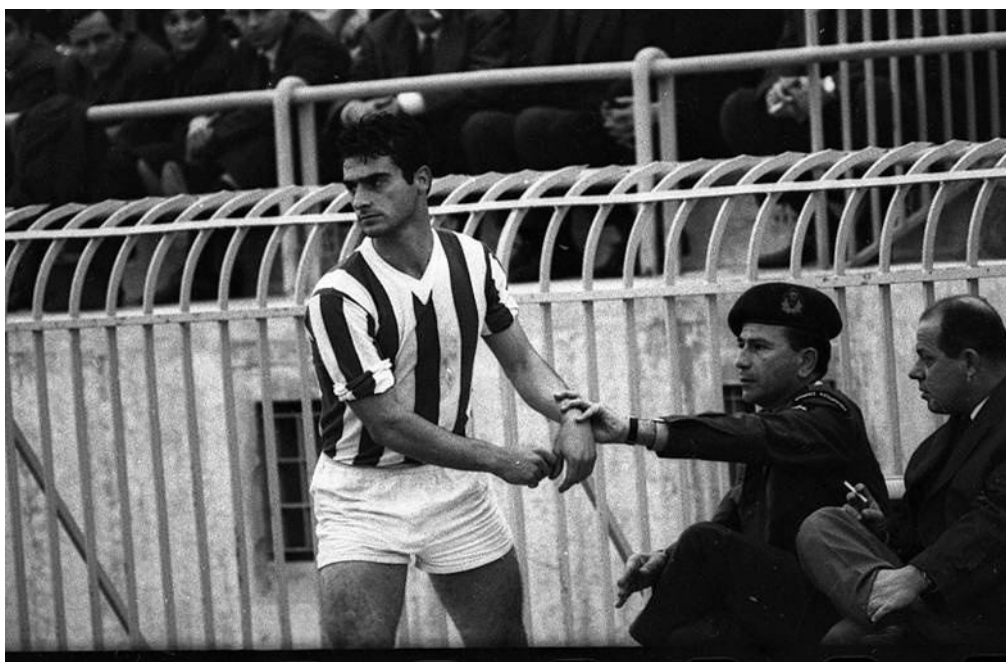
23 Διετέλεσε σημαντικό ρόλο στο πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974 στην Κύπρο

24 Ο Μποτίνος υπηρετούσε ακόμα τη θητεία του, αγωνιζόμενος μάλιστα με την εθνική Ενόπλων Δυνάμεων που κατέκτησε το κύπελλο ΣΙΣΜ λίγους μήνες αργότερα

25 Συνέντευξη Μποτίνου στην ιστοσελίδα gazzetta.gr

(<http://www.gazzetta.gr/football/article/671510/mpotinos-sto-gazzettagr-moy-evgale-pistoli>)

Τα ρεπορτάζ της εποχής επιβεβαιώνουν το δεύτερο σκέλος της ιστορίας, ενώ φυσικά θα ήταν παράλογο να έκαναν οποιαδήποτε αναφορά στο πρώτο. Πράγματι, ο Ολυμπιακός για τα πρώτα δεκαπέντε λεπτά αγωνίστηκε με δέκα παίκτες, καθώς η αντικατάσταση κάποιου παίκτη δεν ήταν ακόμα επιτρεπτή, ωστόσο με την πάροδο αυτού του διαστήματος, ο προπονητής του Ολυμπιακού, Σούλης Κίνλεϋ, μπήκε στα αποδυτήρια και επέστρεψε με το Μποτίνιο²⁶, ο οποίος «...εξήτησε συγγνώμη από τον κ.Παπαποστόλου και έτσι έληξε το επεισόδιο αυτό χωρίς δυσάρεστες συνέπειες διά τον Ολυμπιακό». ²⁷

Εικόνα 2: Ο Μποτίνος ζητά συγγνώμη από τον Παπαποστόλου, ο οποίος του επιτρέπει να επιστρέψει στον αγώνα. Δεξιά ο κυβερνητικός επίτροπος του Ολυμπιακού, Π.Ηλιόπουλος

Στην πραγματικότητα, το επεισόδιο μόλις είχε αρχίσει. Ο Παπαποστόλου αποτελούσε έναν εκ των στενότερων συνεργατών του Ασλανίδη, κάτι που φαίνεται και από την πίεση που του ασκήθηκε από τον «αναμορφωτή του αθλητισμού» να παραμείνει στη διοίκηση του συλλόγου, όταν εκείνος έδειχνε διατεθειμένος να αποχωρήσει από τον Ολυμπιακό²⁸ και η ενέργεια του Μποτίνου εναντίον του, τοποθέτησε το νεαρό παίκτη

²⁶ Φως των Σπορ, 3-1-1968

²⁷ Αθλ. Ηχώ 3-1-1968

²⁸ «Διετάχθη από την Κυβέρνησιν (δηλαδή από την Γενικήν Διεύθυνσιν Αθλητισμού) να παραμείνω εις την θέσιν μου. Εκτελώ την εντολήν», Αθλ. Ηχώ 24-1-1968

του Ολυμπιακού στη «μαύρη λίστα» του καθεστώτος, και συγκεκριμένα του Ασλανίδη.

Το παραπάνω περιστατικό δεν ήταν μάλιστα το μοναδικό ανάμεσα στους δύο άνδρες, καθώς ο Μποτίνος συνεχίζει:

«Μια φορά πήγαμε να πάρουμε τα εισιτήρια που δικαιούμασταν και ο δικός μου ο φάκελος ήταν άδειος. "Εντολή δική μου", είπε ο Παπαποστόλου. Ακούστηκαν άσχημες φράσεις, του είπα πολλά. Τότε τράβηξε περίστροφο και ευτυχώς ήταν εκεί ο Σιδέρης και ο Αγανιάν και του άρπαξαν το χέρι! Είχα πολλά προβλήματα και με τον Ασλανίδη, που είχε ενημερωθεί για όλα. Δεν μου έβγαζε διαβατήριο και δεν με άφηνε να φύγω.²⁹ Είχα πολλές προτάσεις, η μεγαλύτερη ήταν από Γερμανία, 1.5 εκατομμύρια μάρκα το χρόνο. Αλλά ούτε ο Ολυμπιακός, ούτε η δικτατορία με άφηναν.»³⁰

Από το πρώτο περιστατικό και έπειτα, οι τιμωρίες του παίκτη είτε από τη διοίκηση των «ερυθρολεύκων», είτε από την Ομοσπονδία, πληθαίνουν και τις περισσότερες φορές επιβάλλονται για ασήμαντες αφορμές. Στα ρεπορτάζ της εποχής γίνεται λόγος ακόμα και για έκτακτες συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας, με αποκλειστικό θέμα την τιμωρία του Μποτίνου!³¹ Η καριέρα του Μποτίνου ολοκληρώθηκε το 1974, σε ηλικία μόλις 29 ετών, ενώ ο ίδιος από το 1970 πιεζόταν να παίζει έχοντας σοβαρό πρόβλημα στο πόδι. «Οι γιατροί έλεγαν να μην με βάζουν, αλλά έπαιζα με το ζόρι, με απειλούσαν με στρατοδικεία, επειδή αν δεν έπαιζα θα πήγαινα κόντρα στην επανάσταση. Τελικά, μου κόπηκε ο τετρακέφαλος»³².

Πράγματι, το Δεκέμβριο του 1969, ο Τύπος αναφέρεται συχνά στις ενοχλήσεις που έχει ο Μποτίνος, με τον Ασλανίδη μάλιστα να παροτρύνει τον παίκτη να μεταβεί στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός³³. Την επόμενη μέρα ωστόσο, ο Μποτίνος προπονείται και αναχωρεί με την Εθνική Ενόπλων για φιλικό αγώνα στη Λαμία³⁴, δεχόμενος

29 «Ο κ. Ασλανίδης ετόνισεν όμως εις τον Μποτίνον ότι δεν θα του χορηγήσει ποτέ άδειαν να μεταναστεύσει εις το εξωτερικόν», Αθλ. Ηχώ 16-12-1969

30 Συνέντευξη Μποτίνου στην ιστοσελίδα [gazzetta.gr](http://www.gazzetta.gr) (<http://www.gazzetta.gr/football/article/671510/mpotinos-sto-gazzettagr-moy-evgale-pistoli>)

31 Αθλ. Ηχώ 4-7-1969

32 Συνέντευξη Μποτίνου στην ιστοσελίδα [gazzetta.gr](http://www.gazzetta.gr) (<http://www.gazzetta.gr/football/article/671510/mpotinos-sto-gazzettagr-moy-evgale-pistoli>)

33 Αθλ. Ηχώ 16-12-1969

34 Αθλ. Ηχώ 17-12-1969

πιθανότατα πιέσεις από τον Γενικό Γραμματέα Αθλητισμού, σε μια πολυετή σύγκρουση η οποία απέβη τελικά μοιραία για την καριέρα του παίκτη.

1.2 Η αναδιάρθρωση των κατηγοριών και οι αυθαιρεσίες

Ο θεσμός των κυβερνητικών επιτρόπων δεν αποτέλεσε τη μοναδική σημαντική αλλαγή στην οποία προέβη ο Ασλανίδης το καλοκαίρι του 1967. Η απόφασή του για αναδιάρθρωση των πρωταθλημάτων όλων των κατηγοριών επέφερε δραματικές αλλαγές, αλλάζοντας τον ρου της ελληνικής ποδοσφαιρικής ιστορίας. Σωματεία αναγκάστηκαν να συγχωνευτούν, ομάδες που είχαν κερδίσει εντός αγωνιστικού χώρου την άνοδό τους στην επόμενη κατηγορία, παρέμειναν στην ίδια, ενώ το ίδιο συνέβη και με άλλες που έπρεπε να υποβιβαστούν.

Πιο συγκεκριμένα, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, αποφάσισε αρχικά να διατηρήσει αμετάβλητη τη διάρθρωση της Α' Εθνικής Κατηγορίας³⁵ και να μειώσει τον αριθμό των ομάδων της Β' Εθνικής από πενήντα τρεις σε εικοσιτέσσερεις, οι οποίες θα χωρίζονταν σε δύο ομίλους των δώδεκα ομάδων, αντί τριών ομίλων των 17-18 όπως ίσχυε μέχρι τότε.³⁶ Η κίνηση αυτή σήμαινε τον αναπάντεχο υποβιβασμό ομάδων που είχαν εξασφαλίσει τη συμμετοχή τους στην Β' Εθνική και για τη σεζόν 1967-1968, όπως ο Εργοτέλης ή ο Παναιγιάλειος, των οποίων τα παραδείγματα θα αναλυθούν περαιτέρω στη συνέχεια, στη νεοσύστατη Α' Ερασιτεχνική Κατηγορία. Η τελευταία, θα αντικαθιστούσε την Γ' Εθνική Κατηγορία «με τα πολυάριθμα και άνευ ουσιαστικού αντικρύσματος σωματεία...»³⁷. Πράγματι, μέσα σε μία ημέρα, και τα εξήντα τρία σωματεία που συμμετείχαν στην Γ' Εθνική Κατηγορία της περιόδου 1966-1967 υποβιβάστηκαν στα τοπικά πρωταθλήματα ανεξαρτήτως της βαθμολογικής θέσης που κατείχαν, όπως η ΑΕΚ Φαλήρου, η οποία στέφθηκε πρωταθλήτρια του δεύτερου ομίλου της Γ' Εθνικής, κέρδισε τη θέση της στην Β'

35 Η απόφαση άλλαξε τον επόμενο μήνα όταν και με την ενσωμάτωση μίας κυπριακής ομάδας στο πρωτάθλημα, καθώς και της παραμονής του Πανσερραϊκού στην κατηγορία, ο οποίος αρχικά επρόκειτο να υποβιβαστεί, οι ομάδες αυξήθηκαν σε δεκαοκτώ

36 Αθλ. Ηχώ 7-6-1967

37 Το ίδιο

Εθνική Κατηγορία, αλλά λόγω της αναδιάρθρωσης παρέμεινε στα ερασιτεχνικά πρωταθλήματα, και στη συνέχεια αφανίστηκε από τον ποδοσφαιρικό χάρτη.

Η κίνηση του Ασλανίδη είχε ως απώτερο σκοπό την παρουσία ομάδων από κάθε νομό της χώρας στις δύο πρώτες κατηγορίες του πρωταθλήματος και ιδιαίτερα ομάδων της επαρχίας, κάτι που τόνιζε και ο ίδιος.³⁸ Η παρουσία εννέα ομάδων από την Αθήνα και τον Πειραιά σε σύνολο των δεκαέξι που συμμετείχαν στην Α' Κατηγορία κατά την περίοδο 1966-1967 δεν ενθουσίαζε τον Ασλανίδη, που ναι μεν διατηρούσε εξαιρετικές σχέσεις με την ΕΠΣ Αθηνών και την ΕΠΣ Πειραιώς καθόλη τη διάρκεια της θητείας του, αλλά ουσιαστικά οραματιζόταν τη δημιουργία μίας «υπερομάδας» για κάθε πόλη, γεγονός που θα καθιστούσε ανταγωνιστικότερο το πρωτάθλημα, καθώς θα υπήρχε εκπρόσωπος από κάθε μήκος και πλάτος της χώρας. Έτσι, σε οποιονδήποτε όμιλο της Β' Εθνικής Κατηγορίας 1966-1967 υπήρχαν δύο η περισσότερα σωματεία από την ίδια πόλη, εκείνο που είχε τερματίσει χαμηλότερα στη βαθμολογία, αποφασίστηκε να υποβιβαστεί, (πχ, Ολυμπιακός Πατρών και Θύελλα Πατρών υποβιβάστηκαν λόγω της παρουσίας της Παναχαϊκής στη δεύτερη θέση της βαθμολογίας, Ροδιακός και Δωριεύς Ρόδου λόγω του Διαγόρα κλπ), ενώ αντίθετα, ομάδες όπως η Α.Ε. Χανίων, η Ασπίδα Ξάνθης και ο Ορφέας Αλεξανδρούπολης, ενώ είχαν τερματίσει στις τελευταίες θέσεις της βαθμολογίας των ομίλων τους, παρέμειναν στην κατηγορία ως μοναδικοί εκπρόσωποι των πόλεων τους.

Από τη συγκεκριμένη απόφαση εξαιρέθηκαν, με κριτήριο κυρίως τον πληθυσμό των πόλεων που εκπροσωπούσαν, σωματεία των ενώσεων της Αθήνας και του Πειραιά, στις οποίες επιτράπηκε να διαθέτουν μέχρι τρία σωματεία στους ομίλους που συμμετείχαν. Με μία περισσότερο ενδελεχή ανάγνωση, διαπιστώνεται ότι τα κριτήρια με τα οποία δρούσε ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού ήταν περισσότερο πολιτικά παρά αγωνιστικά.

Για το παραπάνω, δεν υπάρχει χαρακτηριστικότερο παράδειγμα από αυτό του Εργοτέλη, ο οποίος είχε τερματίσει στη δέκατη θέση του ομίλου του στη Β' Κατηγορία, ωστόσο η παρουσία του ΟΦΗ στη δεύτερη θέση, σήμαινε αυτομάτως τον υποβιβασμό του. Ο σύλλογος αντέδρασε στην αυθαίρετη απόφαση, ζητώντας την παραμονή του στην κατηγορία φέρνοντας ως επιχείρημα, μεταξύ άλλων, και το

38 «όλες οι περιοχές της χώρας θα εκπροσωπούνται στη Β' Εθνική» (Πατρίς, 29-7-1967)

κριτήριο του πληθυσμού της πόλης, όπως έγινε με σωματεία της Αθήνας και του Πειραιά. Το καθεστώς δε μετέβαλε την απόφασή του, ενώ ακόμα και όταν ο ΟΦΗ προβιβάστηκε στην Α' Εθνική Κατηγορία τη σεζόν 1967-1968, δεν επανεξέτασε το αίτημα του Εργοτέλη, αφήνοντας την Β'Εθνική Κατηγορία της σεζόν 1968-1969 χωρίς εκπρόσωπο από το Ηράκλειο.

Όλα τα παραπάνω δεν θα είχαν καμία σημασία αν δεν υπήρχε μία σημαντική λεπτομέρεια που φαίνεται πως πυροδότησε μια σειρά εξελίξεων που είχαν ως αποτέλεσμα την παρακμή του Εργοτέλη, κι αυτή δεν είναι άλλη από τη συναυλία που πραγματοποίησε ο Μίκης Θεοδωράκης στο γήπεδο του συλλόγου το καλοκαίρι του 1966. Ο Θεοδωράκης, όντας τότε βουλευτής της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς (ΕΔΑ), σε συνεργασία με τον Σύλλογο Κρητών Σπουδαστών, εκ των οποίων η πλειοψηφία ήταν μέλη της Ελληνικής Δημοκρατικής Νεολαίας (ΕΔΗΝ), και με την ομόφωνη απόφαση του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου, διοργάνωσε μια συναυλία η οποία προκάλεσε πλήθος αντιδράσεων στο Ηράκλειο, με τη νομαρχία της πόλης, διάφορους συντηρητικούς κύκλους, καθώς και τις στρατιωτικές αρχές να ασκούν πιέσεις στο σύλλογο να ματαιώσει την εκδήλωση, η οποία θεωρήθηκε πολιτική συγκέντρωση. (Ζαϊμάκης, 2010) Παρά τον πόλεμο που δέχθηκε, η συναυλία πραγματοποιήθηκε, ωστόσο με την επιβολή της δικτατορίας, η υπόθεση επανήλθε στο προσκήνιο, ιδιαίτερα όταν μία επιτροπή μελών του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου, κλήθηκε στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού για να δώσει εξηγήσεις για το θέμα. Τα μέλη κατηγορήθηκαν ως κομμουνιστές, απειλήθηκαν με κατάσχεση του γηπέδου του συλλόγου και τη μετατροπή του σε οικισμό για στρατιωτικούς και, λίγες ημέρες αργότερα, καθαιρέθηκαν από τη διοίκηση. (Ζαϊμάκης 2010) Έτσι, ο Εργοτέλης απέκτησε τη φήμη του «κομμουνιστικού σωματείου» και τέθηκε υπό τη στενή επιτήρηση του καθεστώτος, το οποίο φρόντιζε να τον αδικεί σε κάθε ευκαιρία, με αποκορύφωμα την αντικανονική αρπαγή πέντε παικτών του από τον -αγαπημένο του Στυλιανού Παττακού – ΟΦΗ.

Ο Εργοτέλης δεν υπήρξε το μοναδικό σωματείο που στοχοποιήθηκε από το καθεστώς ως «κομμουνιστικό». Ακόμα κι αν παραβλέψουμε την υπόθεση της συναυλίας του Θεοδωράκη, δεχόμενοι ότι ο αναγκαστικός υποβιβασμός του οφείλεται αποκλειστικά στην παρουσία του ΟΦΗ στην ίδια κατηγορία και όχι σε πολιτικούς παράγοντες, υπάρχει η περίπτωση του Παναγιόγειου για να

επιβεβαιώσουμε ότι ο Ασλανίδης δρούσε αμιγώς με πολιτικά κριτήρια. Σε αντίθεση με τον ΟΦΗ, ο Παναιγιάλειος ήταν η μοναδική ομάδα του Αιγίου η οποία συμμετείχε στην Β'Εθνική, συνεπώς, βάσει του σκεπτικού με το οποίο εξήγγειλε την αναδιάρθρωση ο τότε Γενικός Γραμματέας, δεν ενέκυπτε θέμα υποβιβασμού του.

Ωστόσο, στα διοικητικά του Παναιγιάλειου εμπλεκόταν ο Αστέριος Μπέλλας, γενικός αρχηγός τότε του συλλόγου, ο οποίος στο παρελθόν είχε παράσχει οικονομική ενίσχυση στην ΕΔΑ³⁹, γεγονός που φαίνεται πως αποτέλεσε και το μοναδικό λόγο για τον οποίο υποβιβάστηκε ο σύλλογος, καθώς ,όπως και στην περίπτωση του Εργοτέλη, το καθεστώς αποφάσισε να απαλλαχτεί από ένα ακόμα αντιφρονόν σωματείο με αριστερή δράση που υπονόμει την εθνικοφροσύνη της εποχής.

1.3 Οι πιέσεις για συγχωνεύσεις και ο αντίκτυπός τους

Οι ανασχηματισμοί του Ασλανίδη στο ελληνικό ποδόσφαιρο ήταν διαρκείς. Κι αν η Α' Εθνική παρέμεινε πράγματι αμετάβλητη στον αριθμό των ομάδων που συμμετείχαν (δεκαοκτώ), στη Β' Εθνική κάθε χρόνο επικρατούσε κομπούζιο. Παρά την αρχική εξαγγελία του για συμμετοχή εικοσιτεσσάρων ομάδων στην Β' Εθνική την περίοδο 1967-1968, οι ομάδες που συμμετείχαν ήταν τελικά τριάντα δύο. Την επόμενη χρονιά ο αριθμός αυξήθηκε εκ νέου, με τις ομάδες που συμμετείχαν να φτάνουν τις τριάντα έξι, ενώ τον Αύγουστο του 1969, σε μία ακόμα αιφνιδιαστική κίνηση, ο Ασλανίδης επανέφερε το σύστημα των τριών ομίλων και των πενήντατεσσάρων ομάδων, το οποίο ο ίδιος είχε καταργήσει δύο χρόνια νωρίτερα! Αυτή μάλιστα έμεινε και η τελική μορφή της Β' Κατηγορίας μέχρι το τέλος της δικτατορίας, με τη μοναδική αλλαγή να συνίσταται στο ότι οι συμμετέχουσες ομάδες αυξήθηκαν σε εξήντα.

Για την μείωση των συλλόγων ανά την επικράτεια, από τις πρώτες κιόλας μέρες της θητείας του ο Ασλανίδης, μέσω των ποδοσφαιρικών ενώσεων κάθε νομού, άσκησε πιέσεις στα σωματεία να προβούν σε συγχωνεύσεις μεταξύ τους, με στόχο αρχικά τον αμεσότερο κρατικό έλεγχο και στη συνέχεια τη δημιουργία τοπικών «υπερομάδων». Με εγκύκλιο που απέστειλε στην Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων

39 Σαρρής, Θάνος, Όταν η χούντα «εκτέλεσε» το ποδόσφαιρο, άρθρο στην ιστοσελίδα gazzeta.gr (<http://www.gazzetta.gr/stili/afierwmata/article/560365/otan-i-hoynta-ektelese-podosfairo>)

Αθηνών, καθώς και στις υπόλοιπες Ενώσεις, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού απαίτησε τη συγχώνευση σωματείων στις περιοχές που υπάρχουν παραπάνω από δύο ούτως ώστε «να επέλθη σημαντική μείωσις τούτων...»⁴⁰ και «να είναι δυνατή η παρακολούθησις και ο έλεγχος της ποδοσφαιρικής δραστηριότητός των».⁴¹ Η κίνηση χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από τον αθλητικό Τύπο της εποχής, και ιδιαίτερα από την ανυπόγραφη τότε στήλη της Αθλητικής Ηχούς «Αντίλαου», η οποία αποτελεί υπόδειγμα προπαγάνδας, καθώς καθιερώθηκε στην εφημερίδα λίγες μέρες μετά την ανάληψη της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού από τον Ασλανίδη και από τότε δεν αναλωνόταν σε τίποτε άλλο εκτός του να αποθεώνει κάθε του απόφαση.

Εικόνες 3 και 4: Προπαγανδιστικά άρθρα υπέρ των συγχωνεύσεων

Οι πιέσεις του Ασλανίδη τελεσφόρησαν, καθώς οι ειδήσεις για συγχωνεύσεις μεταξύ σωματείων κατέφθαναν απ'όλη την περιφέρεια, μία εκ των οποίων ήταν και η συγχώνευση της Ασπίδας Ξάνθης με τον Ορφέα Ξάνθης⁴², από την οποία προήλθε ο Αθλητικός Όμιλος Ξάνθης (ΑΟΞ), ο οποίος αγωνίζεται σήμερα στην Α' Κατηγορία του ελληνικού πρωταθλήματος (γνωστή ως Σούπερ Λιγκ), όντας μάλιστα η μοναδική ομάδα που προέκυψε από τις τότε συγχωνεύσεις και αγωνίζεται στο ανώτερο επίπεδο του ελληνικού ποδοσφαίρου. Η επιλογή της ονομασίας Αθλητικός Όμιλος δεν είναι τυχαία, καθώς παραπέμπει στα αρχικά της Ασπίδας και του Ορφέα.

Από τις χαρακτηριστικές περιπτώσεις συγχωνεύσεων είναι μεταξύ άλλων αυτή της Σαφραμπόλεως με την Καλογρέζα, από την οποία προέκυψε ο Ικάρος Αθηνών (ή Ίκαρος Νέας Ιωνίας). Το νεοσύστατο σωματείο, στην πρώτη κιόλας χρονιά της ίδρυσής του, δηλαδή την περίοδο 1967-68, κατέκτησε το πρωτάθλημα της

40 Αθλ. Ηχώ 10-6-1967

41 Το ίδιο

42 Αθλ. Ηχώ 23-6-1967

ΕΠΣΑ, προκρίθηκε στο ειδικό ερασιτεχνικό πρωτάθλημα, όπου τερμάτισε δεύτερο πίσω από τον Αργοναύτη Πειραιά, και κατέκτησε την άνοδο στην Β' Εθνική Κατηγορία.

Ο Τύπος αντιμετώπιζε με θετική διάθεση τις συγχωνεύσεις, ενώ συχνά προπαγάνδιζε για την ανάγκη της υλοποίησής τους. Τυπικό παράδειγμα ο ανταποκριτής της Αθλητικής Ηχούς στη Ρόδο, Χρήστος Μυστιλιάδης, του οποίου πολλά άρθρα αποτελούν περισσότερο εκκλήσεις για τη συγχώνευση των τοπικών σωματείων, παρά δημοσιογραφικά ρεπορτάζ⁴³. Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν οι συγχωνεύσεις γίνονταν θετικά αποδεκτές από το φίλαθλο κοινό της τοπικής κοινωνίας, καθώς τόσο στη Ρόδο, όσο και στις περισσότερες νομούς της χώρας, οδήγησαν στον αφανισμό ιστορικών σωματείων, με τις μαρτυρίες πρωταγωνιστών εκείνης της περιόδου να κάνουν λόγο ακόμα και για χρήση βίας από την πλευρά του καθεστώτος.

Για παράδειγμα, στη Ρόδο που αναφέραμε νωρίτερα, οι εκκλήσεις του Μυστιλιάδη απέδωσαν, καθώς το καλοκαίρι του 1968, τα τρία ιστορικά σωματεία του νησιού, ο Διαγόρας, ο Θωριεύς και ο Ροδιακός συγχωνεύτηκαν συνιστώντας τον Αθλητικό Σύλλογο Ρόδου. Η διάλυση του Διαγόρα ήταν η δεύτερη στην ιστορία του ⁴⁴, καθώς σε παρόμοια θέση είχε βρεθεί και το 1929, όταν διαλύθηκε από τις ιταλικές κατοχικές δυνάμεις λόγω της πατριωτικής δράσης του. Πιθανότατα αυτή η προπολεμική αντιστασιακή του δράση να διαδραμάτισε ρόλο στη νέα διάλυσή του με την έλευση του καθεστώτος. Σύμφωνα με το Μιχάλη Μάχλη, παλιό γραμματέα του Διαγόρα, «στο πρώτο Δ.Σ του του Α.Σ Ρόδος δεν συμμετείχε κανείς Διαγορίτης βέρος. Μιλάμε τους ανθρώπους του κυνηγούσαν στην δουλειές τους!»⁴⁵, ενώ ο παλαιός αντιπρόεδρος του Διαγόρα, Θεολόγος Τσιγάρος αποκαλύπτει πως, στο ταξίδι του Ασλανίδη στη Ρόδο το 1968, όταν και προέκυψε η συγχώνευση, η αντίθεση των στελεχών του συλλόγου ήταν τόσο έντονη ώστε «να κληθούν οι παράγοντες του Διαγόρα στην ασφάλεια, όπου τους απείλησαν με διώξεις. Παρ'όλ'αυτά, ο Διαγόρας δεν συναινούσε. Η υπόθεση έληξε με αναγκαστικό νόμο»⁴⁶.

43 Αθλ. Ηχώ 24-5-1968 «Συγχώνευσεις: Η μόνη σωτηρία δια την Ρόδο», Αθλ. Φωνή 17-6-1968, «Στην Ρόδο να γίνει υπερομάδα»)

44 Ο Διαγόρας εντέλει επανασυστάθηκε τον Δεκέμβριο του 1969 (Αθλ. Ηχώ 13-12-1969) συμμετέχοντας στην Γ' ερασιτεχνική κατηγορία

45 Συνέντευξη Μάχλη στην ιστοσελίδα gazzetta.gr

46 Ζουμή Α., 2008, «Η μαύρη επταετία του ποδοσφαίρου: Οι Αριστερές ομάδες δεν ξέφυγαν από την καταδιωκτική μανία της χούντας», περιοδικό Γαλέρα, Σεπτέμβριος 2008

1.4 Η νέα νομοθεσία για τις μεταγραφές και η επιχείρηση αποπομπής αλλοδαπών προπονητών

Η τελευταία σημαντική μεταρρύθμιση του «εξυγιαντή» Ασλανίδη ήταν η θέσπιση νέου συστήματος μεταγραφών των παικτών, ενός συστήματος με υπερβολικά περιοριστικούς όρους, τόσο για τους ποδοσφαιριστές, όσο και για τις ομάδες. Βάσει αυτού, η μεταγραφή ενός παίκτη της Α' Εθνικής επιτρεπόταν μόνο αν ο παίκτης υπέγραφε συμβόλαιο με σύλλογο κατώτερης κατηγορίας, αλλά όχι ερασιτεχνικής, καθώς είχε ήδη χάσει την ερασιτεχνική του ιδιότητα. Με τη διάλυση της Γ' Εθνικής Κατηγορίας και την αντικατάστασή της από τοπικά πρωταθλήματα, οι επιλογές ενός ποδοσφαιριστή της Α' Εθνικής περιορίζονταν δραστικά, καθώς μπορούσε να μεταπηδήσει αποκλειστικά σε σύλλογο της Β' Εθνικής. Αντίθετα, ένας ποδοσφαιριστής ερασιτεχνικού συλλόγου μπορούσε να μεταπηδήσει σε έναν επαγγελματικό με βάσει τα γεωγραφικά κριτήρια, δηλαδή μόνο αν οι δύο σύλλογοι ανήκαν στην ίδια τοπική ποδοσφαιρική ένωση. Η μόνη περίπτωση μεταγραφής ενός παίκτη της Α' εθνικής σε άλλο σύλλογο της ίδιας κατηγορίας ήταν εφόσον ο παίκτης υπηρετούσε τη στρατιωτική του θητεία σε διαφορετική ποδοσφαιρική ένωση από την ένωση στην οποία ανήκε ο σύλλογος του. Σε αυτή την περίπτωση, και με την άδεια της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, ο παίκτης μπορούσε, και μόνο για τη διάρκεια της θητείας του, να αγωνιστεί σε σύλλογο της περιοχής όπου υπηρετεί.⁴⁷

Ακόμα και αυτό ωστόσο δεν αποτελούσε θέσφατο, καθώς ο παρεμβατισμός του Ασλανίδη ήταν τόσο έντονος που πολλές φορές φαλκίδευε και τους όρους που είχε θεσπίσει ο ίδιος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου η παραπάνω διευκρίνιση περί στρατευμένου παίκτη δεν ίσχυσε ήταν η μεταγραφή του Γιώργου Κούδα από τον ΠΑΟΚ στον Ολυμπιακό. Ο Κούδας, έχοντας καταθέσει ήδη τα διαπιστευτήριά του και αποτελώντας έναν από τους αγαπημένους παίκτες των φιλάθλων του ΠΑΟΚ, είχε συμφωνήσει σε όλα με τον Ολυμπιακό από το καλοκαίρι του 1966, αγωνιζόμενος μάλιστα και με την ερυθρόλευκη φανέλα σε ορισμένα φιλικά, ενώ πριν την έλευση του καθεστώτος, είχε πάρει μετάθεση για τον Πειραιά υπηρετώντας στο Λιμενικό, πληρώνοντας έτσι κάθε αναγγελθείσα προϋπόθεση ούτως ώστε να αγωνίζεται στον

⁴⁷ Αθλ. Ηχώ 8-6-1967, άρθρα 16 και 17 του Α.Ν. 127/1967

Ολυμπιακό. Ο θόρυβος που είχε προκληθεί τότε στον κύκλο των φιλάθλων του ΠΑΟΚ από τη μεταγραφή ήταν τεράστιος, όπως και οι πιέσεις που ασκήθηκαν στον τότε πρόεδρο του συλλόγου, Γιώργο Παντελάκη να μη συναινέσει στη μεταγραφή. Κι αν την περίοδο 1966-1967 ο ΠΑΟΚ εκμεταλλεύτηκε κάποιους κανονισμούς καταφέροντας να μην αγωνιστεί ο παίκτης με τον Ολυμπιακό σε επίσημα παιχνίδια, την περίοδο 1967-1968, επιστρατεύτηκε το καθεστώς. Σε δηλώσεις που έχει κάνει ο ίδιος ο Παντελάκης, αποκάλυψε και επισήμως τις επαφές που είχε με στελέχη της χούντας επί του θέματος:

«Ζήτησα και πέτυχα ραντεβού με τον Στυλιανό Παττακό. Τον συνάντησα στο γραφείο του στην Αθήνα και μετείχα σε μια σύσκεψη που έγινε παρουσία και άλλων ανώτερων αξιωματικών της δικτατορίας. Εκεί τους εξήγησα ότι αν ο Κούδας φορέσει τη φανέλα του Ολυμπιακού η Ελλάδα θα χωριστεί στη μέση. [...] Τόνισα ότι εγώ δεν πρόκειται να βάλω την υπογραφή μου σ' αυτή τη μεταγραφή. [...] Δεν μου απάντησαν, λύθηκε η σύσκεψη, αλλά όταν έφευγα με πλησίασε ο Παττακός και μου είπε ψιθυριστά: Μπράβο, πρόεδρε. Μίλησες παλικάρισμα.»⁴⁸

Συνεπώς, δεν προξενεί πλέον καμία εντύπωση η δήλωση του Ασλανίδη, στην πρώτη μάλιστα περιοδεία του στη Θεσσαλονίκη μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, με την οποία απέκλεισε κάθε ενδεχόμενο μεταγραφής του Κούδα στον Ολυμπιακό, διευκρινίζοντας μάλιστα ότι «και αν ακόμη ο Π.Α.Ο.Κ. συγκατανεύσει εις την μετεγγραφήν του παίκτη, θα επέμβη η Γ.Γ. Αθλητισμού και θα την απαγορεύσει»⁴⁹

Παράλληλα με την ανακοίνωση του νέου συστήματος μεταγραφών, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού άφησε να διαρρεύσει στον Τύπο ακόμα μία είδηση, η οποία πέρασε «στα ψιλά», ενώ εκ των υστέρων αποδείχθηκε ότι ήταν ιστορικής σημασίας. Η είδηση είχε ως εξής:

«Πληροφορούμεθα εξ εγκύρου πηγής ότι θα καταβληθή προσπάθεια υπό της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού διά την τεχνικήν τελειοποίησιν των Ελλήνων προπονητών και την σταδιακήν αποχώρησιν εκ της χώρας όλων των ξένων προπονητών»⁵⁰

Πράγματι, βάσει του άρθρου 38 του Α.Ν. 127/1967 «Περί Αναδιοργάνωσης του Εξωσχολικού Αθλητισμού», η Γενική Γραμματεία απαγόρευσε την πρόσληψη

48 Αθλ. Ηχώ 6-2-2000

49 Αθλ. Φωνή 19-6-1967

50 Αθλ. Ηχώ 8-6-1967

αλλοδαπών προπονητών, με εξαίρεση τις ομάδες της Α' Εθνικής Κατηγορίας, υπό δύο όμως όρους. Αρχικά, την έγκριση της συμφωνίας μεταξύ σωματείου και προπονητή από τον Υπουργό Προεδρίας της Κυβερνήσεως, αφότου πρώτα μελετηθεί ενδελεχώς, και δεύτερον, την υποχρεωτική πρόσληψη Έλληνα τεχνικού ως βοηθός προπονητή του αλλοδαπού.

Η πρόθεση του Ασλανίδη δεν σχολιάστηκε από τον Τύπο της εποχής, γεγονός εν μέρει δικαιολογημένο, καθώς βρισκόμαστε σε μία περίοδο όπου οι επίσημες εξαγγελίες του Γενικού Γραμματέα για κοσμογονικές αλλαγές στο ποδόσφαιρο ήταν συνεχείς και εφαρμόζονταν άμεσα, συνεπώς μια διαρροή για «σταδιακήν αποχώρησιν» ήταν δευτερεύουσας σημασίας.

Μόλις έξι ημέρες αργότερα ωστόσο, ανακοινώθηκε ότι ο Γιουγκοσλάβος προπονητής του Παναθηναϊκού, Στέφαν Μπόμπεκ αναμένεται να αποχωρήσει από την τεχνική ηγεσία του συλλόγου «δυσανεστημένος και απηυδής από την επικρατούσαν κατάσταση εις το ποδοσφαιρικόν τμήμα»⁵¹, ενώ την επόμενη μέρα ανακοινώνεται επισήμως από την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού ότι δεν θα ανανεωθεί το συμβόλαιό του, καθώς και ότι η συμφωνία που είχε επιτευχθεί λίγους μήνες νωρίτερα ανάμεσα στις δύο πλευρές για την παραμονή του στο σύλλογο, έγινε «κατά παράβασιν της σχετικής εγκρίσεως της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού».⁵²

Η αποπομπή του Μπόμπεκ δεν ήταν συμπτωματική και δεν ενέπιπτε στην πρόθεση του Ασλανίδη να αντικαταστήσει σταδιακά τους αλλοδαπούς προπονητές με Έλληνες. Κρίνοντας από τα γεγονότα, φαίνεται πως η πραγματική πρόθεση του Ασλανίδη ήταν να απομακρύνει όχι σταδιακά, αλλά άμεσα, όλους τους προπονητές που προέρχονταν κυρίως από χώρες της τότε Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας⁵³ και δευτερευόντως από χώρες της τότε Σοβιετικής Ένωσης, και κυρίως της Ουγγαρίας, με τον Μάρτον Μπούκοβι, τεχνικό του Ολυμπιακού, να εξαναγκάζεται ουσιαστικά να παραιτηθεί το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς. Σε ό,τι αφορά τον Μπόμπεκ ωστόσο, η υπόθεση έχει τη βάση της περίπου ένα χρόνο νωρίτερα, πριν την επιβολή της δικτατορίας, όταν τον Αύγουστο του 1966, γράφτηκε στον Τύπο το εξής:

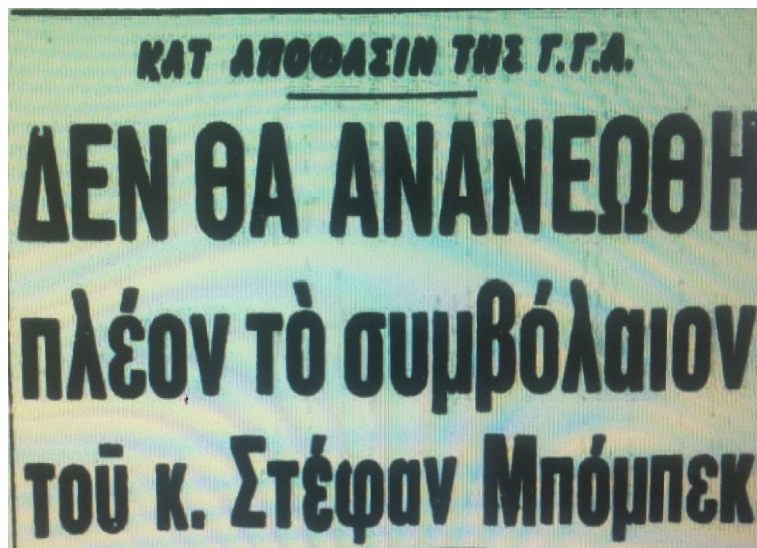
51 Αθλ. Ηχώ 14-6-1967

52 Αθλ. Ηχώ 15-6-1967

53 Από τους τέσσερεις Γιουγκοσλάβους προπονητές που βρίσκονταν στην τεχνική ηγεσία ομάδων της Α' κατηγορίας στο τέλος της σεζόν 1966-67, οι τρεις απομακρύνθηκαν το καλοκαίρι του 1967, και ο μόνος που παρέμεινε ήταν ο Πέτροβιτς

«Το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως εξετάζει το ενδεχόμενον “πολιτικής δραστηριότητος προς ιδεολογικόν προσηλυτισμόν” του Μπόμπεκ, με το ερώτημα της απελάσεως»⁵⁴

Στη μετάβαση σε μια εποχή απόλυτου κρατικού ελέγχου, θα ήταν τουλάχιστον παράλογο αν ένας προπονητής που είχε ήδη στιγματιστεί για την πολιτική του ιδεολογία παρέμενε αμετακίνητος στη θέση του. Τον Ιούλιο του 1967 ο Μπόμπεκ αποχώρησε από τον Παναθηναϊκό, ενώ σε δηλώσεις του λίγους μήνες αργότερα αρκέστηκε να δηλώσει ότι «το συμβόλαιό μου ίσχυε ακόμη για 2 έτη, αλλά δεν είχα τη δυνατότητα να λάβω άδεια εργασίας»⁵⁵. Ακόμα και όταν το Μάρτιο του 1969, διέρρευσαν οι επαφές για συνεργασία του Μπόμπεκ με τον Ολυμπιακό, ο Ασλανίδης δήλωσε ότι δεν έχει «καμία αντίρρηση»⁵⁶, γεγονός αξιοσημείωτο, καθώς ποτέ δεν προέβαινε σε δηλώσεις ή διευκρινίσεις σχετικά με τις προσλήψεις ξένων προπονητών, ενώ λίγες μέρες πριν αναλάβει και επισήμως την τεχνική ηγεσία του Ολυμπιακού, ο Μπόμπεκ ανέφερε σε ανύποπτο χρόνο σε επίσκεψή του στους παίκτες της εθνικής ομάδας πως «Πρέπει να είστε ευτυχείς που έχετε τον κ.Ασλανίδη»⁵⁷, πιθανότατα σε μια προσπάθειά του να λάβει την άδεια να εργαστεί στον πειραϊκό σύλλογο.

Εικόνα 5: Η επίσημη απόφαση για την αποπομπή του Μπόμπεκ

54 Η Καθημερινή 18-8-1966

55 Αθλ. Ηχώ 12-4-1968

56 Αθλ. Ηχώ 25-3-1969

57 Αθλ. Ηχώ 25-4-1969

Λίγες μέρες μετά την απόφαση της Γενικής Γραμματείας για τον Μπόμπεκ, ο Ασλανίδης με δηλώσεις του στη Θεσσαλονίκη, έσπευσε να κατευνάσει την ανησυχία του κόσμου για την απομάκρυνση κι άλλων τεχνικών, ανακοινώνοντας πως δεν τίθεται κανένα θέμα αποπομπής του προπονητή του Ολυμπιακού, Μάρτον Μπούκοβι. Έχοντας πλήρη εικόνα για τα τεκταινόμενα του ελληνικού ποδοσφαίρου, ο Ασλανίδης είχε και επίγνωση των αντιδράσεων που θα προκαλούνταν αν προέβαινε σε μια τέτοια κίνηση, καθώς ο Μπούκοβι αντιμετωπιζόταν ως είδωλο από τους υποστηρικτές του Ολυμπιακού, κατακτώντας με τους «ερυθρόλευκους» δύο συνεχόμενα πρωταθλήματα, των σεζόν 1965-1966 και 1966-1967, τερματίζοντας έτσι μία «στείρα» περίοδο έξι ετών όπου ο σύλλογος δεν είχε κατακτήσει τον τίτλο. Ενδεικτικό της αγάπης του κόσμου για τον Μπούκοβι είναι το ότι την επόμενη της ανακοίνωσης του Ασλανίδη, οι σύνδεσμοι των φιλάθλων του συλλόγου απέστειλαν συγχαρητήρια τηλεγραφήματα στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού για την απόφασή της να διατηρήσει στην τεχνική ηγεσία τον Ούγγρο.

Ωστόσο, η απόφαση για την απομάκρυνσή του ήταν μάλλον ειλημμένη. Πέραν ενός θέματος που ανέκυψε τον Αύγουστο του 1967, όταν ο Ολυμπιακός μετέβη στον Καναδά για φιλικά προετοιμασίας χωρίς τον Μπούκοβι και τον βοηθό του, καθώς δεν τους χορηγήθηκαν τα απαραίτητα έγγραφα για το ταξίδι, ο συνεχής παρεμβατισμός της νέας διοίκησης του Ολυμπιακού και των επιτρόπων στο έργο του, ανάγκασε τον Μπούκοβι να παραιτηθεί. Σε συνέντευξή του, ο τότε διερμηνέας του Μπούκοβι, Νίκος Σάκκουλης αποκαλύπτει ότι εκ των πρωταγωνιστών στην παραίτηση του Μπούκοβι, ήταν ο έφορος συνταγματάρχης Παπαποστόλου, στον οποίο έγινε αναφορά και νωρίτερα λόγω του επεισοδίου του με το Μποτίντο:

«Ξεκάθαρα τον έδιωξε η χούντα, ο στρατιωτικός Δημήτρης Παπαποστόλου, [...] Ο Παπαποστόλου νόμιζε ότι κάνει κουμάντο στον Ολυμπιακό και στις προπονήσεις έμπαινε στο γήπεδο και εκτελούσε με τη στρατιωτική στολή πέναλτι στον Φρονιμίδη. Εκεί ήταν η αρχή του τέλους, αφού με φώναξε ο Μπούκοβι και μου είπε να του πω "μπορεί να διατάζει και να κυβερνά όλη την Ελλάδα, αλλά σε αυτό το τετράγωνο κάνω εγώ κουμάντο. Ο Παπαποστόλου έφυγε σαν βρεγμένη γάτα, αλλά του τη φύλαγε.»⁵⁸

58 Συνέντευξη του Σάκκουλη στην ιστοσελίδα sport24.gr (<http://www.sport24.gr/Files/kai-ae-kai-pao-kai-thrulos.3775919.html>)

Ο Μπόμπεκ και ο Μπούκοβι δεν ήταν οι μόνοι τεχνικοί που ωθήθηκαν, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στην απομάκρυνσή τους από την Ελλάδα, ή γενικότερα που υπέστησαν παρεμβάσεις στο έργο τους. Τον Φεβρουάριο του 1968, ο Εθνικός Πειραιώς κατέθεσε στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού την αίτηση για την πρόσληψη του Γιουγκοσλάβου, Μίροβαν Τσίριτς,⁵⁹ μόνο και μόνο για να τη δει να απορρίπτεται τον Απρίλιο⁶⁰, ενώ αξιοσημείωτο δείγμα που επιβεβαιώνει τη διάθεση του Ασλανίδη να απομακρύνει τους ξένους τεχνικούς κατά τους πρώτους μήνες της ηγεσίας του, είναι η δήλωση του προς τον Ούγγρο προπονητή του Πανιωνίου Ντένζο Μπούντζακ τον Ιούνιο του 1969: «Πριν δυο χρόνια με παρακαλούσες να μείνεις στην Ελλάδα. Τώρα και να θέλεις να φύγεις δεν θα σε αφήσω».⁶¹

Έχοντας την απόλυτη ελευθερία κινήσεων στο χώρο του αθλητισμού, ο Ασλανίδης κινούνταν όπως επιθυμούσε, είτε αυτό αφορούσε διοικητικά στελέχη, είτε προπονητές, είτε ακόμα και παίκτες όπως φάνηκε παραπάνω. Τα παραδείγματα δεν περιορίζονται στον Παπαποστόλου και τον Χρυσαφίδη, τον Μποτίνο και τον Κούδα, τον Μπόμπεκ και τον Μπούκοβι. Ιστορίες με έντονο πολιτικό παρασκήνιο όπως οι προαναφερθείσες, υπάρχουν ακόμα αρκετές, με χαρακτηριστική αυτή του αμυντικού της ΑΕΚ, Τάσου Βασιλείου, του οποίου ο πατέρας είχε εξοριστεί από το καθεστώς στη Γυάρο και ο ίδιος τέθηκε στο περιθώριο της ομάδας αναγκαζόμενος ουσιαστικά να αποσυρθεί από την ενεργό δράση⁶² ή την εύνοια που είχε ο ΟΦΗ την περίοδο 1967-1968 στους αγώνες ενάντια στον Πανελευσινιακό ώστε να ανέλθει στην Α' Εθνική, ή την άνοδο του Κορωπίου στη Β' Εθνική την περίοδο 1968-1969, ομάδα η οποία λόγω της παρουσίας του στενού συνεργάτη του Ασλανίδη, Δέρβου, απολάμβανε παραδοσιακά τόσο την προβολή στον Τύπο, όσο και τη συμπάθεια του Γενικού Γραμματέα ωστόσο δεν μπορούν να εκτεθούν επαρκώς σε μία διπλωματική εργασία μερικών χιλιάδων λέξεων. Και μόνο η αναφορά τους ωστόσο, αντικατοπτρίζει το κλίμα και το βαθμό του παρεμβατισμού της εποχής Ασλανίδη.

1.5 Οι χορηγίες και τα απραγματοποίητα έργα

59 Αθλ. Ηχώ 28-2-1968

60 Αθλ. Ηχώ 4-4-1968

61 Αθλ. Ηχώ 6-6-1969

62 Συνέντευξη Βασιλείου στην ιστοσελίδα koinoniki.gr (<http://koinoniki.gr/2014/06/tasos-vasiliou-i-chounta-mou-ekopse-tin-bala>)

Ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα θέματα συζήτησης σε ό,τι αφορά την περίοδο της δικτατορίας έγκειται στην κατασκευή των δημόσιων έργων που πραγματοποίησε ή όχι το κράτος κατά την επταετία. Το θέμα έχει αναλυθεί αναρίθμητες φορές σε άρθρα, επιστημονικές μελέτες, βιβλία αφιερωμένα εξ ολοκλήρου στα οικονομικά τεκταινόμενα της επταετίας και στις υποθέσεις κατασκευής έργων όπως αυτό της Εγνατίας Οδού, σε βαθμό που μία ανάλυσή τους στην παρούσα εργασία, εκτός από άτοπη, καθίσταται και περιττή. Ανεξαρτήτως των συγκρουόμενων απόψεων που παρατίθενται ωστόσο σε αυτές τις συζητήσεις, συνίσταται μια ταύτιση ως προς την προπαγανδιστική εικόνα που προωθούσε η δικτατορία αναφορικά με τα έργα που εξαγγέλονταν. Οι λαμπρές τελετές θεμελιώσεων έργων, ανεξαρτήτως της ολοκλήρωσής τους ή όχι, από ανώτατους εκπροσώπους του καθεστώτος, το πλήθος που κατέκλυζε τις συγκεκριμένες τελετές, οι περιοδείες που πραγματοποιούσαν οι συνταγματάρχες με σκοπό την επιθεώρηση των έργων, αποτελούν γεγονότα και όχι απλές εικασίες. Εξάλλου, η εικόνα με τον Στυλιανό Παττακό και το μυστρί του είναι από τις πλέον χαρακτηριστικές της επταετίας της δικτατορίας.

Είναι σαφές πως ο αθλητισμός, και συγκεκριμένα το ποδόσφαιρο, συνέθετε έναν ιδιαίτερα προνομιακό χώρο για τη διοχέτευση μιας εικόνας διαρκούς ανάπτυξης, καθώς, σε αντίθεση με τα μεγάλα κρατικά έργα που προέβλεπαν για παράδειγμα κατασκευές δρόμων που απαιτούσαν χρόνο για να ολοκληρωθούν, η ανέγερση ενός μικρού γηπέδου σε κάποια επαρχιακή πόλη, ή η επέκταση των κερκίδων σε κάποιο στάδιο, αποτελούσαν έργα που δεν ήταν κοστοβόρα και ήταν άμεσα υλοποιήσιμα.

Εικόνα 6: Ρεπορτάζ της εποχής για μία από τις συνηθισμένες περιοδείες του Ασλανίδη

Πέραν των αναδιαρθρώσεων και των πελατειακών σχέσεων που φρόντισε να αποκτήσει με ποδοσφαιρικές ενώσεις και σωματεία από το πρώτο κιόλας διάστημα της ηγεσίας του, ο Ασλανίδης έδωσε ιδιαίτερη βάση στα αναπτυξιακά έργα στο ποδόσφαιρο, μέσω των συνεχών οικονομικών χορηγιών που παρείχε σε συλλόγους ανά την επικράτεια στα πολυάριθμα ταξίδια του. Ήδη από τον Ιούνιο του 1967, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού απέστειλε στα σωματεία ειδική εγκύκλιο με τις προϋποθέσεις που έπρεπε να πληρούν για να λάβουν οικονομική ενίσχυση με σκοπό να προβούν στην κατασκευή κάποιου έργου, και οι οποίες αφορούσαν την κατάθεση μελέτης που θα περιελάμβανε λεπτομερή περιγραφή του έργου, πλήρη αρχιτεκτονικά σχέδια και εκτίμηση δαπάνης του έργου.⁶³ Βέβαια, όπως θα διαπιστωθεί και στη συνέχεια, η διαδικασία αυτή ήταν καθαρά τυπική, καθώς ο Ασλανίδης περιόδευε μοιράζοντας χορηγίες σε σωματεία που δεν είχαν κάνει καμία προεργασία για τα έργα που σκόπευαν να εκτελέσουν. Ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που, στην πλειοψηφία τους τουλάχιστον, οι χορηγίες αυτές έμειναν στα λόγια και δεν μετουσιώθηκαν.

Τα ρεπορτάζ της εποχής που καλύπτουν τις περιόδους του Ασλανίδη δεν διαφέρουν καθόλου κατά τη διάρκεια της επταετίας, περιγράφοντάς στο σύνολό τους το ακόλουθο τελετουργικό: την άφιξή και την υποδοχή του από τον εκάστοτε νομάρχη ή δήμαρχο, την επιθεώρηση αθλητικών εγκαταστάσεων που τελούσαν υπό κατασκευή, την ομιλία του και την ανακοίνωση για χορηγία σημαντικού ποσού «διά την αποπεράτωση του έργου», και τέλος τη δεξίωση που παρέθεταν προς τιμήν του και την αναχώρηση για την επόμενη πόλη που επρόκειτο να επισκεφτεί. Παράλληλα, συνήθιζαν να τον παρουσιάζουν ως «πρωταθλητή έργων»⁶⁴, εγκωμιάζοντας τη γενναιοδωρία του.

Παρατίθενται ενδεικτικά ορισμένοι τίτλοι ρεπορτάζ της εποχής (σε παρένθεση η ημερομηνία δημοσίευσής τους):

-«Τα Μέγαρο θα αποκτήσουν νέον σύγχρονον στάδιον» (Αθλ. 12-2-1968)

-«Επεκτείνεται το γήπεδο του ΠΑΟ» (21-3-1968)

-«Ο αναμορφωτής του αθλητισμού μας εχορήγησε 5.500.00 δρχ στα Χανιά» (Αθλ. Ηχώ, 14-4-1968)

-«Νέα εξέδρα θα γίνει στο γήπεδο της Νίκαιας» (Αθλ. Ηχώ 29-4-1968)

63 Αθλ. Ηχώ 28-6-1967

64 Αθλ. Ηχώ 1-7-1969

- «Ο Βύζας αποκτά δικό του γήπεδο» (Αθλ. Ηχώ 18-5-1968)
- «Εχορήγησε 1.000.000 δρχ εις Τρίκαλα διά το γήπεδον»(Αθλ. Ηχώ 15-6-1968)
- «50.000.000 δρχ διέθεσε ο κ.Ασλανίδης στους 14 νομούς τους οποίους επεσκέφθη» (Αθλ. Ηχώ 20-6-1968)
- «1.000.000 δρχ διά έργα του σταδίου Βέροιας»(Αθλ. Ηχώ 1-3-1969)
- «Ο κ. Ασλανίδης επεχορήγησε με 1.000.000 δρχ το Δημοτικόν Στάδιον Αγρινίου» (Αθλ. Ηχώ 4-11-1969)
- «Τέσσερα εκατομμύρια και πλέον έδωσε στις Σέρρες ο κ.Ασλανίδης» (Αθλ. Ηχώ 22-11-1969)
- «Ο Παναθηναϊκός αποκτά νέο γήπεδο 80.000 θέσεων πλησίον του Ελληνικού» (Αθλ. Ηχώ 27-4-1969)

Τα συγκεκριμένα ρεπορτάζ αποτελούν ένα σχεδόν μηδαμινό ποσοστό των ειδήσεων που παρατίθενται στον Τύπο της εποχής σχετικά με τις κρατικές επιχορηγήσεις που παρέχονταν από τον Ασλανίδη, είτε για ρυθμίσεις χρεών, είτε για έκτακτες οικονομικές ανάγκες, αλλά κυρίως για έργα που δεν έγιναν ποτέ. Ο κατάλογος με τα σωματεία που λάμβαναν επιχορήγηση κάθε μήνα ήταν τόσο μεγάλος που ανάγκασε την εφημερίδα Αθλητική Ηχώ από τον Ιανουάριο του 1969 να εκθέτει μία ή δύο φορές το μήνα αναλυτική λίστα με τις χρηματοδοτήσεις. Σύμφωνα με δηλώσεις του ίδιου του Ασλανίδη, «από της δημιουργίας του ελληνικού κράτους το 1830 μέχρι της 21ης Απριλίου 1967, η Κυβέρνησις διέθεσε διά τον αθλητισμόν 595.000.000 δρχ.» ενώ από την αρχή της δικτατορίας μέχρι τον Ιούλιο του 1969, «διετέθησαν διά τον ελληνικόν αθλητισμόν 725.000.000 δρχ»⁶⁵.

Τα αθλητικά έργα με τα οποία φαίνεται πως επιθυμούσε να συνδέσει το όνομά του ο Ασλανίδης ήταν δύο. Το ένα ήταν το Στάδιο Ενόπλων Δυνάμεων, στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στο δεύτερο κεφάλαιο, και το άλλο ήταν το γήπεδο του Ολυμπιακού στην περιοχή του Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Κι αν για το πρώτο δεν υπήρξε τίποτε άλλο πέραν της μακέτας του έργου, το δεύτερο έφτασε μέχρι το στάδιο της θεμελίωσης και το περιβόητο μυστήρι του Στυλιανού Παττακού.

Οι εξαγγελίες για το γήπεδο του ΟΣΦΠ στην περιοχή ξεκινούν πριν την έλευση της δικτατορίας. Σε ό,τι αφορά την επταετία, οι πρώτες αναφορές γίνονται τον

65 Αθλ. Ηχώ 18-7-1969

Δεκέμβριο του 1967 όταν σε συνέντευξή του ο Παττακός δηλώνει ότι «η Εθνική Κυβέρνησις θα βοηθήση αποφασιστικώς και ενεργώς τον Ολυμπιακόν, εις την προσπάθειάν του να αποκτήσει ούτος συγχρονισμένον ιδιόκτητον γήπεδον» ⁶⁶, ενώ τον Φεβρουάριο του 1968, ανακοινώνεται πως «θα απαιτηθεί δαπάνη 120.000.000 δρχ»⁶⁷ για στάδιο χωρητικότητας εβδομήντα χιλιάδων θέσεων, ένα ποσό που αυξήθηκε λίγο καιρό αργότερα, καθώς ο σύλλογος θα έπαιρνε δάνειο 150.000.000 από την κυβέρνηση. Τους επόμενους μήνες, οι αναφορές στην ανέγερση του γηπέδου μειώνονται, μέχρι που τον Ιανουάριο του 1969, γίνεται γνωστό ότι “εντός των ημερών θα δοθούν από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων τα 30 εκατομμύρια με τα οποία θα ολοκληρωθή η πρώτη φάσις των έργων».⁶⁸

Το Μάιο του 1969 ανακοινώθηκε επισήμως η οριστική ημερομηνία της θεμελιώσεως, καθώς και το όνομα που θα δινόταν στο έργο, «προς τιμήν της Εθνοσωτηρίου Επανάστασεως».⁶⁹ Το «Στάδιον 21ης Απριλίου» θεμελιώθηκε στις 15 Ιουνίου 1969 με «το ασημένιο μυστήρι»⁷⁰ του Στυλιανού Παττακού παρουσία υφυπουργών, γενικών γραμματέων και δημάρχων. Οι φήμες των προηγούμενων ημερών που ήθελαν τον ίδιο τον Γεώργιο Παπαδόπουλο να θεμελιώνει το έργο ⁷¹ δεν επαληθεύτηκαν κι έτσι ο Παττακός, στην ομιλία του για το έργο εξήρε τη σημασία του ονόματος του σταδίου, ταυτίζοντας το ρόλο της «επανάστασης» της 21ης Απριλίου και του Ολυμπιακού, «διότι Ολυμπιακός και Επανάστασις συμβολίζουν τη νίκη!»⁷²

66 Φως των Σπορ, 28-12-1967

67 Αθλ. Ηχώ 11-2-1968

68 Αθλ. Ηχώ 9-1-1969

69 Αθλ. Ηχώ 30-5-1969

70 Αθλ. Φωνή 16-6-1969

71 Αθλ. Ηχώ 14-6-1969

72 Αθλ. Φωνή 16-6-1969

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ!

ΣΙΔΕΡΗΣ: ΕΑΝ ΚΕΡΔΙΣΩ ΤΟ ΕΠΑΘΛΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΣΚΟΡΕΡ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ Η ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΟΙΚΟ ΓΕΝΕΙΑ ΔΙΑΤΥΠΩΝΕΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗΝ ΝΑ ΤΟ ΔΕΧΘΗ Ο ΠΡΟΫΠΟΥΡΓΟΣ κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

[illegible]

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ, στρατοσταλές, πλάθι ένθουσιώντων φιλόλων χόος τή πρωή στό γήτερο τού Όλυμ-
πιακού. Ήτοι ή πιο ιστορική ή κήρη τού θεολόγου Γουλιέλμου.

1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651.

Εικόνα 7: Ρεπορτάζ από τη λαμπρή τελετή της θεμελίωσης του «Σταδίου 21ης

Η τελετή της θεμελίωσης ήταν μία από τις συνηθισμένες επί καθεστώτος, με την παρουσία πλήθους κόσμου να παρακολουθεί και την περιοχή να σημαιοστολίζεται. Άλλωστε, σε ένα ακόμα δείγμα της σημασίας της εικόνας ευμάρειας που προωθούσε η δικτατορία, «η τελετή της θεμελίωσης[...] στοίχισε περίπου 200.000 δραχμές».⁷³

Το μεγαλεπήβολο έργο, όπως και τα περισσότερα στον αθλητισμό επί επταετίας, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Από την κωλυσιεργία με την δημοπρασία της ανάθεσης του έργου μέχρι τους ισχυρισμούς του Ασλανίδη πως ο σύλλογος χρησιμοποίησε τα χρήματα που του δόθηκαν ως δάνειο για το γήπεδο για να κάνει μεταγραφές, δεν υπάρχει σαφής εικόνα του τι συνέβη και, με την πάροδο του χρόνου και την πτώση της δικτατορίας, το σχέδιο εγκαταλείφθηκε.

1.6 Η ραγδαία άνοδος του ΠΡΟ-ΠΟ

Μία από τις απορίες που προκλήθηκαν αρχικά από τις συνεχείς εξαγγελίες της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού για επιχορηγήσεις, ήταν η προέλευση αυτών των χρημάτων. Ο ίδιος ο Ασλανίδης φρόντιζε να αποσαφηνίζει την κατάσταση αναφέροντας ότι στην πλειοψηφία τους «προέρχονται από τα έσοδα του ΠΡΟ-ΠΟ τα οποία έχουν αυξηθεί σημαντικώς λόγω της εμπιστοσύνης των φιλάθλων, του τρόπου διεξαγωγής των αγώνων και την συνετήν και τίμιαν διαχείρισιν». ⁷⁴

Ο Ασλανίδης δεν έλεγε ψέματα. Με την παράλληλη ιδιότητά του ως πρόεδρος του ΟΠΑΠ, κάτι που κατοχυρωνόταν από το άρθρο 3 του Α.Ν. 127/1967, υπό την ηγεσία του, τα έσοδα από το ΠΡΟ-ΠΟ είχαν πολλαπλασιαστεί σημαντικά, γεγονός στο οποίο συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό και ο ίδιος, καθώς, ιδιαίτερα στις αρχές του 1968, με κάθε δήλωσή του προπαγάνδιζε την ανάγκη τού να στοιχηματίζει ο κόσμος στο παιχνίδι. Όπως δήλωνε χαρακτηριστικά και σε συνομιλίες με απλούς φιλάθλους, «βοηθήστε με παίζοντας ΠΡΟ-ΠΟ ώστε κάθε εβδομάδα να φτιάχνουμε και ένα επαρχιακό στάδιο ή μίαν ανοικτήν πισίνα». ⁷⁵

Ο στόχος που είχε θέσει ο Ασλανίδης για το 1968 ήταν το ΠΡΟ-ΠΟ να φτάσει εβδομαδιαίως δέκα εκατομμύρια στήλες, να κατατίθενται δηλαδή δέκα εκατομμύρια διαφορετικά δελτία, όταν το αντίστοιχο ρεκόρ του 1967 σημειώθηκε στα τέλη του Δεκεμβρίου με πέντε εκατομμύρια στήλες και φαίνεται πως επιτεύχθηκε πιο γρήγορα και απ'ό,τι θα περίμενε ο ίδιος. Μόλις το Μάρτιο του 1968, ο κόσμος ανταποκρίθηκε στο διαρκές κάλεσμα του «αναμορφωτή», συμπληρώνοντας τις δέκα εκατομμύρια στήλες στο δελτίο της 3ης Μαρτίου 1968, και πετυχαίνοντας άνοδο της τάξεως περίπου 500% συγκριτικά με τις σχεδόν δύο εκατομμύρια στήλες που είχαν συμπληρωθεί τον Μάρτιο της προηγούμενης χρονιάς. Αξιοσημείωτη είναι μία αποτίμηση που έγινε σε ρεπορτάζ της εποχής σχετικά με την συμπλήρωση δέκα ετών λειτουργίας του ΟΠΑΠ, όπου αναλύθηκε ο αριθμός των στηλών που είχαν κατατεθεί από την καθιέρωσή του. Από τα στοιχεία που προκύπτουν, στα δέκα χρόνια κυκλοφορίας του ΠΡΟ-ΠΟ είχαν κατατεθεί 981.795.411 δελτία, εκ των οποίων τα 533.022.043, δηλαδή περίπου το 54%, είχαν κατατεθεί μόνο την τελευταία διετία, δίνοντας την ευκαιρία στον Τύπο να κάνει λόγο για τη «χρυσή περίοδο του ΠΡΟ-ΠΟ» που ξεκίνησε με την επιβολή του καθεστώτος.

74 Αθλ. Ηχώ 15-6-1968

75 Αθλ. Ηχώ 4-3-1969

Εικόνα 8: Σύγκριση εισπράξεων του ΟΠΑΠ ανάμεσα στο Μάιο του 1967 και στο Μάιο του 1968

Η σημασία του ΠΡΟ-ΠΟ για τον Ασλανίδη ήταν τεράστια και αυτό διαφαίνεται από μία σειρά καινοτομιών που εισήχθησαν εκείνη την περίοδο, όπως η κυκλοφορία εβδομαδιαίας εφημερίδας αφιερωμένης εξ ολοκλήρου στο ΠΡΟ-ΠΟ, της οποίας η διάθεση ξεκίνησε στις αρχές του 1969, ή οι συχνές συναντήσεις-σεμινάρια που είχε με ιδιοκτήτες πρακτορείων ΟΠΑΠ, στους οποίους επέτρεψε, μεταξύ άλλων, την διάθεση εισιτηρίων για τους αγώνες της Α' και της Β' Κατηγορίας από τα πρακτορεία τους, καθώς και την είσπραξη λογαριασμών ΟΤΕ και ΔΕΗ, θεσμός που συνεχίζεται ακόμα και σήμερα⁷⁶. Η επέκταση του ΠΡΟ-ΠΟ στην Κύπρο, η οποία επιτεύχθηκε το Νοέμβριο του 1969 δεν ήταν η μόνη την οποία επιχείρησε ο Ασλανίδης. Τόσο τον Ιούνιο, όσο και τον Αύγουστο του 1969, με την ευκαιρία της περιοδείας του Ολυμπιακού στις Ηνωμένες Πολιτείες για σειρά φιλικών, στην οποία υπήρξε αρχηγός της αποστολής, όσο και της περιοδείας της Εθνικής Ελλάδας στην Αυστραλία, ο ΓΓΑ πραγματοποίησε πλήθος επαφών για την επέκταση του ΠΡΟ-ΠΟ στις δύο χώρες. Σε ό,τι αφορά τις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Ασλανίδης είχε επαφή με τον αντιπρόεδρο του Ελληνοαμερικανικού, ενός ποδοσφαιρικού συλλόγου της Νέας Υόρκης, ο οποίος του πρότεινε μια διαδικασία που προέβλεπε κατάθεση των δελτίων στην Αμερική, συγκέντρωση των χρημάτων στο προξενείο της Νέας Υόρκης και

76 Αθλ. Ηχώ 15-2-1968

αποστολή από το προξενείο στους νικητές.⁷⁷ Παρόμοιο πλάνο καταρτήθηκε και για την επέκταση στην Αυστραλία, όπου σύμφωνα με τα ρεπορτάζ της εποχής, Έλληνες αθλητικοί παράγοντες είχαν συγκροτήσει εταιρία με την ονομασία «ΠΡΟ-ΠΟ Ελλάς» με σκοπό την κυκλοφορία των δελτίων του παιχνιδιού.⁷⁸ Τα δύο φιλόδοξα σχέδια αποδείχθηκαν πολύ δύσκολα στην υλοποίησή τους και το ενδιαφέρον παρέμεινε φιλολογικό.

Η χαρακτηριστικότερη ενέργεια ωστόσο σημειώθηκε τον Απρίλιο του 1968, όταν ο Ασλανίδης θεσμοθέτησε ειδικό θερινό νυχτερινό πρωτάθλημα, το οποίο έγινε γνωστό ως «Πρωτάθλημα ΟΠΑΠ» και του οποίου η διεξαγωγή είχε ως αποκλειστικό σκοπό την ύπαρξη αγώνων στο δελτίο του ΟΠΑΠ κατά τους θερινούς μήνες όπου η αγωνιστική δράση των εθνικών πρωταθλημάτων είχε διακοπεί. Αντιλαμβανόμενος ότι οι επιπλέον αγώνες θα προκαλούσαν αντιδράσεις από τους συλλόγους, ο Ασλανίδης κατέστησε εθελοντική τη συμμετοχή στο πρωτάθλημα, δίνοντας ως κίνητρο χρηματικά έπαθλα ανάλογα με τη βαθμολογική θέση στην οποία θα τερμάτιζαν οι συμμετέχοντες⁷⁹, ή υποσχόμενος επιχορηγήσεις για έργα στα γήπεδα των ομάδων που θα συμμετείχαν, όπως η τοποθέτηση προβολέων για τη διεξαγωγή νυχτερινών αγώνων⁸⁰, ενώ επέτρεψε στους συλλόγους να αγωνίζονται με συνθέσεις που αποτελούνταν κυρίως από ερασιτέχνες ποδοσφαιριστές. Η προοπτική δεν ενθουσίαζε ιδιαίτερα τους συλλόγους, κάτι που γίνεται αντιληπτό από την απουσία δέκα εκ των δεκαοκτώ ομάδων της Α' Εθνικής κατά την περίοδο 1967-1968, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι απουσίασαν ομάδες όπως ο Ολυμπιακός, η ΑΕΚ και ο ΠΑΟΚ. Τα επόμενα χρόνια οι συμμετέχουσες ομάδες της Α' Κατηγορίας έφτασαν ακόμα και τις δώδεκα, ωστόσο ο θεσμός σε γενικές γραμμές θεωρούνταν αδιάφορος, γεγονός που οδήγησε και στην κατάργησή του με το τέλος της δικτατορίας το 1974.

77 Αθλ. Ηχώ 27-5-1969

78 Αθλ. Ηχώ 5-10-1969

79 Αθλ. Ηχώ 31-5-1968

80 Αθλ. Ηχώ 29-4-1968

2. Η εθνική ομάδα και η σημασία της για το καθεστώς

Ανατρέχοντας στην ιστορία του παγκοσμίου ποδοσφαίρου, μπορεί κανείς εύκολα να αντιληφθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός των σπουδαιότερων διεθνών επιτυχιών σε εθνικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκαν από χώρες οι οποίες τελούσαν υπό милитарιστικά ή δικτατορικά καθεστώτα. Περιπτώσεις όπως η κατάκτηση δύο συνεχόμενων Παγκοσμίων Κυπέλλων από την Ιταλία του Μουσολίνι, το 1934 και το 1938, τα οποία ανέδειξαν την Ιταλία ως την πρώτη «μεγάλη δύναμη» του ποδοσφαίρου, ή η διοργάνωση και εντέλει, η κατάκτηση του Παγκοσμίου Κυπέλλου το 1978 από την Αργεντινή, στη σκιά των περιβόητων «εξαφανίσεων» και των βασανιστήριων των αντιφρονούντων στο καθεστώς Βιδέλα, είναι μόνο κάποια από τα παραδείγματα που μπορούν να αναφερθούν.

Βέβαια, στο σημείο αυτό, καθίσταται απαραίτητη η διάκριση ανάμεσα σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, όπως η φασιστική Ιταλία, η ναζιστική Γερμανία κλπ, και σε ένα απολυταρχικό καθεστώς, όπως οι δικτατορίες των χωρών της Λατινικής Αμερικής, ή η δικτατορία του Φράνκο στην Ισπανία. Πιο συγκεκριμένα, «ο ολοκληρωτισμός συνεπάγεται τον πλήρη έλεγχο της κοινωνίας των πολιτών από το κράτος, συμπεριλαμβανομένης της αθλητικής δραστηριότητας. Οι απολυταρχικοί αφήνουν ελεύθερες ορισμένες πτυχές της κοινωνίας των πολιτών»⁸¹ και «γενικά είναι πιο συντηρητικοί και λιγότερο ριζοσπαστικοί από τους υποστηρικτές του ολοκληρωτισμού»⁸².

Ο κρατικός παρεμβατισμός της δικτατορίας των συνταγματαρχών στο ποδόσφαιρο μέσω του Ασλανίδη είναι διαρκής και αναμφισβήτητος, αλλά παραμένει απολυταρχικός και όχι ολοκληρωτικός. Η διαφορά έγκειται και στη συμπεριφορά των πολιτικών ηγετών των καθεστώτων που συγκρίνουμε, καθώς οι αγώνες της εθνικής Ιταλίας στο ποδόσφαιρο, ήταν για το Μουσολίνι τόσο κρίσιμοι, ώστε λίγες ώρες πριν τη διεξαγωγή του τελικού του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1938 ενάντια στην Ουγγαρία, να στείλει στον προπονητή της ομάδας, Βιτόριο Πότσο, ένα τρομακτικό τηλεγράφημα: «Κερδίζεις ή πεθαίνεις.»⁸³

Αντιθέτως, στο ελληνικό παράδειγμα, καθόλη τη διάρκεια της δικτατορίας, ο Παπαδόπουλος δεν έδειξε να αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη θέρμη το ποδόσφαιρο και πιθανότατα αυτός να ήταν και ο κύριος λόγος που είχε παραχωρήσει απόλυτη ελευθερία στον Ασλανίδη. Η επιθυμία της δικτατορίας για μία επιτυχία στο διεθνές ποδοσφαιρικό στερέωμα προσομοίαζε περισσότερο στη συμπεριφορά που επεδείκνυε η κυβέρνηση του Φράνκο ή οι δικτατορίες της Λατινικής Αμερικής: ήταν κάτι παραπάνω από καλοδεχούμενη και τεράστιας σημασίας για την προβολή της χώρας και την επίτευξη διπλωματικών φιλοδοξιών, αλλά δεν αποτελούσε έναν αυτοσκοπό ενεταγμένο στην ανάδειξη κάποιας φυλετικής ανωτερότητας, όπως συνέβαινε με τα ολοκληρωτικά καθεστώτα.

2.1 Η πορεία στα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου 1970

81 Tamir Bar-On, *The World Through Soccer: The Cultural Impact of a Global Sport*, 2014, σελ.34

82 Το ίδιο

83 Pretelin Munoz de Cote, Fausto, 2006, «El Imperio global de fútbol», *Foreign Affairs En Español* 6, no.3 (Julio-Septiembre 2006), 134–135

Πλην της παρουσίας του Παναθηναϊκού στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών το 1971, η προπαγανδιστική εκμετάλλευση της οποίας αποτελεί ακόμα και σήμερα, ίσως τη σημαντικότερη ιστορία καπήλευσης μιας επιτυχίας του ελληνικού αθλητισμού από μία πολιτική κυβέρνηση, υπήρξε μία ακόμα περίπτωση όπου το καθεστώς, και συγκεκριμένα ο Ασλανίδης, έφτασε μία ανάσα από το να συνδέσει το όνομά του με ένα τεράστιο για την εποχή κατόρθωμα, και αυτό δεν είναι άλλο από την παρθενική συμμετοχή της Ελλάδας στην τελική φάση του Παγκοσμίου Κυπέλλου.

Η επταετία της χούντας ευτύχησε να συμπέσει με την άνοδο μίας γενιάς που ακόμα και σήμερα τοποθετείται στις πιο ταλαντούχες που έχει να επιδείξει το ελληνικό ποδόσφαιρο. Η συνύπαρξη παικτών που θεωρούνται θρύλοι στις ομάδες τους, όπως ο Μίμης Δομάζος, πρώτος σε συμμετοχές στην ιστορία του Παναθηναϊκού και αρχηγός στο «έπος του Γουέμπλεϊ», ο Γιώργος Σιδέρης, πρώτος σκόρερ στην ιστορία του Ολυμπιακού και δεύτερος σκόρερ σε ολόκληρη την Ευρώπη το 1968 με 35 γκολ, ο Μίμης Παπαϊωάννου, πρώτος σκόρερ στην ιστορία της ΑΕΚ, αλλά και πρώτος σε συμμετοχές, ο Γιώργος Κούδας, δεύτερος σκόρερ και πρώτος σε συμμετοχές στην ιστορία του ΠΑΟΚ, ο Γιώργος Δέδες, πρώτος σκόρερ στην ιστορία του Πανιώνιου και πολλοί ακόμα, συνέθεσαν μία εθνική ομάδα, η οποία για πρώτη φορά στην ιστορία της, μπορούσε να διεκδικήσει με σοβαρές αξιώσεις τη διεθνή διάκριση.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1970 χαρακτηρίστηκε αρχικά από τις πρώτες πολύ σημαντικές νίκες που πέτυχε η εθνική ομάδα και οι οποίες την κατέστησαν επιτέλους ως μία υπολογίσιμη αντίπαλο, αλλά κυρίως από τον εντός έδρας αγώνα με τη Ρουμανία, όπου ο παρεμβατισμός του Ασλανίδη έφτασε στο απαύγασμά του και στέρησε από την Ελλάδα μία νίκη που πιθανότατα θα της έδινε την πρόκριση στην τελική φάση, σε μια υπόθεση που θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω.

Στα προκριματικά, η Ελλάδα κληρώθηκε στον όμιλο με την Ελβετία, τη Ρουμανία και την Πορτογαλία, τις οποίες θα αντιμετώπιζε σε διπλούς αγώνες, με τον πρώτο στη βαθμολογία να κερδίζει και την πρόκριση στο Παγκόσμιο Κύπελλο του Μεξικό. Ως ακλόνητο φαβορί του ομίλου δεν πρόβαλε άλλη από την Πορτογαλία, η οποία διέθετε στις τάξεις της έναν από τους καλύτερους παίκτες όλων των εποχών και

σίγουρα τον καλύτερο Ευρωπαίο εκείνης της δεκαετίας, τον, Μοζαμβικανής καταγωγής, Εουσέμπιο. Με πρωταγωνιστή τον Εουσέμπιο, η Πορτογαλία κατέκτησε την τρίτη θέση στο Παγκόσμιο Κύπελλο του 1966, θέση η οποία παραμένει ακόμα και σήμερα η μεγαλύτερη επιτυχία της χώρας στη διοργάνωση, ενώ ο ίδιος αναδείχθηκε πρώτος σκόρερ με εννέα γκολ. Η Ελβετία παρέμενε μία χώρα, η οποία δεν είχε να επιδείξει κάποια ιδιαίτερη διάκριση, ωστόσο είχε αρχίσει να σταθεροποιεί την παρουσία της στα Παγκόσμια Κύπελλα, ενώ τέλος η Ρουμανία έμοιαζε ως ο μόνος βατός αντίπαλος, διεκδικώντας την πρόκρισή της για πρώτη φορά από το 1938.

2.1.1. Η απόλυση Καραπατή

Η συμμετοχή της Ελλάδας στο Παγκόσμιο Κύπελλο υπό την ηγεσία της «Επανάστασης της 21ης Απριλίου» ήταν ένα μεγάλο δέλεαρ για τον Ασλανίδη, γεγονός που αποδεικνύεται και από το ότι εντός μόλις ενός έτους, την τεχνική ηγεσία της εθνικής ομάδας ανέλαβαν τρεις(!) διαφορετικοί προπονητές, με τους δύο πρώτους να απομακρύνονται, φαινομενικά για ανεπιτυχή αποτελέσματα της ομάδας, αλλά ουσιαστικά για εξωαγωνιστικούς λόγους. Ο πρώτος ήταν ο Κώστας Καραπατής, παλαίμαχος τερματοφύλακας του Ολυμπιακού, ο οποίος εκείνη την περίοδο έκανε τα πρώτα του βήματα στην προπονητική και θεωρούνταν από τους πλέον ελπιδοφόρους. Στην εθνική Ελλάδος διετέλεσε προπονητής μόλις για έναν αγώνα, την εκτός έδρας ήττα με 1-0 από την Ελβετία, κατόπιν της οποίας απομακρύνθηκε, λόγω κακής απόδοσης της ομάδας. Ωστόσο, το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου αγώνα δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική απόδοση της Ελλάδας, η οποία στάθηκε άτυχη χάνοντας πολλές ευκαιρίες να αποσπάσει ένα θετικό αποτέλεσμα. Ο πραγματικός λόγος της άμεσης απομάκρυνσης του Καραπατή ήταν άλλος. Όπως αποκάλυψε ο Μίμης Δομάζος σε συνέντευξή του, με τη λήξη του αγώνα οι παίκτες επιβίβαστηκαν στο πούλμαν της αποστολής για να αποχωρήσουν από το γήπεδο.

«...μπαίνοντας μέσα βλέπει (σ.σ. ο Καραπατής) τη γυναίκα του Ασλανίδη και του Δέδε, προέδρου τότε της ΕΠΟ⁸⁴, να καπνίζουν. "Τι κάνετε, εδώ είναι ιερός χώρος. Κατεβείτε αμέσως κάτω" τους είπε και τις έβγαλε από το πούλμαν. Αυτό

84 Σημείωση: ο Δέδες τότε ήταν ακόμα πρόεδρος της ΕΠΣΑ και τη θέση του προέδρου της ΕΠΟ κατείχε ο στρατηγός Δημήτριος Βαρδάνης. Ο Δέδες πήρε το χρίσμα του προέδρου της ΕΠΟ από τον Ασλανίδη το 1969

ήταν, ο Κώστας απολύθηκε στον...αέρα όσο ήμασταν στο αεροπλάνο για την επιστροφή.»⁸⁵

Πράγματι, αυτή ήταν η μοναδική παρουσία του Καραπατή στην τεχνική ηγεσία της εθνικής Ελλάδας, ενώ φαίνεται ότι ο Ασλανίδης δεν αρκέστηκε στην καθαίρεσή του, αλλά συνέχιζε να τον τιμωρεί αυστηρά με την παραμικρή αφορμή. Το Σεπτέμβριο του 1969, ο Καραπατής καταδικάστηκε σε εικοσαήμερη φυλάκιση(!) διότι σε επεισόδια που έλαβαν χώρα αρκετούς μήνες νωρίτερα, σε έναν αγώνα ανάμεσα στην Προοδευτική, της οποίας ήταν προπονητής, και τον Παναιγιάλειο, «δεν υπήκουσε εις τας εντολάς των οργάνων της τάξεως»⁸⁶. Η ποινή εξαγοράστηκε «προς 200 μεταλικάς δρχ. ημερεσίως»⁸⁷, ωστόσο το γεγονός είναι χαρακτηριστικό του βαθμού ανάμειξης του Ασλανίδη στην υπόθεση, καθώς σε πολλές αναμετρήσεις κατά τη διάρκεια της δικτατορίας παίκτες και προπονητές ενεπλάκησαν σε επεισόδια, αλλά ποτέ δεν υπήρξε ποινή φυλάκισης.

2.1.2 Η αντιπαράθεση Γεωργιάδη-Δομάζου και το επεισόδιο με τον Ασλανίδη

Ο δεύτερος προπονητής που ανέλαβε να οδηγήσει την εθνική ομάδα στο Παγκόσμιο Κύπελλο, και που αποδείχθηκε, για τους λάθος βέβαια λόγους, ένας από τους πρωταγωνιστές εκείνης της πορείας, ήταν ο Νταν Γεωργιάδης. Ο Γεωργιάδης, άγνωστος στο ελληνικό κοινό, με θητεία κυρίως σε εθνικές ομάδες και συλλόγους της Λατινικής Αμερικής (Εθνική Περού, Εθνική Βολιβίας, Μπάνφιλντ, Σαντιάγο Γουόντερερς μεταξύ άλλων) χωρίς κάποια αξιοσημείωτη προπονητική επιτυχία, διαδραμάτισε εξέχοντα ρόλο στην αποτυχημένη, όπως αποδείχθηκε, προσπάθεια της εθνικής.

Το ντεμπούτο του Γεωργιάδη στην τεχνική ηγεσία το Δεκέμβριο του 1968, ήταν, αν μη τι άλλο, εντυπωσιακό. Το 4-2 της Ελλάδας επί της, τριταθλήτριας κόσμου το 1966, Πορτογαλίας, αποτέλεσε το πρώτο πειστήριο για την αξία εκείνης της γενιάς παικτών της εθνικής, αφήνοντας μεγάλες υποσχέσεις για τη συνέχεια. Λίγους μήνες αργότερα, τον Απρίλιο του 1969, η Ελλάδα αντιμετώπιζε τη Ρουμανία στην τρίτη

85 Συνέντευξη του Δομάζου στην ιστοσελίδα sport24.gr (<http://www.sport24.gr/top-guns/top-guns-lampiris/otan-o-domazos-dixase-th-xounta.2501189.html>)

86 Αθλ. Ηχώ 26-9-1969

87 Το ίδιο

αγωνιστική του ομίλου, εκ συνόλου έξι αναμετρήσεων, θέλοντας την πολύτιμη νίκη, ούτως ώστε να τεθεί, έστω και προσωρινά, επικεφαλής του ομίλου.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από τον Δεκέμβριο του 1968, και τη νίκη επί της Πορτογαλίας, μέχρι τον Απρίλιο του 1969, γίνεται αντιληπτή μια δυσαρέσκεια των σωματείων της Α' Κατηγορίας, αναφορικά με τις συνεχείς προπονήσεις των διεθνών τους παικτών με την εθνική ομάδα. Σε αντίθεση με τη σύγχρονη εποχή, όπου οι προπονήσεις της εθνικής πραγματοποιούνται μόνο σε περίοδο διεθνών υποχρεώσεων, οι Έλληνες διεθνείς τότε προπονούνταν με τις εθνικές τους ομάδες ακόμα και σε διαστήματα που δεν υπήρχε διεθνής αγωνιστική δράση, προκαλώντας έτσι την ενόχληση των συλλόγων τους με την Ομοσπονδία, καθώς πολλές φορές οι παίκτες καλούνταν να αγωνιστούν στο πρωτάθλημα έχοντας κάνει μόλις μία, ή και καμία προπόνηση με το σύλλογό τους, όντας μάλιστα καταπονημένοι από τις προπονήσεις με την εθνική ομάδα.

Αυτή η υποβόσκουσα σύγκρουση, οδήγησε μάλιστα σε συνάντηση της διοίκησης της Ομοσπονδίας με εκπροσώπους των συλλόγων για να βρεθεί λύση στο συγκεκριμένο θέμα. Από την πλευρά των συλλόγων προτάθηκε οι διεθνείς να προπονούνται με τους συλλόγους τους τουλάχιστον κάθε Πέμπτη και Παρασκευή, το Σάββατο να είναι ελεύθεροι, και όλες τις υπόλοιπες μέρες να είναι διαθέσιμοι για την εθνική ομάδα. Από την πλευρά τους, «οι εκπρόσωποι της ΕΠΟ επέδειξαν κατανόησιν στις υποδείξεις»⁸⁸ και θεωρήθηκε ότι βρέθηκε η χρυσή τομή. Λίγες μέρες αργότερα ωστόσο, σε ένα ταξίδι προετοιμασίας της εθνικής στους Δελφούς ενόψει του κρίσιμου αγώνα με τη Ρουμανία, τέσσερεις διεθνείς παίκτες του Ολυμπιακού, και συγκεκριμένα οι Στολίγκας, Μποτίνος, Γκαϊτατζής, Ζαντέρογλου, μετακλήθηκαν από τη διοίκηση του Ολυμπιακού στην Αθήνα, ούτως ώστε να ταξιδέψουν στην Κύπρο για να αγωνιστούν ενάντια στον ΑΠΟΕΛ για το «Κύπελλο της Μεγάλης Ελλάδος»⁸⁹. Μαζί τους επέστρεψε στην Αθήνα και ο αρχηγός του Παναθηναϊκού, Μίμης Δομάζος, «λόγω ιδιωτικής φύσεως εργασιών».⁹⁰ Το γεγονός της επιστροφής πέντε βασικών μελών της ομάδας εξόργισε τον Γεωργιάδη, ο οποίος, από κοινού με τον εκλέκτορα της εθνικής ομάδας, Κωνσταντόπουλο, αποφάσισε τη διακοπή της προετοιμασίας και την επιστροφή ολόκληρης της αποστολής στην Αθήνα.

88 Αθλ. Ηχώ 25-3-1969

89 βλ. αναλυτικά το Κεφάλαιο 3

90 Αθλ. Ηχώ 2-4-1969

Ο Τύπος της εποχής επικεντρώθηκε περισσότερο στην επιστροφή των τεσσάρων διεθνών του Ολυμπιακού, πιθανότατα λόγω και του επερχόμενου αγώνα με τον ΑΠΟΕΛ, υποβαθμίζοντας την είδηση που αποτελούσε ένα μικρό δείγμα αυτού που θα επακολουθούσε. «Εν σχέσει με μικροεπεισόδιον το οποίον εδημιουργήθη στα Τρίκαλα Κορινθίας προ ημερών μεταξύ του κ.Γεωργιάδη και του Δομάζου, δεν έλαβε έκτασι και ήτο ένα επεισόδιο από τα συνήθη».⁹¹

Και πράγματι, το επεισόδιο θα ήταν μία από τις συνηθισμένες στιγμές έντασης ανάμεσα σε παίκτες και προπονητή, αν δεν είχε επαναληφθεί τρεις μήνες νωρίτερα, όταν ο Δομάζος είχε απουσιάσει αδικαιολόγητα από μία προπόνηση της εθνικής, δηλώνοντας μάλιστα πως είχε ειδοποιήσει επανειλημμένα τον Γεωργιάδη ότι αδυνατούσε να προσέρχεται στις πρωινές προπονήσεις της εθνικής ομάδας, λόγω του ότι η εργασία του ολοκληρώνεται στις 14.30.^{92 93} Ωστόσο, η αιτιολογία δεν έπεισε τους αρμόδιους της ΕΠΟ, η οποία του επέβαλε ποινή μίας αγωνιστικής.

Το τρίτο επεισόδιο ανάμεσα στους δύο άνδρες ήταν και αυτό που, κατά πολλούς, κόστισε στην πολύ ταλαντούχα εκείνη γενιά την πρόκριση στο Παγκόσμιο Κύπελλο. Δέκα μέρες πριν τον αγώνα με τη Ρουμανία, ο Γεωργιάδης απέκλεισε τον Δομάζο από την αποστολή της εθνικής, λόγω πειθαρχικού παραπτώματος. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γεωργιάδη, ο Δομάζος φέρεται πως «ζήτησε κατά απαράδεκτο τρόπο»⁹⁴ από τον προπονητή του μία φανέλα για την προπόνηση, ο Γεωργιάδης του συνέστησε να μιλά πιο ήπια κι εκείνος δεν υπάκουσε. Η ιστορία μοιάζει ασαφής και αρκετά ασήμαντη για να επιφέρει ποινή αποκλεισμού, ιδιαίτερα τις παραμονές ενός κρίσιμου αγώνα, αλλά και ο ίδιος ο Δομάζος σε συνέντευξή του επιβεβαιώνει την εγκυρότητά της:

«Βρισκόμασταν στο ξενοδοχείο και τότε συνηθιζόταν οι φροντιστές να άφηναν κάθε πρωί έξω από τα δωμάτιά μας, τις φόρμες προπόνησης, το πάνω και το κάτω μέρος. Ένα πρωί εμένα δεν μου είχαν φέρει το πάνω μέρος και κατέβηκα για πρωινό φορώντας μόνο τη φόρμα και απλά μια μπλούζα πάνω, χωρίς το φούτερ, για να ακολουθήσει ο εξής διάλογος με τον Ντάν Γεωργιάδη.

-Που πάτε έτσι κύριε ;

-Για πρωινό κύριε, δεν μου έφεραν το φούτερ

91 Αθλ. Ηχώ 2-4-1969

92 Αθλ. Ηχώ 29-1-1969

93 Το ποδόσφαιρο τότε ήταν ακόμα ημιεπαγγελματικό, συνεπώς οι περισσότεροι παίκτες απασχολούνταν και με κανονική εργασία

94 Αθλ. Ηχώ 9-4-1969

-Να πάτε να το βρείτε αμέσως κύριε

Που να πάω να το βρω κύριε ;

Να πάτε στο σπίτι σας κύριε.

Αυτός ήταν ο διάλογος με τον προπονητή και φυσικά μάζεψα τα πράγματά μου και έφυγα από το ξενοδοχείο»⁹⁵

Είναι δύσκολο να διαπιστωθεί αν υπήρξε κάποιο άλλο, μεγαλύτερης έκτασης επεισόδιο, αλλά φαίνεται πως η σχέση Δομάζου-Γεωργιάδη ήταν ήδη αρκετά τεταμένη και το προαναφερθέν αποτέλεσε απλώς τη χαρακτηριστική βολή. Όπως ανέφερε ο ίδιος ο Γεωργιάδης, «Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Δομάζος μας δημιούργησε κατάσταση έκρυθμη. Έχει υποπέσει τέσσερις φορές σε παραπτώματα. Πάντοτε συνηγορούσα υπέρ εκείνου. [...] Αυτή την φορά, οι αρχές μου, δεν μου επέτρεψαν να δεχθώ το νέο του παράπτωμα». ⁹⁶

Το θέμα που δημιουργήθηκε ήταν τεράστιο. Ο Τύπος της εποχής αποδοκίμαζε τον Γεωργιάδη και τις προπονητικές του μεθόδους, αποθέωνε τον Δομάζο και δημοσίευε άρθρα-εκκλήσεις προς τον Ασλανίδη να άρει την ποινή του παίκτη, καθώς «το απαιτεί το ελληνικό συμφέρον». ⁹⁷

Πράγματι, αντιλαμβανόμενος το διακύβευμα, ο Ασλανίδης δέχθηκε στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού τον Δομάζο και τον Γεωργιάδη, ζητώντας εξηγήσεις για το συμβάν, με σκοπό να δώσει τη λύση και να καταστεί για μία ακόμα φορά στα μάτια του κόσμου ευεργέτης του αθλητισμού. Ωστόσο, η κατάσταση εκτραχύνθηκε. Ο Δομάζος αναφέρει:

«Με είχε καλέσει στο γραφείο του και ήταν δίπλα του και ο Νταν Γεωργιάδης που είχε εισηγηθεί τον αποκλεισμό μου. Θα σας πω απλά ότι μέχρι και αυτός ένοιωσε άβολα με τη συμπεριφορά του ανθρώπου της χούντας. Μου είχε μιλήσει πολύ άσχημα τότε ο Ασλανίδης, αλλά όταν ξεπέρασε τα όρια και μου είπε: "Δεν ντρέπεσαι, εγώ σε πήρα από τις παράγκες και σε έκανα άνθρωπο!" δεν άντεξα και όρμησα. Παραλίγο να τον πιάσω από το λαιμό με τη γραμματέα του τότε, να φοβάται μήπως μου βγάλει πιστόλι!

Τι είπες ρε, εμένα πήρες από τις παράγκες και με έκανες άνθρωπο; Είναι ντροπή σου να λες τέτοια πράγματα" του είπα και έφυγα από το γραφείο μετά από έντονο τσακωμό. Ο Ασλανίδης το έβαλε στοίχημα να μην παίξω και μου δημιούργησε και

95 Συνέντευξη Δομάζου στην ιστοσελίδα sport24.gr (<http://www.sport24.gr/top-guns/top-guns-lampiris/otan-o-domazos-dixase-th-xounta.2501189.html>)

96 Αθλ. Ηχώ 9-4-1969

97 Αθλ. Ηχώ 10-4-1969

πρόβλημα με μια άδεια για πρακτορείο Προπό που ήταν να πάρω και την μπλόκαρε. "Αυτός τελείωσε" φώναζε και μάλιστα στον αγώνα με τη Ρουμανία κάθισε στον πάγκο (!) για να ελέγχει την κατάσταση ενώ εγώ ήμουν στην εξέδρα των επισήμων του "Καραϊσκάκης".»⁹⁸

Τα ρεπορτάζ εκείνης της ημέρας κάνουν λόγο για φανερά «δείγματα της δυσαρέσκειας και θλίψεως»⁹⁹ στο πρόσωπο του Δομάζου, καθώς εκείνος αποχωρούσε από το γραφείο του Ασλανίδη, ενώ στις δηλώσεις που προέβη ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού, ανέφερε πως «αντί να υποχωρήσει ετήρησεν επιθετικήν και εγωιστικήν στάσιν...»¹⁰⁰ καθώς και ότι «ουδέποτε επροπονήθη κανονικά με την Εθνικήν ομάδα και κατ'επανάληψιν δημιούργησε προσκόμματα στην προετοιμασία του Εθνικού μας συγκροτήματος.»¹⁰¹

Μάλιστα, την επόμενη μέρα, σε μία επίδειξη δύναμης, ο Ασλανίδης επισκέφθηκε το ξενοδοχείο στο οποίο διέμεναν οι διεθνείς, τονίζοντάς τους τη σημασία της πειθαρχίας, ενώ αναφερόμενος στο Δομάζο, δήλωσε πως «είναι ανάξιος της τιμής, να φορά τα εθνικά μας χρώματα»¹⁰², αναφέροντας παράλληλα την απόφασή του να τον αποκλείσει ισόβια από την εθνική. Δεν παρέλειψε επίσης να υποσχεθεί πριμ ύψους σαράντα χιλιάδων δραχμών, σε κάθε παίκτη σε περίπτωση νίκης επί της Ρουμανίας¹⁰³, ένα πολύ μεγάλο ποσό για την εποχή, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι οι μηνιαίες αποδοχές ενός παίκτη δεν ξεπερνούσαν τις επτά-οκτώ χιλιάδες δραχμές. Παρ'όλ'αυτά, ο Ασλανίδης, ύστερα από περίπου δύο χρόνια εξουσίας, είχε συνηθίσει πλέον τους ποδοσφαιριστές και τα σωματεία σε τέτοιες ενέργειες, συνεπώς η είδηση δεν αποτελεί ιδιαίτερη έκπληξη, απλώς αναδεικνύει για ακόμα μία φορά τη σημασία που είχαν για το καθεστώς οι αγώνες της εθνικής ομάδας και η πρόκριση στο Παγκόσμιο Κύπελλο.

98 Συνέντευξη Δομάζου στην ιστοσελίδα sport24.gr (<http://www.sport24.gr/top-guns/top-guns-lampiris/otan-o-domazos-dixase-th-xounta.2501189.html>)

99 Αθλ. Ηχώ 10-4-1969

100Το ίδιο

101Το ίδιο

102Αθλ. Ηχώ 11-4-1969

103Το ίδιο

Εικόνα 9: Δηλώσεις του Ασλανίδη μετά το επεισόδιο με το Δομάζο

Μετά τον αγώνα με τη Ρουμανία, τίποτα από τα παραπάνω δεν υλοποιήθηκε. Η ισοπαλία (2-2) στέρησε από τους παίκτες το πριμ, η πρόκριση δεν επιτεύχθηκε, και ο Δομάζος, κατόπιν απολογητήριας επιστολής¹⁰⁴ που απέστειλε στον Ασλανίδη και στον εκλέκτορα της εθνικής ομάδας, Κωνσταντόπουλο, επανήλθε στην εθνική ομάδα. Ο Τύπος κατακεραύνωσε τον Γεωργιάδη για την απουσία του Δομάζου και για το αποτέλεσμα¹⁰⁵, ενώ σε μια επίδειξη προπαγανδιστικής διαστρέβλωσης της πραγματικότητας, έπλεξε το εγκώμιο του Ασλανίδη, «την υπέροχη προσπάθεια του οποίου κατέστρεψε χθες ο ακατάλληλος για την εθνική μας ομάδα προπονητής.»¹⁰⁶

Τις επόμενες μέρες, ο Ασλανίδης δήλωσε μεν ότι «Εάν αφήσουμε τον Δομάζον να μας εκβιάζει, δεν κάνουμε αθλητισμόν»¹⁰⁷, ωστόσο, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, μόλις δύο μέρες μετά, η επιστολή-απολογία που έστειλε, «ικανοποίησε τον αναμορφωτή του Ελληνικού Αθλητισμού...»¹⁰⁸ και το θέμα διευθετήθηκε.

Κρίνοντας από το περιεχόμενό της, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι ο Δομάζος πιθανότατα εξαναγκάστηκε από αθλητικούς και κυβερνητικούς παράγοντες να

104Αθλ. Ηχώ 20-4-1969

105«...πόσο κακό έχει κάνει στους ποδοσφαιριστάς μας, ο ακατάλληλος αυτός προπονητής[...]πόσον ανίδεος των ποδοσφαιρικών πραγμάτων είναι...», άρθρο στην Αθλ. Ηχώ 17-4-1969

106Το ίδιο

107Αθλ. Ηχώ 18-4-1969

108Αθλ. Ηχώ 20-4-1969

συντάξει τη συγκεκριμένη επιστολή, στην οποία ανάμεσα στις δηλώσεις περί μεταμέλειας, εξάγει την αφοσίωσή του «προς τους σκοπούς της Εθνικής Κυβερνήσεως...»¹⁰⁹, γεγονός αξιοπερίεργο, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι το επεισόδιο εκτυλίχθηκε ανάμεσα σε εκείνον και τον Γεωργιάδη και ότι τα όσα έγιναν σύμφωνα με το Δομάζο, στο γραφείο του Ασλανίδη, και τα οποία ενδεχομένως να δικαιολογούσαν τη συγκεκριμένη δήλωση, δεν έγιναν γνωστά στο κοινό από τα μέσα της εποχής.

Παρά την επάνοδο του Δομάζου και την μεγάλη επιτυχία της κατάκτησης του Βαλκανικού Κυπέλλου με την εθνική Ελπίδων υπό την τεχνική του ηγεσία τον Ιούνιο του ίδιου έτους, το παιχνίδι με την Πορτογαλία ήταν το τελευταίο στο οποίο καθοδήγησε την εθνική ομάδα ο Γεωργιάδης. Η κόντρα με τον Δομάζο δεν κατευνάστηκε ουσιαστικά ποτέ, ενώ τον Ιούλιο εκείνης της χρονιάς, όταν η εθνική μετέβη στην Αυστραλία για περιοδεία και διεξαγωγή φιλικών αγώνων χωρίς τον Δομάζο, λόγω της εισαγωγής του σε κλινική για εγχείρηση σκωληκοειδίτιδας, ο Γεωργιάδης άφησε αιχμές για το κατά πόσο κάποιοι παίκτες είναι όντως ασθενείς, αναφερόμενος έμμεσα σε αυτόν.¹¹⁰

Ουσιαστικά, η σχέση του Γεωργιάδη με τον Δομάζο ήταν και ο λόγος της απομάκρυνσής του από την εθνική. Ένα μήνα μετά τις αιχμές του και κατόπιν φημών που τον ήθελαν να μην επιθυμεί την κλήση του Δομάζου στην εθνική, ο Ασλανίδης δήλωσε πως «ο κ.Νταν Γεωργιάδης είναι ελεύθερος να φύγει αν δεν του αρέσει! Ο Δομάζος έχει κληθεί στην Εθνική ομάδα και είναι υποχρεωμένος να τον προπονήσει!»¹¹¹

Να σημειωθεί πως την ευθύνη για την πρόσληψη ή την απόλυση ενός προπονητή εθνικών ομάδων, έχει αποκλειστικά η ποδοσφαιρική ομοσπονδία της εκάστοτε χώρας και όχι ο Γενικός Γραμματέας ή ο Υπουργός Αθλητισμού. Στην Ελλάδα της δικτατορίας όμως, ο Ασλανίδης είχε τον απόλυτο έλεγχο σε οτιδήποτε σχετικό με τον αθλητισμό. Η διοίκηση της ΕΠΟ και γενικότερα, οποιαδήποτε διοίκηση σωματείου, ομοσπονδίας, ήταν υποχείριά του, τα οποία ακολουθούσαν πιστά κάθε εντολή του.

109Αθλ. Ηχώ 20-4-1969

110«νομίζω ότι αν υπάρχουν παίκτες που σκέπονται να...ασθενήσουν, θα έπρεπε να το έχουν ανακοινώσει εγκαίρως, ώστε να ξέρουμε κι εμείς τι θα κάνουμε...», δηλώσεις του Γεωργιάδη στην Αθλ. Ηχώ 11-7-1969

111Αθλ. Ηχώ 27-8-1969

Έτσι, λίγες μέρες αργότερα, και μετά τη συνάντηση του προπονητή του Παναθηναϊκού, Λάκη Πετρόπουλου με τον Ασλανίδη στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού¹¹², η αποπομπή του Γεωργιάδη και η αντικατάστασή του από τον Πετρόπουλο δεν προκάλεσε καμία έκπληξη.¹¹³ Το πρόσχημα της απομάκρυνσης ήταν οι παράλογες οικονομικές απαιτήσεις που φέρεται να είχε ο Γεωργιάδης, όπως μηνιαίο μισθό εκατόν πενήντα χιλιάδων δραχμών, επιπλέον χρήματα για επίτευξη στόχων κλπ.¹¹⁴ Παραδόξως, στον απολυθέντα προπονητή δόθηκε βήμα να απαντήσει με δικές του δηλώσεις, διευκρινίζοντας πως είχε συμφωνήσει σε όλα με τον Ασλανίδη και πως οι εκατόν πενήντα χιλιάδες δραχμές που ζήτησε αφορούσαν ετήσιο και όχι μηνιαίο μισθό.¹¹⁵ Φυσικά ο Ασλανίδης δεν άφησε αναπάντητη τη δήλωση του Γεωργιάδη, ουσιαστικά διαψεύδοντάς τον και αναφέροντας ότι, όταν ο προπονητής φέρεται να του ζήτησε τριακόσιες χιλιάδες δραχμές για κάθε νίκη της εθνικής, εκείνος το δέχθηκε με την προϋπόθεση να καταβάλει και ο ίδιος ο Γεωργιάδης τριακόσιες χιλιάδες δραχμές σε κάθε ήττα της.¹¹⁶

2.1.3. Οι κρίσιμοι αγώνες με Ελβετία και Ρουμανία και ο αποκλεισμός

Ο προτελευταίος αγώνας των προκριματικών, ενάντια στην Ελβετία στο Καντανζόγλειο Στάδιο της Θεσσαλονίκης τον Οκτώβριο του 1969, ήταν για πολλούς λόγους ιστορικός. Πέραν του ενδιαφέροντος για το αποτέλεσμα, το οποίο αν ήταν νικηφόρο, θα διατηρούσε ακέραιες τις ελπίδες για την πρόκριση της Ελλάδας στο Παγκόσμιο Κύπελλο, η αναμέτρηση αποτελεί έως και σήμερα το ρεκόρ εισιτηρίων του σταδίου, καθώς διατέθηκαν περίπου 48.000 εισιτήρια.¹¹⁷

Η επιλογή του σταδίου διεξαγωγής του αγώνα δεν ήταν τυχαία. Το Καντανζόγλειο ήταν τότε, και μέχρι την έναρξη της λειτουργίας του Ολυμπιακού Σταδίου της Αθήνας το 1982, το μεγαλύτερο στάδιο της χώρας. Σε έναν κρίσιμο αγώνα όπως αυτός, ο οποίος ήταν και ο τελευταίος εντός έδρας αγώνας της Ελλάδας στα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου, η παρουσία όσο το δυνατόν περισσότερων θεατών καταστάθηκε απαραίτητη. Άλλωστε, οι εθνικές ομάδες,

112 Αθλ. Ηχώ 2-9-1969

113 Αθλ. Ηχώ 6-9-1969

114 Το ίδιο

115 Αθλ. Ηχώ 7-9-1969

116 Αθλ. Ηχώ 10-9-1969

117 Αθλ. Ηχώ 16-10-1969

ανεξαρτήτως επίπεδου ανδρών, ελπίδων, νέων ή ενόπλων δυνάμεων, συγκέντρωναν ανέκαθεν το ενδιαφέρον του φιλάθλου κόσμου, ιδιαίτερα σε μια περίοδο όπως η δικτατορία, όπου το εθνικό πνεύμα και η ανάταση αυτού περιέβαλε κάθε πτυχή της καθημερινότητας. Επιπλέον, ο αγώνας καθίσταται ιστορικός καθώς αποτελεί την πρώτη αναμέτρηση ελληνικής ομάδας που μεταδόθηκε σε ζωντανή μετάδοση από τη δημόσια τηλεόραση του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας.

Το τέλος της αναμέτρησης βρήκε την Ελλάδα θριαμβεύτρια με 4-1 (Κούδας, Μποτίνος 2, Σιδέρης- Κούντσλι) και την πρόκριση να κρίνεται πλέον στο τελευταίο παιχνίδι με τη Ρουμανία στο Βουκουρέστι. Ενδιαφέρον προκαλούν τα τηλεγραφήματα που δημοσιεύτηκαν στον Τύπο, όπως αυτό της Ομοσπονδίας Διαιτητών, η οποία, αφού συνεχάρη τους παίκτες, απέστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα και στον Ασλανίδη «ως δημιουργός του έπους...», αναδεικνύοντας για ακόμα μία φορά το ρόλο του και την ταύτισή του με τις διεθνείς επιτυχίες. Παραδόξως, ο Ασλανίδης δεν παρέστη στο συγκεκριμένο αγώνα, αλλά φρόντισε να κάνει αισθητή την παρουσία του, όταν από λίγο πριν τον αγώνα, από τα μεγάφωνα του γηπέδου, μεταδόθηκε ηχογραφημένο μήνυμά του με το οποίο ευχόταν καλή επιτυχία στους διεθνείς.¹¹⁸

Με την πρόκριση να είναι μόλις μία νίκη μακριά, ο Ασλανίδης, μέσω της Ομοσπονδίας, προέβη σε μία σειρά πρωτόγνωρων κινήσεων για το ελληνικό ποδόσφαιρο, οι οποίες αναδεικνύουν το πάθος του για την πρώτη ποδοσφαιρική διάκριση της Ελλάδας. Μετά το πριμ των τριανταπέντε χιλιάδων δραχμών που αποφάσισε να χορηγήσει σε κάθε διεθνή για τη νίκη επί της Ελβετίας, το ποσό που σκόπευε να διαθέσει για νίκη επί της Ρουμανίας και πρόκριση στο Παγκόσμιο Κύπελλο, ήταν υπέρογκο, ειδικά για τα δεδομένα της εποχής. Οι εκατόν δεκαπέντε χιλιάδες δραχμές που εξαγγέλθηκαν ως πριμ σε περίπτωση πρόκρισης¹¹⁹ αντιστοιχούσαν περίπου σε μισθούς ενάμισι έτους για έναν ποδοσφαιριστή μεγάλης ομάδας. Αν πολλαπλασιάσουμε αυτό το ποσό με τους παίκτες που θα αγωνίζονταν, γίνεται αντιληπτό ότι ο Ασλανίδης ήταν διατεθειμένος να χορηγήσει για έναν και μόνο αγώνα περίπου ενάμισι εκατομμύριο δραχμές, ποσό που χορηγούσε συνήθως σε συλλόγους για να αποπερατώσουν έργα στα γήπεδά τους.

118 Το ίδιο

119 Αθλ. Ηχώ 24-10-1969

Η κρισιμότητα του αγώνα ήταν τέτοια που οι φήμες ήθελαν τον Ασλανίδη να ταξιδεύει στο Βουκουρέστι με την εθνική υπό την ιδιότητα του αρχηγού της αποστολής¹²⁰, κάτι το οποίο τελικά δεν συνέβη τότε, αλλά 19 μήνες αργότερα, όταν ταξίδεψε ως αρχηγός της αποστολής του Παναθηναϊκού στο Γουέμπλεϊ για τον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών ενάντια στον Άγιαξ.

Πέραν του πριμ, η Ομοσπονδία αποφάσισε να διεξαχθεί προετοιμασία της εθνικής στην Ελβετία και από εκεί η αποστολή να μεταβεί στη Ρουμανία. Ειδικής μνείας χρήζει η απόφαση της μεταφοράς νερού και τροφίμων από την Αθήνα στο Βουκουρέστι με επίσημη αιτιολογία πως «...εθεωρήθη αδύνατον να επιτευχθεί η προσαρμογή των παικτών σε νέες συνθήκες διατροφής εντός ελαχίστου διαστήματος»¹²¹. Τόσο η ενέργεια, όσο και η αιτιολογία της προξενούν απορίες και μπορεί κανείς να υποθέσει πως οι αρμόδιοι έλαβαν τη συγκεκριμένη απόφαση φοβούμενοι την πιθανότητα ενδεχόμενης δολιοφθοράς από την πλευρά των Ρουμάνων.

Η σημασία του αγώνα γινόταν έκδηλη και από τη συμπεριφορά των Ελλήνων φιλάθλων, οι οποίοι έδειχναν τεράστιο ενδιαφέρον να δώσουν το «παρών» στον πιο κρίσιμο αγώνα της ελληνικής ποδοσφαιρικής ιστορίας. Τουλάχιστον δέκα χιλιάδες φίλαθλοι κατέθεσαν αιτήσεις έκδοσης διαβατηρίου ή χορήγησης άδειας μετάβασης στη Ρουμανία, ενώ λόγω μικρής διαθεσιμότητας δωματίων στα ξενοδοχεία της πόλης, η ρουμανική ομοσπονδία αναγκάστηκε να εξασφαλίσει ακόμα και σπίτια ως χώρους φιλοξενίας των Ελλήνων¹²². Παράλληλα, ο Τύπος της εποχής αναδείκνυε τον αγώνα σε εθνικό ζήτημα, παροτρύνοντας τους παίκτες να αγωνιστούν για να δώσουν στην Ελλάδα «και πάλι την θέσι που αξίζει σε μια χώρα από την οποία βγήκε κάθε τι ωραίο, κάθε αγνό ιδανικό»¹²³.

120 Το ίδιο

121 Αθλ. Ηχώ 30-10-1969

122 Αθλ. Ηχώ 14-11-1969

123 Το ίδιο

Εικόνα 10: Πρωτοσέλιδο της Αθλητικής Ηχούς τη μέρα του αγώνα

Οι φιλοδοξίες των Ελλήνων φιλάθλων και του καθεστώτος για την πρώτη διεθνή ποδοσφαιρική διάκριση δεν ευοδώθηκαν. Το τελικό 1-1 (Ντεμπρόφσκι – Δομάζος) έδωσε στους Ρουμάνους την πρόκριση στο Παγκόσμιο Κύπελλο και προκάλεσε την απογοήτευση του κόσμου, των παικτών, και κυρίως του Ασλανίδη, ο οποίος τόνισε ότι «δεν θα πρέπει πλέον να ικανοποιούμεθα με ισοπαλίες...»¹²⁴, ενώ και οι υπόλοιπες δηλώσεις του παρέπεμπαν περισσότερο σε δηλώσεις προπονητή, παρά σε δηλώσεις Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού.¹²⁵

Η απογοήτευση ήταν διάχυτη. Ο Τύπος «κυνηγούσε χίμαιρες» κατηγορώντας, τρεις μήνες μετά την απόλυσή του, τον Γεωργιάδη, ο πρόεδρος της Ελληνικής Ομοσπονδίας, Γιώργος Δέδες, δήλωνε ότι ο διαιτητής της αναμέτρησης ήταν «Ρουμάνος υπήκοος»¹²⁶, η Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθηνών εγκωμιάζε μέσω τηλεγραφημάτων προς τον Ασλανίδη το έργο του, αποδίδοντας την αποτυχία σε «ατυχείς συμπτώσεις» που στέρησαν την «...πρόκρισην ην με αγάπην και συνέσιν προετοιμάσατε...».¹²⁷

Το μέγεθος της πικρίας αποτυπώνεται και στην πρωτοποριακή πρόταση του Δέδε, ο οποίος λίγες μέρες μετά τον αποκλεισμό της εθνικής εξέφρασε τη σκέψη του

¹²⁴ Αθλ. Ηχώ 16-11-1969

¹²⁵ «η είσοδος του Μποτίνου δεν προσέφερε τίποτα [...] ως προς την άμυνα, έμεινα απ' αυτήν περισσότερο ευχαριστημένος, απ' όσο περίμενα, παρά το γεγονός ότι ο Οικονομόπουλος δεν απέφυγε και πάλι το μοιραίο λάθος.», δηλώσεις Ασλανίδη στην Αθλ. Φωνή 15-11-1969

¹²⁶ Η διαιτησία του αγώνα χαρακτηρίστηκε ακόμα και από τους απεσταλμένους της εφημερίδας ως «ικανοποιητική», ενώ στα ρεπορτάζ αναφέρεται πως ο Ιρλανδός διαιτητής «διηύθη με επιτυχία τον δύσκολο αγώνα», Αθλ. Φωνή 15-11-1969)

¹²⁷ Αθλ. Ηχώ 19-11-1969

να διεξαχθεί ένα πρωτάθλημα μεταξύ των ισχυρότερων εθνικών ομάδων που αποκλείστηκαν από την τελική φάση του Παγκοσμίου Κυπέλλου. Το τουρνουά θα είχε την ονομασία «Κύπελλο Παρθενώνας» και θα διεξαγόταν παράλληλα με το Παγκόσμιο Κύπελλο το καλοκαίρι του 1970, ενώ στις προθέσεις του Δέδε ήταν να απευθυνθεί στη Διεθνή Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία ούτως ώστε αυτή να θέσει το τουρνουά υπό την επίβλεψή της!¹²⁸ Ο Δέδες δήλωσε ότι θα εκθέσει την πρότασή του στον Ασλανίδη, ωστόσο το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

2.2. Οι τίτλοι της εθνικής Ενόπλων Δυνάμεων και μικρότερες επιτυχίες

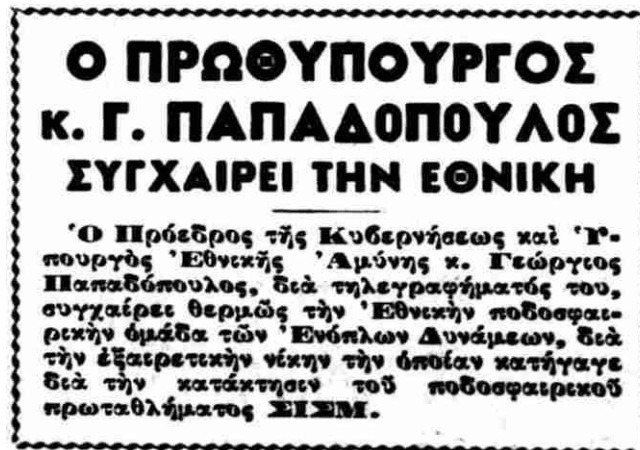
Η εθνική ανδρών δεν αποτέλεσε το μοναδικό έρεισμα της δικτατορίας στην προσπάθεια της διεθνούς διάκρισης της χώρας στο ποδόσφαιρο. Σε μια χώρα που τελούσε υπό στρατιωτικό δικτατορικό καθεστώς, ήταν αυτονόητο ότι ο κρατικός μηχανισμός θα επεδείκνυε μεγάλη φροντίδα και για την εθνική ομάδα ποδοσφαίρου των Ενόπλων Δυνάμεων.

Η σημασία της εθνικής Ενόπλων Δυνάμεων για τη χούντα εκδηλώθηκε από τους πρώτους κιόλας μήνες της δικτατορίας. Τον Ιούνιο του 1967, ο Ολυμπιακός αντιμετώπισε τις Ένοπλες Δυνάμεις σε φιλικό αγώνα, παρουσία του τότε Υπουργού Εσωτερικών Στυλιανού Παττακού και του Υπουργού Συντονισμού Νικόλαου Μακαρέζου, σε μία από τις σπάνιες μάλιστα εμφανίσεις του τελευταίου σε ποδοσφαιρικούς αγώνες. Ο αγώνας διεξήχθη μέσα σε έντονη εθνική κατάνυξη¹²⁹, ενώ στο ημίχρονο έλαβαν χώρα γυμναστικές επιδείξεις από στρατιώτες της Στρατιωτικής Σχολής Σωματικής Αγωγής.¹³⁰

128 Αθλ. Ηχώ 21-11-1969

129 «αι σημαίαι αι οποίαι είχαν επαρθή γύρω-γύρω στις κερκίδες του Σταδίου και τα στρατιωτικά εμβλήματα τα οποία μετέδιδαν τα μεγάφωνα, εδημιούργησαν μίαν μεγαλειώδη ατμόσφαιραν», Αθλ. Ηχώ 15-6-1967

130 Το ίδιο

Εικόνα 11: Συγχαρητήριο τηλεγράφημα του Γ. Παπαδόπουλου στην Εθνική Ενόπλων σε μία σπάνια εμφάνισή του στην αθλητική ζωή της χώρας

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, η Εθνική Ενόπλων Δυνάμεων γνώρισε μερικές από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ιστορίας της κατακτώντας το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου Ενόπλων Δυνάμεων¹³¹ δύο συνεχόμενες χρονιές, το 1968 και το 1969, αναλαμβάνοντας μάλιστα και τη διοργάνωση του τελευταίου. Κοινό χαρακτηριστικό των δύο διοργανώσεων πέραν της κατάκτησης του τροπαίου από την Ελλάδα, ήταν τα επεισόδια που στιγμάτισαν τους δύο τελικούς. Το 1968, στη Βαγδάτη, η Ελλάδα αντιμετώπισε την Τουρκία με το νικητή να στέφεται πρωταθλητής. Στο 43ο λεπτό με το σκορ 1-0 υπέρ της Ελλάδας, ο Τούρκος Γιουσούφ κλώτσησε στο πρόσωπο τον Ιντζόγλου. Ακολούθησαν επεισόδια μεγάλης έκτασης, κατά τα οποία τραυματίστηκαν άλλοι έξι Έλληνες παίκτες (Στολίγκας, Αθανασόπουλος, Κυριαζής, Κουβάς, Τουρκομένης και Καραφέσκος), οι οποίοι μετέβησαν στο νοσοκομείο. Ο αγώνας διεκόπη για τριανταπέντε περίπου λεπτά, όταν ο Γενικός Γραμματέας του ΣΙΣΜ, επέτρεψε στην ελληνική ομάδα να παραταχθεί με διαφορετική σύνθεση. Το τελικό σκορ βρήκε την Ελλάδα νικήτρια με 4-1 και τους Τούρκους να τιμωρούνται με διετή αποκλεισμό από τη διοργάνωση, καθώς θεωρήθηκαν υπαίτιοι των επεισοδίων.¹³² Η κατάκτηση του κυπέλλου και ιδιαίτερα τόσο ο ηρωικός τρόπος με τον οποίο εκείνη ήρθε, όσο και ο αντίπαλος ενάντια στον οποίο επιτεύχθηκε, ενθουσίασαν ακόμα και τον, όχι ιδιαίτερα ποδοσφαιρόφιλο πρωθυπουργό της κυβέρνησης, Γεώργιο Παπαδόπουλο, ο οποίος απέστειλε

¹³¹ (γνωστό και ως Παγκόσμιο Πρωτάθλημα ΣΙΣΜ, από τα γαλλικά αρχικά CISM, που σημαίνουν Conseil International du Sport Militaire, δηλαδή Διεθνές Συμβούλιο Στρατιωτικού Αθλητισμού)

¹³² Αθλ. Φωνή 24-6-1968

συγχαρητήριο τηλεγράφημα στην Εθνική Ενόπλων¹³³, ενέργεια στην οποία δεν προέβη σε καμία επιτυχία της Εθνικής Ανδρών. Επιπλέον, η υποδοχή της αποστολής της Εθνικής Ενόπλων στο αεροδρόμιο είχε χαρακτήρα υποδοχής αρχηγού κράτους, καθώς στο αεροδρόμιο παρευρέθησαν αντιπροσωπείες απ'όλα τα σώματα των Ενόπλων Δυνάμεων, ενώ με την άφιξη των παικτών, η μπάντα του λιμενικού παιάνιζε στρατιωτικά εμβατήρια.¹³⁴

Τα επεισόδια δεν έλειψαν και από τη διοργάνωση της επόμενης χρονιάς στην Αθήνα. Παρά την έντονη προσπάθεια του καθεστώτος, και ιδιαίτερα του Ασλανίδη για τη διεθνή προβολή της χώρας, παραθέτοντας δεξιώσεις στα μέλη των αποστολών, δίνοντάς τους αναμνηστικά δώρα¹³⁵, αλλά και την αθρόα προσέλευση των Ελλήνων φιλάθλων¹³⁶, ο τελικός ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλγερία διεκόπη στο 80ο λεπτό με το σκορ στο 0-0 και δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, καθώς οι Αλγερινοί αποχώρησαν από τον αγωνιστικό χώρο ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τη διαιτησία του αγώνα. Ακόμα και η τελετή λήξης κατέληξε σε φιάσκο, καθώς πλην της Αλγερίας, απουσίασαν και οι υπόλοιπες αραβικές χώρες που συμμετείχαν στη διοργάνωση, δηλαδή το Ιράκ και η Συρία, πιθανότατα σε μια ένδειξη υποστήριξης προς την πρώτη.¹³⁷

Το γεγονός δεν εμπόδισε την Εθνική Ενόπλων να πανηγυρίσει έναν ακόμα τίτλο, έστω και αν αυτός δεν κατακτήθηκε εντός αγωνιστικού χώρου. Άλλωστε, το έργο της ομάδας είχε ήδη κριθεί επιτυχημένο από το καθεστώς από την κατάκτηση της προηγούμενης διοργάνωσης, γεγονός που διαπιστώνεται και από τις συνεχείς εξαγγελίες του Ασλανίδη για την ανέγερση ενός «Σταδίου των Ενόπλων Δυνάμεων».¹³⁸

Πιο συγκεκριμένα, μόλις μία μέρα μετά την κατάκτηση του Πρωταθλήματος ΣΙΣΜ του 1968, ο τότε διευθυντής του Α.Σ.Α.Ε.Δ. (Ανώτατο Συμβούλιο Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων), συνταγματάρχης Κουμαριανός αποκάλυψε τις επαφές που είχαν ήδη γίνει με τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, για την ανέγερση ενός κέντρου αθλητικών εγκαταστάσεων στην περιοχή του Παπάγου, αποκλειστικά για χρήση των

133 Αθλ. Ηχώ 26-6-1968

134 Αθλ. Ηχώ 27-6-1968

135 Αθλ. Ηχώ 17-6-1969

136 Σύμφωνα με την Αθλ. Ηχώ 24-6-1969, 25.000 φιλάθλοι παρακολούθησαν τον αγώνα Ελλάδας-Ιράν, γεγονός αξιοσημείωτο για θερινό μήνα

137 Αθλ. Ηχώ 26-6-1969

138 Αθλ. Ηχώ 22-2-1969

Ενόπλων Δυνάμεων. Το γήπεδο θα περιελάμβανε μεταξύ άλλων, γήπεδο ποδοσφαίρου πενήντα χιλιάδων θέσεων, στίβο, κλειστά γήπεδα μπάσκετ και βόλει, κλειστό κολυμβητήριο και διάφορες άλλες εγκαταστάσεις.¹³⁹ Πράγματι, λίγους μήνες αργότερα, η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ενέκρινε σε πρώτη φάση χορηγία ύψους δέκα εκατομμυρίων δραχμών για την κατασκευή του σταδίου¹⁴⁰, ενώ περίπου ένα μήνα μετά παρουσιάστηκε επισήμως και η μακέτα του σταδίου. Πλην όσων είχε εξαγγείλει ο Κουμαριανός, ο Ασλανίδης αναφέρθηκε και στη δυνατότητα επέκτασης της χωρητικότητας του γηπέδου στις εβδομήντα χιλιάδες θέσεις, καθώς και στη δημιουργία πάρκινγκ τριών χιλιάδων θέσεων, ενώ αποκάλυψε πως το κόστος της ανέγερσης του σταδίου θα ανερχόταν στις διακόσιες πενήντα εκατομμύρια δραχμές, θέτοντας ως χρόνο αποπεράτωσης των έργων το 1972, τονίζοντας ωστόσο ότι το ποδοσφαιρικό γήπεδο θα είναι έτοιμο στο τέλος του 1970.¹⁴¹ Το γήπεδο, όπως και πολλά άλλα έργα την κατασκευή των οποίων εξήγγειλε η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, αλλά και γενικότερα η χούντα των συνταγματαρχών, δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Εικόνα 12: Παρουσίαση της μακέτας του Σταδίου Ενόπλων Δυνάμεων στον αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων, Αντιστράτηγο Οδυσσέα Αγγελή

139 Αθλ. Ηχώ 25-6-1968

140 Αθλ. Ηχώ 17-1-1969

141 Αθλ. Ηχώ 23-2-1969

Όσον αφορά την προετοιμασία της ομάδας των Ενόπλων Δυνάμεων, αυτή πραγματοποιούνταν στα πρότυπα της εθνικής ανδρών. Ακόμα και αν δεν υπήρχε αγωνιστική δράση, οι ποδοσφαιριστές μετείχαν σε προπονήσεις, ενώ συχνά περιόδευαν ανά την Ελλάδα διεξάγοντας φιλικούς αγώνες με διάφορες τοπικές ομάδες, ενώ συχνά τα έσοδα από τις αναμετρήσεις δίνονταν στην εκκλησία.¹⁴²

Το ελληνικό ποδόσφαιρο γνώρισε κι άλλες, μικρότερες διακρίσεις κατά τη διάρκεια της επταετίας. Μόλις τέσσερις ημέρες μετά την κατάκτηση του δεύτερου κυπέλλου Ενόπλων Δυνάμεων, η Ελλάδα πρόσθεσε ακόμα έναν τίτλο στην τροπαιοθήκη της, όταν στις 29 Ιουνίου, η εθνική Ελπίδων κατέκτησε το Βαλκανικό Κύπελλο, κάτι που επανέλαβε και το 1971. Ωστόσο, η απήχηση που είχαν οι συγκεκριμένες διοργανώσεις συγκριτικά με το Παγκόσμιο Κύπελλο ήταν σχεδόν μηδαμινή, γεγονός που αντιλαμβανόταν σαφώς και ο Ασλανίδης, του οποίου η παρουσία και ο παρεμβατισμός στις «μικρότερες» εθνικές ομάδες ήταν απλώς διακριτική, σε αντίθεση με αυτή των Ανδρών, με την καθημερινότητα της οποίας αναμειγνυόταν, όπως διαπιστώθηκε νωρίτερα, καθόλη τη διάρκεια των προκριματικών.

Το καθεστώς ήθελε να προβάλει την εικόνα της αναγεννημένης Ελλάδας στο εξωτερικό, και στο πλαίσιο αυτό διεξήγαγε καινοτόμες τακτικές, όπως η περιοδεία της εθνικής Ανδρών στην Αυστραλία από τις 14 Ιουλίου 1969 έως τις 15 Αυγούστου 1969, σε ένα ταξίδι που σύμφωνα με τον τότε Γενικό Γραμματέα της Ομοσπονδίας, Καραδήμο, «εκτός των άλλων το επιβάλλουν και εθνικοί λόγοι».¹⁴³ Παράλληλα, πολλές από τις εκδηλώσεις πατριωτισμού που προηγούνταν συχνά των διεθνών αγώνων, και κυρίως των αγώνων της εθνικής Ανδρών, είναι ενδεικτικές του κλίματος της εποχής, και αποτελούσαν σαφείς πολιτικές δηλώσεις. Και αν η παρέλαση της μπάντας του Λιμενικού σώματος, ή η χειραψία των Ασλανίδη και Παττακού με τους παίκτες της εθνικής Ρουμανίας και τους διαιτητές της αναμέτρησης ανάμεσα στις δύο χώρες¹⁴⁴, είχε καταστεί συνηθισμένη εικόνα στα μάτια των Ελλήνων φιλάθλων, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για το ελικόπτερο το οποίο κατήλθε σε ύψος τριών-τεσσάρων μέτρων από τον αγωνιστικό χώρο και πέταξε τη μπάλα του αγώνα.¹⁴⁵

142 Αθλ. Ηχώ 29-1-1969

143 Αθλ. Ηχώ 17-5-1969

144 Αθλ. Ηχώ 17-4-1969

145 Το ίδιο

Ουσιαστικά, το ποδόσφαιρο επί χούντας μετεξελίχθηκε από ασχολία σε θέαμα. Αυτό οφείλεται στη συμπεριφορά των παραγόντων του, και συγκεκριμένα του Ασλανίδη, αλλά και στη συμπεριφορά που επέβαλε στους ποδοσφαιριστές των συλλόγων, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορούσε την παρουσία τους σε διεθνές επίπεδο. Η στρατιωτική πειθαρχία, η ευγένεια και ο σεβασμός στην αντίπαλη χώρα ή σύλλογο ήταν μία συμπεριφορά που προσομοιάζει ιδιαιτέρως στο πρότυπο συμπεριφοράς της Ρεάλ Μαδρίτης κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Φράνκο, από την οποία ενδεχομένως να επηρεάστηκε και ο ίδιος ο Ασλανίδης.

Όσον αφορά την εθνική ομάδα, η αποτυχία της να προκριθεί στο Παγκόσμιο Κύπελλο του 1970, δημιούργησε αναμφίβολα ένα κενό στην προσπάθειά του να περάσει στην ιστορία ως «αναμορφωτής του αθλητισμού». Ένα κενό το οποίο, όπως έδειξε η ιστορία, αναμενόταν να καλυφθεί με την πορεία του Παναθηναϊκού στο Κύπελλο Πρωταθλητριών του 1971.

3. Ο σημασία του κυπριακού ποδοσφαίρου για τη δικτατορία: εξανδραποδισμός και ιμπεριαλιστικές βλέψεις

3.1 Η ενσωμάτωση του κυπριακού πρωταθλήματος και η πολιτική του δήλωση

Οι ποικίλες αναδιαρθρώσεις και ο έντονος και διαρκής παρεμβατισμός του Ασλανίδη στο ελληνικό ποδόσφαιρο είχε ως απώτερο στόχο ό,τι και το συνολικό έργο της επταετίας της δικτατορίας: τη διεθνή προβολή της, «αναγεννημένης» από τη χούντα των συνταγματαρχών, Ελλάδας, βλέψη την οποία επιχείρησαν να ικανοποιήσουν μέσω του ποδοσφαίρου και άλλα δικτατορικά καθεστώτα της εποχής, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την Ισπανία, στην οποία θα αναφερθούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

Πριν την εποχή των μεγάλων επιτυχιών των ελληνικών εθνικών ομάδων, αλλά κυρίως των συλλόγων, η οποία έφτασε στον κολοφώνα της με την παρουσία του Παναθηναϊκού στον τελικό του Κυπέλλου Πρωταθλητριών στις 2 Ιουνίου 1971, η διάθεση ενός «ποδοσφαιρικού επεκτατισμού» του καθεστώτος έγινε σαφής από τις πρώτες κιόλας μέρες της ανάληψης της Γενικής Διεύθυνσης Αθλητισμού από τον Ασλανίδη. Στις 26 Μαΐου 1967, δύο μόλις εβδομάδες μετά τον ορισμό του, ο Ασλανίδης είχε συνάντηση με τον γενικό γραμματέα του Γ.Σ. Ολύμπια Λεμεσού, Χριστάκη Σαββίδη, στον οποίο και υποσχέθηκε «αμέριστη βοήθεια» στον κυπριακό αθλητισμό¹⁴⁶. Αυτή ήταν η πρώτη επαφή του Ασλανίδη με αθλητικούς παράγοντες της Κύπρου μετά την ανάληψη της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, η οποία τελικά, με μια κίνηση που αποτελούσε σαφή πολιτική δήλωση, οδήγησε στην πραγμάτωση της ένωσης του ελληνικού και του κυπριακού πρωταθλήματος ποδοσφαίρου, με την ενσωμάτωση του δευτέρου στο πρώτο λίγους μήνες αργότερα.

146 Αθλ. Ηχώ 26-5-1967

Πιο συγκεκριμένα, από τη σεζόν 1967-1968, το κυπριακό πρωτάθλημα αποτέλεσε τον τρίτο όμιλο της Β' Εθνικής κατηγορίας του ελληνικού πρωταθλήματος, με την ομάδα που τερμάτιζε πρώτη στο τέλος του πρωταθλήματος να κερδίζει τον προβιβασμό της στην Α' Εθνική κατηγορία του ελληνικού πρωταθλήματος. Η συγκεκριμένη μορφή των δύο πρωταθλημάτων διήρκεσε επτά σεζόν και εγκαταλείφθηκε, καθόλου συμπτωματικά, με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο και το τέλος της δικτατορίας στην Ελλάδα το 1974, όταν και το κυπριακό πρωτάθλημα ανεξαρτητοποιήθηκε εκ νέου.

Αναλυτικά, οι κυπριακές ομάδες που συμμετείχαν στο ελληνικό πρωτάθλημα κατά τη διάρκεια της επταετίας ήταν οι εξής:

Πίνακας 1. Οι συμμετοχές και η κατάταξη των κυπριακών ομάδων στο ελληνικό πρωτάθλημα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας

ΣΕΖΟΝ	ΟΜΑΔΑ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ-ΒΑΘΜΟΙ
1967-1968	Ολυμπιακός Λευκωσίας	17ος - 57 βαθμοί*
(σύστημα 3-2-1)
1968-1969	ΑΕ Λεμεσού	18η - 39 βαθμοί
1969-1970	Ολυμπιακός Λευκωσίας	17ος - 43 βαθμοί
1970-1971	Πεζοπορικός Λάρνακας	18ος - 43 βαθμοί
1971-1972	Ολυμπιακός Λευκωσίας	18ος - 44 βαθμοί
1972-1973	Ομόνοια Λευκωσίας	18η - 42 βαθμοί
1973-1974	ΑΠΟΕΛ	11ος - 27 βαθμοί **
(σύστημα βαθμολογίας 2-1-0)

Με εξαίρεση τον ΑΠΟΕΛ τη σεζόν 1973-1974, ο οποίος αποτέλεσε τη μοναδική κυπριακή ομάδα που κέρδισε την παραμονή της στην Α' Εθνική κατηγορία, οι υπόλοιπες συμμετοχές των κυπριακών ομάδων χαρακτηρίστηκαν από τη φανερή αδυναμία τους να ανταγωνιστούν τις ελληνικές, κάτι που αναδεικνύεται και από τις μόλις 17 νίκες που πέτυχαν οι κυπριακοί σύλλογοι σε σύνολο 204 αγώνων από τη σεζόν 1967-1968 έως και τη σεζόν 1972-1973.

Έχοντας εξετάσει τις πρώτες κινήσεις του Ασλανίδη ως Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού και συγκεκριμένα την παρότρυνση συγχωνεύσεων μεταξύ σωματείων με σκοπό τη δημιουργία «υπερομάδων» και την άνοδο του ελληνικού ποδοσφαίρου, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι η επιμονή της συμμετοχής τόσο αδύναμων ομάδων όπως οι κυπριακές, στην πρώτη μάλιστα κατηγορία του πρωταθλήματος, καθίσταται αν μη τι άλλο, αντιφατική, και γεννά ερωτήματα ως προς το σκοπό της.

Ανάλογη απορία προκαλεί και η αντιμετώπιση των κυπριακών ομάδων από τον Τύπο της εποχής. Σε μία ακόμα επίδειξη της προπαγανδιστικής τάσης του καθεστώτος, η Αθλητική Ηχώ αναφέρεται σε μόνιμη σχεδόν βάση με εγκωμιαστικά σχόλια στην εκάστοτε κυπριακή ομάδα, ακόμα και αν αυτή έχει υποστεί συντριβή¹⁴⁷, ενώ διαφαίνεται η προσπάθεια να δικαιολογήσει πολλές από τις ήττες των ομάδων.¹⁴⁸

Ανεξαρτήτως της δυναμικότητας τους, η συμμετοχή των κυπριακών ομάδων στο ελληνικό πρωτάθλημα αποτελούσε σημαντικό γεγονός για το καθεστώς, γεγονός που αποδεικνύεται και από την παρουσία πολλών και σημαντικών στελεχών της κυβέρνησης στους εντός έδρας αγώνες των λεγόμενων «μεγάλων» ελληνικών ομάδων, και ιδιαιτέρως του τέως Π.Ο.Κ.¹⁴⁹ ενάντια στις κυπριακές, κατά κύριο λόγο τις πρώτες χρονιές της συμμετοχής τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο αγώνας Παναθηναϊκού-Ολυμπιακού Λευκωσίας στις 3-1-1968, ο οποίος διεξήχθη παρουσία όχι μόνο του Ασλανίδη, αλλά και του τότε υπουργού Εσωτερικών, Στυλιανού Παττακού, του δημάρχου Αθηναίων κ.Ρίτσου και άλλων αθλητικών παραγόντων.¹⁵⁰ Στο ίδιο μήκος κύματος, της ανάδειξης δηλαδή της σημασίας των κυπριακών συλλόγων στο πρωτάθλημα, ανήκει και η οικονομική ενίσχυση τους, την οποία, όπως προαναφέρθηκε, είχε εξαγγείλει από τις πρώτες κιόλας μέρες της θητείας του ο Ασλανίδης. Αυτή υλοποιήθηκε κυρίως μέσω των εσόδων του κυπριακού ΠΡΟ-ΠΟ, αλλά ανά διαστήματα ο εκ των πρωτεργατών του πραξικοπήματος έβρισκε και άλλους τρόπους για να συνεισφέρει στα σωματεία του νησιού, όπως η εντολή που

147 Μετά από αγώνα Παναθηναϊκού-ΑΕ Λεμεσού με σκορ 7-0 υπέρ της αθηναϊκής ομάδας, ο Τύπος χαρακτήρισε την ομάδα της Κύπρου «...πειθαρχημένο και μαχητικό συγκρότημα, που δεν υστερεί και τεχνικώς», Αθλ. Ηχώ 27-2-1969

148 Μετά από αγώνα ΑΕ Λεμεσού-Βύζαντα Μεγάρων με σκορ 1-3 υπέρ της αθηναϊκής ομάδας, ο Τύπος έγραψε «στον προχθεσινό αγώνα δύο από τους στρατευμένους παίκτες της είχαν σκοπιά μέχρι την 12ην νυκτερινή της προηγούμενης...Πώς λοιπόν να αγωνισθούν...», Αθλ. Ηχώ 4-2-1969

149 Συμφωνία εμπορικού χαρακτήρα που υπήρχε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 μεταξύ τριών ποδοσφαιρικών σωματείων, του Παναθηναϊκού, του Ολυμπιακού και της ΑΕΚ. Το ακρωνύμιο προέρχεται από τα αρχικά των συλλόγων: Παναθηναϊκός, Ολυμπιακός, Κωνσταντινουπόλεως

150 Αθλ. Ηχώ 3-1-1968

είχε δοθεί από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού στην ΕΠΟ να μην παρακρατά το 40% των εσόδων των εντός έδρας αγώνων της εκάστοτε κυπριακής ομάδας που συμμετείχε στην Α' Κατηγορία,¹⁵¹ κάτι που δεν έπαψε φυσικά να ισχύει και για όλες τις υπόλοιπες ομάδες του πρωταθλήματος.

Ο πολιτικός στόχος της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, έτσι όπως εκφράστηκε μέσω της σύμπραξης του ποδοσφαίρου των δύο χωρών, γίνεται ακόμα πιο ευδιάκριτος αν εξετάσουμε τη συμπεριφορά των ελληνικών ομάδων όταν αυτές ταξίδευαν στην Κύπρο για να αγωνιστούν με την εκάστοτε ομάδα που συμμετείχε στο ελληνικό πρωτάθλημα. Όπως αναφέρεται στην Αθλητική Φωνή της 11ης Μαρτίου 1968, η αποστολή του Ολυμπιακού, με την άφιξή της στην Κύπρο επισκέφθηκε το στρατόπεδο της Ελληνικής Δυνάμεως Κύπρου (ΕΛ.ΔΥ.Κ) δηλαδή της μόνιμης στρατιωτικής παρουσίας της Ελλάδας στο νησί, και είχε συνάντηση με αξιωματικούς και στρατευμένους. Η επίσκεψη των ελληνικών συλλόγων στην ΕΛ.ΔΥ.Κ. καθιερώθηκε και ήταν μια παράδοση που συναντάται καθόλη τη διάρκεια της δικτατορίας. Ιδιαίτερα στις πρώτες επισκέψεις των μεγάλων ομάδων της Ελλάδας στην Κύπρο, η υποδοχή των Κύπριων θεατών, αλλά και των Ελλήνων στρατευμένων που υπηρετούσαν εκεί τη θητεία τους, ήταν κάτι παραπάνω από θερμή¹⁵², ενώ η διοίκηση της γηπεδούχου ομάδας παρέθετε συχνά δεξίωση ή γεύμα στην εκάστοτε φιλοξενούμενη ελληνική αποστολή. Άξια αναφοράς είναι και η παρουσία του Ασλανίδη στους πρώτους αγώνες, ο οποίος ταξίδευε μαζί με τις ομάδες στην Κύπρο και μάλιστα επισκεπτόταν τα αποδυτήρια των ομάδων στο ημίχρονο των αγώνων, υποδεικνύοντάς τους να συνεχίσουν να αγωνίζονται σωστά και με αθλητικό πνεύμα.¹⁵³ Μάλιστα, με αφορμή τα ταξίδια των ελληνικών συλλόγων, ο Τύπος της εποχής προωθούσε εμμέσως πλην σαφώς και την πολιτική πλευρά του θέματος, δηλαδή τη φιλοδοξία της ένωσης με την Κύπρο, παρουσιάζοντας τους παίκτες των ελληνικών ομάδων ως «ασυναγώνιστους πρεσβευτές»¹⁵⁴, κάνοντας συχνά λόγο για «Κύπριους αδελφούς»¹⁵⁵ ή χαρακτηρίζοντας την Ελλάδα «μητέρα» και την Κύπρο «μαρτυρική κόρη».¹⁵⁶

151 Αθλ. Ηχώ 20-3-1969

152 «Το απόγευμα έφθασαν πολύ νωρίς στο γήπεδο με πανό, σάλπιγγα...», Αθλ. Ηχώ 11-3-1968

153 Το ίδιο

154 Αθλ. Ηχώ 7-5-1969

155 Αθλ. Φωνή 6-5-1969

156 Αθλ. Ηχώ 7-5-1969

3.2 Η θέσπιση του «Κυπέλλου της Μεγάλης Ελλάδος»

Το κλίμα που καλλιεργούσε η δικτατορία αναφορικά με τις σχέσεις των δύο χωρών, αλλά και η σαφής διάθεση του Ασλανίδη να θέσει υπό τον έλεγχό του και το κυπριακό ποδόσφαιρο, αναδεικνύεται από μία σειρά κινήσεων του «αναμορφωτή του ελληνικού αθλητισμού», όπως οι συχνές επαφές του με Κύπριους αθλητικούς παράγοντες με σκοπό τη σύσταση παραρτήματος της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού στη χώρα ¹⁵⁷, με την οποία πιθανότατα θα αποκτούσε το μαζικό έλεγχο του ποδοσφαίρου της Μεγαλονήσου, παραγκωνίζοντας τους τοπικούς αρμόδιους, η επέκταση του ΠΡΟ-ΠΟ στη χώρα κλπ.

Χαρακτηριστικότερη ενέργειά του ωστόσο, ήταν η θέσπιση ετήσιου διπλού αγώνα μεταξύ του κυπελλούχου Ελλάδας και του αντίστοιχου της Κύπρου, σε μια διοργάνωση που έγινε γνωστή ως «Κύπελλο της Μεγάλης Ελλάδος». Η ονομασία και μόνο αρκεί για να αντιληφθεί κανείς την τάση του καθεστώτος να προσπαθεί με κάθε τρόπο την επίτευξη της ταύτισης των δύο χωρών και την καλλιέργεια της πεποίθησης ότι η Κύπρος αποτελεί μέρος της Ελλάδας. Επιπλέον, έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η επιλογή των ημερομηνιών που διεξάγονταν οι αγώνες. Πιο συγκεκριμένα, ο πρώτος αγώνας λάμβανε χώρα στην Κύπρο, συνήθως στις αρχές Απριλίου, ώστε να συμπίπτει με την επέτειο της έναρξης της δράσης της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ)¹⁵⁸ το 1955 και τον επαναληπτικό να διεξάγεται στην Ελλάδα, είτε ανήμερα της επετείου της 21ης Απριλίου, είτε σε ημερομηνία όσο το δυνατόν πιο κοντά στην επέτειο, σε μια συμβολική κίνηση με σαφέστατα πολιτικά ερείσματα. ¹⁵⁹

Η διοργάνωση καθιερώθηκε από τον Ασλανίδη το 1969 και διεξήχθη μέχρι το 1976, ενώ αρχικά φάνηκε να καταργείται το 1974 με την τουρκική εισβολή και την πτώση της δικτατορίας. Εκείνη τη χρονιά, όπως και την επόμενη, το 1975, η διοργάνωση δεν πραγματοποιήθηκε, ωστόσο το 1976, σε μια προσπάθεια αναβίωσής της, ο Ολυμπιακός συνέτριψε την Ανόρθωση 8-2 στο Στάδιο Καραϊσκάκη, ενώ

157 Αθλ. Ηχώ 29-3-1969

158 Κυπριακή εθνικιστική οργάνωση που έδρασε κατά την περίοδο 1955-1959 με σκοπό την εθνική αυτοδιάθεση, την ένωση της χώρας με την Ελλάδα και την απελευθέρωσή της από τη βρετανική κυριαρχία

159 Η μόνη χρονιά που οι αγώνες διεξήχθησαν σε άλλες ημερομηνίες ήταν το 1973, στην τελευταία διοργάνωση πριν την πτώση της δικτατορίας, όταν ΠΑΟΚ και Ομόνοια συναντήθηκαν αρχικά στις 21-9-1973 στο γήπεδο της Λύσης Αμμοχώστου και κατόπιν στις 14-11-1973 στο γήπεδο της Τούμπας, με τον ΠΑΟΚ να κερδίζει 3-2 και να στέφεται κυπελλούχος

κέρδισε 2-1 και στο γήπεδο Λάρνακας. Ενώ φάνηκε να υπάρχει διάθεση για συνέχεια του θεσμού, τη σεζόν 1976-1977, οι κυπελλούχοι των δύο χωρών, ο Ηρακλής και ο ΑΠΟΕΛ, κληρώθηκαν να αγωνιστούν μεταξύ τους στον Α' γύρο του Κυπέλλου Κυπελλούχων Ευρώπης¹⁶⁰, γεγονός που καθιστούσε πλέον περιττή την επανάληψη των αναμετρήσεων τους υπό το θεσμό του Κυπέλλου της Μεγάλης Ελλάδος, κι έτσι η ιδέα εγκαταλείφθηκε.

Οι αναμετρήσεις για το Κύπελλο της Μεγάλης Ελλάδος, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια της διεξαγωγής τους, χαρακτηρίζονταν από έντονη πολιτική απόχρωση, γεγονός που δεν προξενεί ιδιαίτερη εντύπωση, αφού εξ αρχής αποτέλεσε μια διοργάνωση που θεσμοθετήθηκε αποκλειστικά για προπαγανδιστικούς λόγους. Ακόμα και η συμπεριφορά των ποδοσφαιριστών πριν και μετά τους αγώνες αποτελούσε πολιτική δήλωση εντεταλμένη από τον Ασλανίδη και τους άλλους αθλητικούς παράγοντες της εποχής. Στον πρώτο αγώνα που διεξήχθη για το θεσμό, στις 2-4-1969 μεταξύ ΑΠΟΕΛ και Ολυμπιακού στη Λευκωσία, οι παίκτες των «ερυθρολεύκων» εισήλθαν στον αγωνιστικό χώρο απλώνοντας ένα πανό με την επιγραφή «ΕΟΚΑ-Ένωσις», ενώ αντίστοιχα οι παίκτες του ΑΠΟΕΛ κρατούσαν πανό με την επιγραφή «Ζήτω η 21η Απριλίου». Επιπλέον, πριν την έναρξη του αγώνα, ο Ασλανίδης κατέβηκε από την εξέδρα στον αγωνιστικό χώρο για να χαιρετήσει και να κάνει συστάσεις στους παίκτες των δύο ομάδων.¹⁶¹

Το μέγεθος της σημασίας του πρώτου εκείνου αγώνα της διοργάνωσης για τις πολιτικές βλέψεις του καθεστώτος αναδεικνύεται από τη μετάβαση τεσσάρων διεθνών παικτών του Ολυμπιακού (Μποτίνος, Στολίγκας, Γκαϊτατζής, Ζαντέρογλου) την 1η Απριλίου στην Κύπρο, ενώ μόλις μία ημέρα νωρίτερα προετοιμάζονταν με την εθνική ομάδα στους Δελφούς για τον επερχόμενο κρίσιμο – και όπως αποδείχθηκε μοιραίο – αγώνα με τη Ρουμανία για τα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου 1970. Έχοντας ήδη εξετάσει τη σημασία της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου για το καθεστώς και το πάθος του Ασλανίδη για διεθνή διάκριση και συγκεκριμένα για την παρθενική συμμετοχή της Ελλάδας σε τελική φάση Παγκοσμίου Κυπέλλου υπό την ηγεσία του, υπό άλλες συνθήκες η απόφαση των διοικητικών παραγόντων του πειραϊκού συλλόγου να μετακαλέσουν παίκτες από υποχρεώσεις της εθνικής ομάδας, θα σήμαινε αυτομάτως την παύση τους και την αντικατάστασή τους. Η «σιγή ιχθύος»

¹⁶⁰ Προκρίθηκε ο ΑΠΟΕΛ με 0-0, 2-0

¹⁶¹ Αθλ. Ηχώ 3-4-1969

που τήρησε ο Ασλανίδης στο θέμα, το οποίο μάλιστα πυροδότησε μια σειρά εξελίξεων στην εθνική ομάδα ¹⁶² τόσο εκείνες τις μέρες, όσο και μετά την επιστροφή της αποστολής από την Κύπρο, είναι ενδεικτική της σημασίας ο Ολυμπιακός να παραταχθεί όσο το δυνατόν πιο πλήρης στον αγώνα με τον ΑΠΟΕΛ και δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει το ενδεχόμενο η μετάκληση να έγινε «με τις ευλογίες» του Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού. Σε μια περίοδο που ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν κανόνας σε κάθε πτυχή της ζωής του τόπου, φαντάζει απίθανο η διοίκηση των «ερυθρολεύκων» να προέβη σε μια τόσο τολμηρή απόφαση χωρίς να έχει έστω την ανεπίσημη άδεια του ισχυρότερου παράγοντα του ελληνικού ποδοσφαίρου.

Η πετυχημένη διεξαγωγή της πρώτης διοργάνωσης ήταν τόσο σημαντική για τον Ασλανίδη ώστε να ταξιδέψει στην Κύπρο τέσσερις ημέρες πριν την τέλεση του αγώνα. Μάλιστα, αυτή ήταν και η μοναδική φορά που παρέστη σε αγώνα του κυπέλλου στην Κύπρο, καθώς τα επόμενα χρόνια δεν υπάρχει κάποια αναφορά σε παρουσία του στην Κύπρο για το θεσμό. Η απουσία του Ασλανίδη από τον εκτός έδρας αγώνα της διοργάνωσης τα επόμενα χρόνια δεν σήμαινε φυσικά και την απουσία του εθνικιστικού-προπαγανδιστικού χαρακτήρα της. Την επόμενη χρονιά, το 1970, στη νίκη του Παναθηναϊκού επί του ΑΠΟΕΛ με 4-1 στη Λευκωσία, «οι δύο ομάδες εμπήκαν μαζί στο γήπεδο, ενώ προηγείτο στρατιωτική μπάντα. Οι ποδοσφαιριστάι των ομάδων κρατούσαν την γαλανόλευκο[...]ηκολούθησε δε η έπαρσις της, ενώ ανεκρούετο ο Εθνικός Ύμνος μέσα σε μια ατμόσφαιρα πατριωτικού ενθουσιασμού και εθνικής εξάρσεως.» ¹⁶³

Παρ'όλ'αυτά, με την πάροδο του χρόνου οι φίλαθλοι έχασαν το ενδιαφέρον τους για τον θεσμό, πιθανότατα επειδή δεν είχε χαρακτήρα επίσημης διοργάνωσης. Θέτοντας στο περιθώριο τους λόγους για τους οποίους γεννήθηκε, ο συγκεκριμένος θεσμός ήταν απλώς ένας διπλός φιλικός αγώνας μεταξύ δύο ομάδων, γεγονός που δεν άργησε να γίνει αντιληπτό από το ποδοσφαιρικό κοινό ώστε να στρέψει την πλάτη του στη διοργάνωση. Χαρακτηριστικό είναι ότι στον πρώτο αγώνα που διεξήχθη το 1969, στο στάδιο της Λευκωσίας έδωσαν το παρών περίπου 8.000 φίλαθλοι ¹⁶⁴ και στο

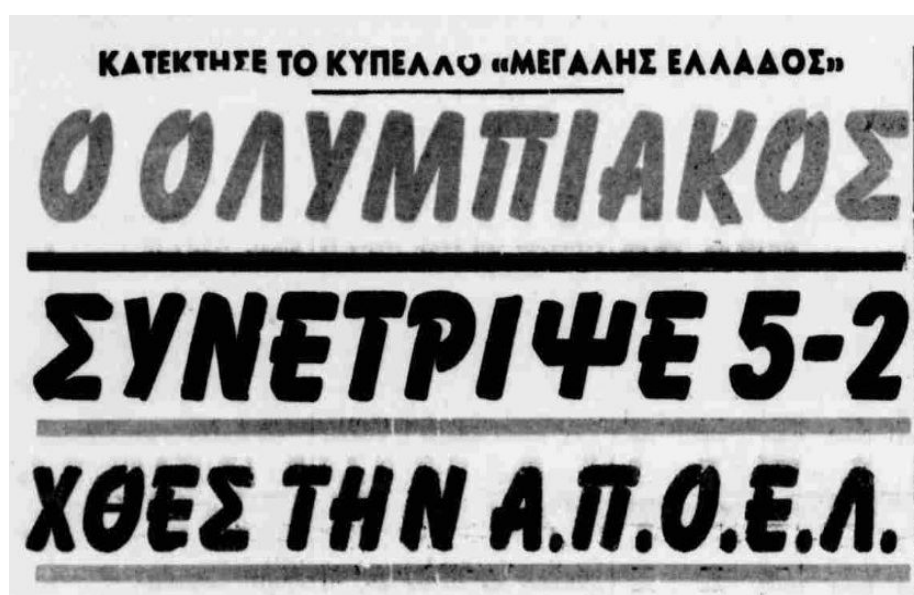
162 Αθλ. Ηχώ 2-4-1969, Ο προπονητής της εθνικής ομάδας, Νταν Γεωργιάδης με τον εκλέκτορα της εθνικής Κωνσταντόπουλο, αποφάσισαν να διακόψουν την προετοιμασία στους Δελφούς και να επιστρέψει όλη η ομάδα στην Αθήνα. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και η απουσία του Δομάζου από την προετοιμασία, λίγες μέρες πριν το επεισόδιο των δύο ανδρών που αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο

163 Αθλ. Ηχώ 2-4-1970

164 Αθλ. Ηχώ 3-4-1969

στάδιο Καραϊσκάκη 20.000¹⁶⁵. Μόλις 2 χρόνια αργότερα ωστόσο, στο γήπεδο Χαριλάου της Θεσσαλονίκης, λιγότεροι από 4.000 θεατές παρακολούθησαν τον αγώνα του Άρη ενάντια στον Πεζοπορικό¹⁶⁶, ενώ το 1973, ο αγώνας του ΠΑΟΚ με την Ομόνοια που διεξήχθη στο γήπεδο της Λύσης Αμμοχώστου, διεξήχθη παρουσία μόλις 600 φιλάθλων!¹⁶⁷ Ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι ο ΠΑΟΚ και ο Άρης έχουν μικρότερο αριθμό φιλάθλων απ'ότι ο Ολυμπιακός ή ο Παναθηναϊκός, η παρουσία μόλις 8.000 φιλάθλων του Ολυμπιακού στον αγώνα των «ερυθρολεύκων» ενάντια στην Ανόρθωση το 1972 στο στάδιο Καραϊσκάκη¹⁶⁸ (Αθλ. Ηχώ 20-4-1972), καθιστά σαφές το μειωμένο ενδιαφέρον του κόσμου.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα των κυπριακών ομάδων στο συγκεκριμένο θεσμό, αυτά δεν διέφεραν ιδιαίτερα από τα αποτελέσματά τους στο ελληνικό πρωτάθλημα. Σε σύνολο δώδεκα αγώνων, οι κυπριακές ομάδες κατάφεραν να αποσπάσουν μόλις τέσσερις ισοπαλίες, ενώ υπέστησαν οκτώ ήττες, ορισμένες εκ των οποίων ήταν με μεγάλο σκορ, όπως η ήττα της Ανόρθωσης με 8-2 από τον Ολυμπιακό το 1976, το 5-2 του ΑΠΟΕΛ από τον Ολυμπιακό το 1969 και το 1-4 του ΑΠΟΕΛ από τον Παναθηναϊκό, εντός έδρας μάλιστα, το 1970.

Εικόνα 13: Η πρώτη εν Ελλάδι αναμέτρηση που διεξήχθη στην δεύτερη επέτειο της «Επανάστασης της 21ης Απριλίου»

165 Αθλ. Ηχώ 22-4-1969

166 Αθλ. Ηχώ 22-4-1971

167 Μακεδονία, 22-9-1973

168 Αθλ. Ηχώ 20-4-1972

Πίνακας 2. Οι τελικοί του κυπέλλου της Μεγάλης Ελλάδος κατά τη διάρκεια της επταετίας

ΕΤΟΣ	ΚΥΠΕΛΛΟΥΧΟΣ	ΦΙΝΑΛΙΣΤ	ΣΚΟΡ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
1969	Ολυμπιακός	ΑΠΟΕΛ	2-2 (Νίκος, Τάκης – Μποτίνος 2),
5-2 (Αγγελής, Βασιλείου 2, Μίχας, Κορωνιάς – Στυλιανού, Ανδρέου)	Στάδιο Λευκωσίας (2/4/1969),
Στάδιο Καραϊσκάκη (21/4/1969)
1970	Παναθηναϊκός	ΑΠΟΕΛ	1-4 (Στυλιανού – Δομάζος 2, Κοντάκης, Λίλλος),
1-1	Στάδιο Λευκωσίας (1/4/1970),
Γήπεδο Λεωφ. Αλεξάνδρας (6/5/1970)
1971	Άρης Θεσσαλονίκης	Πεζοπορικός Λάρνακας	0-1 (Κόκκορης),
2-2 (Αλεξιτάδης, Σεμερτζής-Λοϊζος 2)	Γήπεδο Λάρνακας (1/4/1971),
Γήπεδο Χαριλάου (21/4/1971)

1972	Ολυμπιακός	Ανόρθωση
Αμμοχώστο
υ | 0-1
(Παμπουλής),

4-2
(Βασιλόπουλος
2,
Καραβίτης,
Τριαντάφυλλος
-Ρούβαλης,
Σολέας) | Στάδιο Αμμοχώστου
(5/4/1972),

Στάδιο Καραϊσκάκη
(19/4/1972) |
| 1973 | ΠΑΟΚ | Ομόνοια
Λευκωσίας | 1-1 (Γκρέγκορυ
– Παναγής),
3-2
(Κερμανίδης,
Παναγής,
Μπάτης –
Τσελέπη,
Μούσκος) | Στάδιο Λύσης
(21/9/1973),
Γήπεδο Τούμπας
(14/11/1973) |
| 1974 | ΔΕΝ ΔΙΕΞΗΧΘΗ | | | |

3.3. Η επέκταση του ΠΡΟ-ΠΟ στην Κύπρο

Ένα από τα σημαντικότερα θέματα που επιλήφθηκε ο Ασλανίδης, ήταν η επέκταση του ΟΠΑΠ, και συγκεκριμένα του ΠΡΟ-ΠΟ, στην Κύπρο. Πέραν του αγώνα ΑΠΟΕΛ-Ολυμπιακού για την πρώτη διοργάνωση του Κυπελλου της Μεγάλης Ελλάδος, το ταξίδι του Ασλανίδη στη Μεγαλόνησο αποδείχθηκε καθοριστικό στην επίτευξη της συμφωνίας για την επέκταση, όπως ανέφερε και ο ίδιος λίγες μέρες μετά την επιστροφή του.¹⁶⁹

¹⁶⁹ «Ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού κ.Ασλανίδης εδήλωσε χθες ότι [...] συνεφώνησε μετά των αρμοδίων κυβερνητικών και αθλητικών παραγόντων την επέκτασιν του ΠΡΟ-ΠΟ εις την Κύπρον, από του προσεχούς Σεπτεμβρίου», Αθλ. Ηχώ 10-4-1969

Ωστόσο, η προεργασία που είχε διεξάγει ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού γίνεται αντιληπτή ήδη από τον Ιανουάριο του ίδιου έτους και από τις δηλώσεις του τότε Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπισκόπου Μακάριου, ο οποίος, αφού εξύμνησε τη συνεισφορά του Ασλανίδη στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, αναφέρθηκε στη μεγάλη πιθανότητα το ΠΡΟ-ΠΟ «να καθιερωθεί και εις την Κύπρον...»¹⁷⁰

Όπως θα αναφερθεί και στο ξεχωριστό κεφάλαιο για το ΠΡΟ-ΠΟ, σύμφωνα με τον Ασλανίδη, τα έσοδα του ΟΠΑΠ διατίθενταν σε επιχορηγήσεις αθλητικών εγκαταστάσεων. Το ίδιο ακριβώς προανήγγειλε πως θα συμβεί και με τα έσοδα του ΟΠΑΠ από την κατάθεση των κυπριακών δελτίων. Τα έσοδα θα διατίθενταν για την ανέγερση σταδίων και αθλητικών χώρων, την ενίσχυση σωματείων και γενικότερα για τις ανάγκες του κυπριακού αθλητισμού. Χαρακτηριστική μάλιστα είναι η δήλωση του Ασλανίδη κατά την υπογραφή της σύμβασης της επέκτασης του ΠΡΟ-ΠΟ στη χώρα με τον υπουργό Παιδείας της Κυπριακής Δημοκρατίας, Σπυριδάκη, όταν και εξήρε την ανιδιοτέλεια της κίνησης, τονίζοντας πως η Ελλάδα δεν έχει να αποκομίσει κανένα κέρδος από τη συγκεκριμένη συμφωνία και ότι «είναι μια εκδήλωσης υποχρεώσεως της Μητρός προς την Θυγατέρα».¹⁷¹

Ύστερα από την υπογραφή της σύμβασης, ο Ασλανίδης έδρασε πάραυτα. Μόλις τρεις ημέρες αργότερα, μία διμελής αντιπροσωπεία του ΟΠΑΠ (Λεονταρίδης-Καββαδίας) μετέβη στην Κύπρο ώστε να εποπτεύσει τη συγκρότηση του δικτύου που θα αναλάμβανε τη διανομή και τη διαχείριση των δελτίων του ΠΡΟ-ΠΟ ¹⁷², ενώ λίγες ημέρες αργότερα, στις 23 Οκτωβρίου, για τον ίδιο λόγο ταξίδεψε στο νησί και ο αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού, Γεώργιος Βλαδίμηρος.¹⁷³ Μία εβδομάδα μετά, στο πρωτοσέλιδο μάλιστα της Αθλητικής Ηχούς, έγινε γνωστή και η τελεσίδικη ημερομηνία κυκλοφορίας του πρώτου δελτίου στην Κύπρο, και η οποία αφορούσε το δελτίο της 23ης Νοεμβρίου 1969. ¹⁷⁴

Η διαδικασία είχε ως εξής: το δελτίο στελνόταν από την Αθήνα στη Λευκωσία όπου ήταν η έδρα του δικτύου διανομής και από εκεί ταξίδευε για διάφορες πόλεις της Κύπρου. Στη συνέχεια, όλα τα δελτία συγκεντρώνονταν εκ νέου στη Λευκωσία

170 Αθλ. Ηχώ 17-1-1969

171 Αθλ. Ηχώ 15-10-1969

172 Αθλ. Ηχώ 18-10-1969

173 Αθλ. Ηχώ 24-10-1969

174 Αθλ. Ηχώ 30-10-1969

και από εκεί αποστέλλονταν και πάλι στην Αθήνα, όπου γινόταν και η οριστική διαλογή των κερδοφόρων.¹⁷⁵

Πράγματι, το δελτίο που καταρτίστηκε στις 17 Νοεμβρίου, μοιράστηκε σε 58 πρακτορεία της Κύπρου, με τις προβλέψεις των ιθυνόντων να κάνουν λόγο για 200.000 στήλες που θα συμπληρώνονται εβδομαδιαίως στη χώρα. Στις 23 του ίδιου μήνα, όπως είχε προαναγγελθεί, 196.000 στήλες του ΠΡΟ-ΠΟ στάλθηκαν για πρώτη φορά από την Κύπρο στην Ελλάδα, ενώ ανάμεσα στους εξήντα επτά νικητές που κέρδισαν το λεγόμενο «δεκατριάρη» λαμβάνοντας από 61.034 δραχμές έκαστος, ήταν και ένας Κύπριος.¹⁷⁶

3.4 Η εύνοια, οι πελατειακές σχέσεις και το πολιτικό παρασκήνιο

Όπως σε κάθε χώρα που τελούσε υπό δικτατορικό καθεστώς, έτσι και στην Ελλάδα, υπήρξαν ομάδες που αδικήθηκαν κατάφωρα, ομάδες που διαλύθηκαν...πραξικοπηματικά, αλλά και άλλες που ευνοήθηκαν από την πολιτική ηγεσία, και συγκεκριμένα τον Ασλανίδη, με την εύνοια να εκφράζεται πχ μέσω οικονομικών χορηγιών, διαγραφής χρεών προς το δημόσιο, διευκολύνσεων στη μεταγραφή κάποιου παίκτη κ.ο.κ.

Εξετάζοντας τη συμμετοχή των κυπριακών ομάδων στην Α' Εθνική Κατηγορία, δεν διακρίνεται κάποια ιδιαίτερη εύνοια του τότε Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού σε κάποιο σωματείο. Πέραν των οικονομικών χορηγιών από τα έσοδα του κυπριακού ΠΡΟ-ΠΟ που παρέχονταν ανά διαστήματα σε διάφορους συλλόγους, η μόνη περίπτωση που φαίνεται να υπάρχει μία φιλική διάθεση από πλευράς του Ασλανίδη σε κάποιο κυπριακό σωματείο, παρατηρείται κατά την πρώτη χρονιά της συμμετοχής αυτών στο ελληνικό πρωτάθλημα, όταν ο Ολυμπιακός Λευκωσίας, είχε δύο φορές ευνοϊκή αντιμετώπιση. Αρχικά, στο νικηφόρο (2-1) εντός έδρας αγώνα ενάντια στον Πανσερραϊκό, για τον οποίο «οι Σερραίοι ομιλούν περί σφαγιασμού»¹⁷⁷ από τη διαιτησία, καθώς παραχωρήθηκαν στους Κύπριους δύο, κατά τα φαινόμενα αμφισβητούμενα, πέναλτι. Το παράδοξο σε εκείνο τον αγώνα ήταν πως ο διαιτητής ήταν Κύπριος (Μαυραγάνης), καθώς για άγνωστους λόγους, ο διαιτητής Λεπίδας που

175 Αθλ. Ηχώ 4-11-1969

176 Αθλ. Ηχώ 26-11-1969

177 Αθλ. Ηχώ 28-1-1968

είχε οριστεί να διευθύνει την αναμέτρηση, δεν ταξίδεψε ποτέ στην Κύπρο, γεγονός που υπονομεύει την αμεροληψία του αγώνα.¹⁷⁸ Δεν έγινε γνωστό γιατί ο Λεπίδας δε μετέβη στην Κύπρο, αλλά μπορεί κανείς να υποθέσει πως, σε μία περίοδο που ο Ολυμπιακός Λευκωσίας μπορούσε ακόμα να διεκδικήσει με ρεαλιστικές ελπίδες την παραμονή του στην κατηγορία, καθώς απέμεναν πολλοί αγώνες για την ολοκλήρωση του πρωταθλήματος, ο Ασλανίδης αποφάσισε να του παρέχει μία μικρή βοήθεια. Μάλιστα, το σκηνικό επαναλήφθηκε λίγες εβδομάδες αργότερα, όταν ανέστειλε την ποινή που είχε επιβληθεί στον τερματοφύλακα της ομάδας, Φιλώτα, κατόπιν συνάντησης με αντιπροσωπεία παραγόντων του κυπριακού συλλόγου, απόφαση η οποία χαιρετίστηκε στις εφημερίδες της επόμενης ημέρας ως «Πράξις άξια επαίνου».¹⁷⁹ Βέβαια, οφείλει να σημειωθεί ότι το δεύτερο παράδειγμα δεν αποτελεί αδιάσειστη απόδειξη, καθώς οι αναστολές των ποινών των ποδοσφαιριστών ήταν ενέργεια την οποία συνήθιζε ο Ασλανίδης ανεξαρτήτως ομάδας, αλλά το γεγονός πως το αρχικό όραμά του όταν αποφάσιζε την ενσωμάτωση του κυπριακού πρωταθλήματος στο ελληνικό, ήταν η σταδιακή ενοποίηση των δύο διοργανώσεων, που θα διευκόλυνε ίσως και την ένωση των δύο χωρών, προσδίδει ένα εντονότερο ενδιαφέρον στην υπόθεση.

Τα επόμενα χρόνια δεν παρατηρείται κάποιο παρόμοιο περιστατικό, πιθανότατα επειδή ήταν φανερό πως οι κυπριακές ομάδες ήταν τόσο αδύναμες, που ακόμα και με φίλα προσκείμενη σε αυτές διαιτησία, ο υποβιβασμός τους στη Β' Εθνική Κατηγορία ήταν αναπόφευκτος. Συνεπώς, δεν υπήρχε ιδιαίτερος λόγος ο Ασλανίδης να θέσει σε ρίσκο την αξιοπιστία του πρωταθλήματος, την οποία διακήρυττε με κάθε ευκαιρία, ειδικά όταν παρότρυνε τον κόσμο να στοιχηματίζει ολοένα και περισσότερο στο ΠΡΟ-ΠΟ.

Ωστόσο, μία από τις πιο ενδιαφέρουσες παρασκηνιακά ιστορίες του ποδοσφαίρου κατά την επταετία, με ξεκάθαρη μάλιστα πολιτική απόχρωση, αποκάλυψε στην τελευταία του συνέντευξη πριν το θάνατό του, ο παλαιός πρόεδρος της ΑΕΚ, Λουκάς Μπάρλος¹⁸⁰. Όταν ρωτήθηκε για το τι θυμάται περισσότερο από τα πρώτα του βήματα ως παράγοντας του «Δικεφάλου», Ο Μπάρλος αναφέρθηκε σε

178 Το ίδιο

179 Αθλ. Ηχώ 4-3-1968

180 Πρόεδρος της ΑΕΚ κατά την περίοδο 1974-1981. Θεωρείται από πολλούς υποστηρικτές του συλλόγου ως ο πλέον πετυχημένος παράγοντας στην ιστορία της ΑΕΚ

μια ιστορία που εκτυλίχθηκε στο τέλος της σεζόν 1973-1974, δηλώνοντας αναλυτικά:

«Το πρωτάθλημα πήγαινε προς το τέλος του και εμείς πήγαμε στη Λευκωσία για να παίξουμε με τον ΑΠΟΕΛ. Με παίρνει στο τηλέφωνο ο Πριντζής¹⁸¹ και μου λέει να δώσω το παιχνίδι στον ΑΠΟΕΛ για να μείνει στην Α' Εθνική και να μην ανέβει η Ομόνοια που είναι η ομάδα των κομμουνιστών στην Κύπρο. Του είπα ότι είχαμε συμφωνήσει πως δεν θα δεχτώ καμία παρέμβαση. 'Τι μου λέτε; Πήρα την ΑΕΚ στην 13η θέση και είμαστε στην 4η. Πάμε να βγούμε στο ΟΥΕΦΑ¹⁸². Πως θα δώσω το παιχνίδι;... Μου είπε ότι ήταν εθνική ανάγκη και ότι "θα το δώσεις το ματς, θες δε θες"! Τι να κάνω λοιπόν; Πιάνω τον Σιδηρόπουλο και του λέω: "Κάνε τον τροχονόμο να βάλουν ένα γκολ και να τελειώνουμε". Δεν θα το ξεχάσω. Έκανε ένα σουτ από τη σέντρα ο Τιμοθέου, έτσι λεγόταν και μας έβαλε το γκολ. Έγινε χαμός στο γήπεδο και μετά το πως μας περιποιήθηκαν, δεν λέγεται, δεν μπορώ να το περιγράψω. Φεύγοντας από την Κύπρο, ήρθαν στο αεροδρόμιο και μας έδωσαν επί τόπου τον Τιμοθέου σαν αντάλλαγμα για την παραμονή τους στην Α' Εθνική...»¹⁸³

Με μια πρώτη, απλοϊκή ανάγνωση, θα μπορούσε κάποιος να πει ότι η παραπάνω ιστορία ήταν μία απλή υπερβολή του Μπάρλου σε μια προσπάθεια του να δικαιολογήσει την ήττα της ΑΕΚ στο συγκεκριμένο παιχνίδι, η οποία όντως της κόστισε την τέταρτη θέση, η οποία συνεπαγόταν την συμμετοχή στο Κύπελλο Κυπελλούχων της επόμενης σεζόν, αλλά αυτό δεν συμβαίνει για δύο λόγους. Αρχικά, επειδή η ήττα της ΑΕΚ δεν χρειαζόταν να δικαιολογηθεί. Ο ΑΠΟΕΛ εκείνη τη χρονιά ήταν πανίσχυρος στην έδρα του, πετυχαίνοντας 11 νίκες σε σύνολο 17 αγώνων. Για να δοθεί μια σαφέστερη εικόνα του πόσο σημαντικός ήταν αυτός ο αριθμός, αρκεί να αναφερθεί ότι στις προηγούμενες έξι σεζόν που συμμετείχαν στο ελληνικό πρωτάθλημα, οι κυπριακές ομάδες κατέκτησαν αθροιστικά μόλις 15 εντός έδρας νίκες σε σύνολο 102 αγώνων! Συνεπώς, οι 11 εντός έδρας νίκες του ΑΠΟΕΛ τη σεζόν 1973-1974, ήταν πραγματικό επίτευγμα, ενώ αξιοσημείωτο είναι το καλό αγωνιστικό πρόσωπο που παρουσίασε και ενάντια στους παραδοσιακά ανώτερους αντιπάλους, χάνοντας μεταξύ άλλων πολύ δύσκολα από τον Ολυμπιακό (0-1) και αποσπώντας

181 Το 1974 ο Ασλανίδης είχε αντικατασταθεί στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και τη θέση του κατείχε τότε ο Αναστάσιος Πριντζής, ο οποίος παλαιότερα υπήρξε αρχηγός του τμήματος της άρσης βαρών του Παναθηναϊκού και πρόεδρος της ελληνικής ομοσπονδίας άρσης βαρών

182 Γνωστό τότε ως Κύπελλο Κυπελλούχων

183 Συνέντευξη Μπάρλου στη μηνιαία εφημερίδα Ενωσίτης, Οκτώβριος 1998

ισοπαλία από τον Παναθηναϊκό (2-2), γεγονός που αναδεικνύει τη δύναμη της έδρας του.

Ο δεύτερος λόγος που ο αναγνώστης έχει κάθε λόγο να πιστέψει το Μπάρλο είναι οι πολιτικές συνιστώσες που χαρακτηρίζουν έως και σήμερα τα σωματεία του ΑΠΟΕΛ και της Ομόνοιας. Δύο ομάδες παγκοσμίως γνωστές για τα αντίπαλα κομματικά ιδεώδη τους, καθώς η ίδια η ίδρυση του συλλόγου της Ομόνοιας, οφείλεται σε μια μερίδα αθλητών του ΑΠΟΕΛ που απομακρύνθηκαν από το σύλλογο λόγω αντίθετων πολιτικών πεποιθήσεων προς το εθνικόφρονο κλίμα που επικρατούσε και στην Κύπρο κατά τη διάρκεια του ελληνικού εμφυλίου της τριετίας 1946-1949.

Πιο συγκεκριμένα, το Μάιο του 1948, λίγο πριν τη διεξαγωγή των παγκύπριων αγώνων στίβου, ο ΣΕΓΑΣ (Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων), ζήτησε από όλα τα κυπριακά σωματεία και τους αθλητές τους να υπογράψουν δημόσια διακήρυξη με την οποία θα εξέφραζαν την υποστήριξή τους στη δεξιά παράταξη στον ελληνικό εμφύλιο, θα καταδίκαζαν τη δράση της αριστεράς και θα δήλωναν «εθνικόφρονων φρονημάτων».¹⁸⁴

Σε απάντησή του μέσω τηλεγραφήματος, ο ΑΠΟΕΛ εξέφρασε την ευχή του «όπως τερματισθεί η εθνοκτόνος ανταρσία», ενώ ανάγκασε τους αθλητές του να προσυπογράψουν τη δήλωση, σύμφωνα και με τις επιταγές του ΣΕΓΑΣ. Η παραπάνω φράση ωστόσο προκάλεσε την αντίδραση των αριστερών παραγόντων και αθλητών του σωματείου, καθώς θεωρήθηκε κομματική τοποθέτηση. Αυτό είχε ως συνέπεια, πέντε ποδοσφαιριστές του συλλόγου (Λυμπουρής, Τσιαλής, Καραγιάννης, Σκαλιώτης, Καριόλου) να αρνηθούν να υπογράψουν τη διακήρυξη και να διαχωρίσουν τη θέση τους από την ιδεολογική κατεύθυνση του συλλόγου, κάτι που πυροδότησε τις άγριες αντιδράσεις του Τύπου της εποχής, όπως φαίνεται και στα παρακάτω απόσπασματα:

-«Για τους 5-6 κουμμουνιστάς ποδοσφαιριστάς, δεν έχομεν παρά να τούς επαναλάβωμεν όσα είπαμεν διά τους ομοϊδεάτας των άλλων Συλλόγων: ΟΞΩ από τα γήπεδα μας. Κάμετε δικά σας και φροντίστε να υποταχθείτε στην Ρωσικήν Ομοσπονδίαν Ποδοσφαίρου. Εις τα δικά μας γήπεδα θα μπαίνουν μόνον εκείνοι που σκέπτονται ως Έλληνες και όχι εκείνοι που εξυμνούν τους προδότας.»¹⁸⁵

184 Μελετίου, Γιώργος, Κυπριακό ποδόσφαιρο 1900-1960, Power Publishing, Λευκωσία, 2011, σελ. 97)

185 Νέος Κυπριακός Φύλαξ 26-5-1948

-«Το ζήτημα της εκκαθαρίσεως των σωματείων από τους κομμουνιστάς δεν είναι ενδοσωματειακό. Είναι πολιτικόν ευρύτατης σημασίας. Αποτελεί μέρος του αντικομμουνιστικού αγώνος δηλαδή μέρος του Εθνικού αγώνος. Διότι πρωταρχική προϋπόθεσις επιτυχίας του Εθνικού αγώνος είναι η εξαφάνισις του κομμουνισμού».¹⁸⁶

Η μοίρα των πέντε ποδοσφαιριστών ήταν φανερά προδιαγεγραμμένη. Τιμωρήθηκαν επ'αόριστον από τον ΑΠΟΕΛ, και έτσι, μαζί με άλλους αθλητές και παράγοντες, στις 4 Ιουνίου 1948, ίδρυσαν τον Αθλητικό Σύλλογο Ομόνοιας Λευκωσίας.¹⁸⁷ Από τότε, η Ομόνοια έχει συνδέσει το όνομά της με την κυπριακή αριστερά, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι από την ίδρυσή της αποτελεί άρμα προπαγάνδας και ψηφοφόρων του ΑΚΕΛ, ακόμα και σήμερα. (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού)

«(σ.σ. Η Ομόνοια είναι)Ένα σωματείο, όμως, το οποίο από της ιδρύσεώς του μέχρι σήμερα βρισκόταν υπό τη διαρκή επιτήρηση και διαχείριση του ΑΚΕΛ. Χρησιμοποιείτο ως δεξαμενή άντλησης ψηφοφόρων, ως χώρος προσέλευσης νέων, ως τεκμήριο απόδειξης πόσο ικανό είναι το ΑΚΕΛ στη διαχείριση των δικών του προπυργίων.»¹⁸⁸

Παράλληλα, η σχέση του ΑΠΟΕΛ με τη δεξιά είναι εξίσου διαχρονική όπως φάνηκε και νωρίτερα, ενώ αποτελεί κοινή παραδοχή το γεγονός πως, εσχάτως, ένα σημαντικό μέρος των οπαδών του αποτελεί ισχυρό πυρήνα νεонаζιστικών μορφωμάτων. Χαρακτηριστικός είναι ο πρόσφατος αγώνας του ΑΠΟΕΛ με τον Ολυμπιακό, στις 29 Σεπτεμβρίου 2016, όταν στις εξέδρες του σταδίου Καραϊσκάκη, οι οπαδοί του ΑΠΟΕΛ κρατούσαν σημαίες της Χρυσής Αυγής, κίνηση για την οποία τιμωρήθηκαν μάλιστα από την ΟΥΕΦΑ τον Ιανουάριο του 2017 με πρόστιμο ύψους τριάντα χιλιάδων ευρώ και αποκλεισμό χιλίων θέσεων στην ανατολική εξέδρα του γηπέδου ενόψει του επερχόμενου αγώνα τους με την Ατλέτικ Μπιλμπάο.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, πως το καθεστώς είχε κάθε λόγο να επιθυμεί την παραμονή ενός συλλόγου με κοινές πολιτικές βλέψεις και αποχρώσεις, όπως ο ΑΠΟΕΛ, στην Α' Κατηγορία και όχι τον προβιβασμό ενός σωματείου αντιφρονούντων όπως η Ομόνοια, που συγχρωτιζόταν με το ΑΚΕΛ.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Το ίδιο

¹⁸⁷ Μελετίου, Γιώργος, Κυπριακό ποδόσφαιρο 1900-1960, Power Publishing, Λευκωσία, 2011, σελ. 97-98

¹⁸⁸ ΑΚΕΛ, Ομόνοια κι ευθύνες, Κωστάκης Αντωνίου, άρθρο στην εφημερίδα Η Σημερινή, 10-5-2017

¹⁸⁹ Λόγω της τεταμένης σχέσης των κυβερνήσεων Ελλάδας και Κύπρου εκείνη την περίοδο, τη σεζόν 1973-1974, το καταστατικό της συμμετοχής κυπριακών σωματείων στην Α' Κατηγορία είχε πλέον

Ωστόσο, ακόμα και αυτή η σχέση, δηλαδή της Ομόνοιας και του ΑΚΕΛ με τη Χούντα των Συνταγματαρχών, δεν είναι τόσο ξεκάθαρη όσο φαίνεται. Θα περίμενε κανείς ότι μία κομματική παράταξη αριστερής ιδεολογίας, μία παράταξη που μάλιστα ήταν, αν όχι η ισχυρότερη, στις δύο ισχυρότερες της χώρας, θα εναντιωνόταν ενεργά στην ελληνική δικτατορία και στην επέκταση που επιχειρούσε αυτή μέσω και του ποδοσφαίρου, μεταξύ άλλων. Η πραγματικότητα όμως ήταν εντελώς διαφορετική. Τόσο το ΑΚΕΛ, όσο και η Ομόνοια, τήρησαν από παθητική, έως και φιλοχουντική στάση, καθώς το πρώτο «εμπόδιζε το δημοσιογραφικό του όργανο, τη ΧΑΡΑΥΓΗ, να μιλά και να γράφει για τους «μαύρους» συνταγματάρχες της Αθήνας για να μην τους προκαλούν»¹⁹⁰ ενώ σε ό,τι αφορά το ποδοσφαιρικό σωματείο της Λευκωσίας, συναντάται μία τραγική ειρωνεία: ο Ασλανίδης, του οποίου η φωτογραφία ήταν αναρτημένη στους τοίχους των γραφείων του σωματείου, ήταν και το πρώτο μέλος του μητρώου του.¹⁹¹

Μπορεί, λόγω και της πολιτικής αντίφασης, η Ομόνοια να είναι το πιο γνωστό σωματείο του οποίου ήταν μέλος ο Ασλανίδης, αλλά δεν ήταν το μόνο. Από το 1967, όταν και αναδείχθηκε επίτιμος πρόεδρος του, ο τότε Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού επισκεπτόταν συχνά τον ΑΣΙΑ (Αθλητικός Σύλλογος Ισχύς Λύσης), του οποίου τα στελέχη τού επιφύλασσαν πάντα εντυπωσιακή υποδοχή, χαρακτηρίζοντάς τον σωτήρα της Ελλάδας «από τον αφανισμό που με ιλιγγιώδη ταχύτητα την οδηγούσε η φαυλοκρατία, ο πολυκομματισμός, η αναρχία, ο κομμουνισμός...».¹⁹² Χαρακτηριστικό δε είναι, πως κατά τη διάρκεια της επταετίας, το σωματείο είχε θεσμοθετήσει ετήσιο τουρνουά υπό την ονομασία «Ασλανίδειο» για να τιμήσει τον «μέγα ευεργέτη» της. Το τουρνουά φέρεται να διεξήχθη συνολικά πέντε φορές, εκ των οποίων η πρώτη ήταν το 1969, και από τότε καθιερώθηκε να διοργανώνεται θερινούς μήνες, μέχρι φυσικά το 1974 και την τουρκική εισβολή, κατά τη διάρκεια της οποίας η Λύση καταλήφθηκε από τα στρατεύματα και ο σύλλογος επαναδραστηριοποιήθηκε στη Λάρνακα¹⁹³

αλλάζει και η συμφωνία προέβλεπε ότι «εις την περίπτωση που Κυπριακή ομάδα παραμένει στην Α' Εθνική Κατηγορία η νέα πρωταθλήτρια Κύπρου δεν θα δύναται να συμμετάσχει του

Πανελληνίου Πρωταθλήματος Α' Εθνικής», Περιοδικό ΚΟΠ, Ιούλιος 2015, σελ. 69

190 Οι προσωπικές μου μαρτυρίες για το ρόλο του ΑΚΕΛ στο πραξικόπημα, Λάζαρος Σκαλιστής, άρθρο στην εφημερίδα Η Σημερινή, 12-7-1998

191 Το ίδιο

192 Αθλ. Ηχώ 26-4-1969

193 Τα αξέχαστα τουρνουά του ΑΣΙΑ στη Λύση, Άκης Κυριάκου, άρθρο στην εφημερίδα Η Σημερινή, 3-8-2013

Συμπερασματικά, ο Ασλανίδης δεν δίσταζε να λειτουργεί και να προβαίνει σε κινήσεις που, θεωρητικά τουλάχιστον, δεν ενέπιπταν στις αρμοδιότητές του, όπως οι χορηγίες, η προσπάθεια ίδρυσης παραρτήματος της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού στην Κύπρο κλπ, ενώ και οι δηλώσεις του πολλές φορές έδειχναν άνθρωπο που είχε αναλάβει αυτοβούλως το ρόλο που θα είχε ένας Κύπριος Υπουργός Αθλητισμού. Χαρακτηριστικό είναι ένα περιστατικό τον Απρίλιο του 1969, όταν έγινε γνωστό στην ΕΠΟ (Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία) από την ΦΙΦΑ ότι ο διεθνής αμυντικός του Παναθηναϊκού, Αριστείδης Καμάρας, είναι τιμωρημένος με τρεις αγωνιστικές λόγω της αποβολής του στο φιλικό της εθνικής Ελλάδας με το Ισραήλ ένα μήνα νωρίτερα, και θα απουσιάσει από τους τρεις εναπομείναντες πολύ σημαντικούς αγώνες με Πορτογαλία, Ελβετία και Ρουμανία για τα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου. Η αλήθεια ήταν ότι στο φιλικό με το Ισραήλ ο διαιτητής είχε αποβάλει τον Στάθη Χάιτα του Πανιωνίου, αλλά από λάθος είχε γράψει στο φύλλο αγώνος τον αριθμό του Καμάρα. Το ρίσκο της μη συμμετοχής ενός βασικού παίκτη της εθνικής στους κρίσιμότερους αγώνες της ιστορίας της, οδήγησε τον Ασλανίδη να δηλώσει ότι αν η ποινή δεν ανασταλεί, θα συζητήσει με την Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου τη διεξαγωγή δύο φιλικών αγώνων μόνο και μόνο ώστε ο Καμάρας να εκτίσει την ποινή του σε αυτούς και να μπορέσει να συμμετέχει κανονικά στους αγώνες με Ελβετία και Ρουμανία!¹⁹⁴ Τα φιλικά τελικά δεν διεξήχθησαν, λόγω της περιοδείας που πραγματοποίησε το καλοκαίρι η εθνική ομάδα στην Αυστραλία, όπου ο Καμάρας εξέτισε την ποινή του και εμφανίστηκε όντως στους δύο τελευταίους αγώνες, ωστόσο το πόρισμα δεν αλλάζει: κατά τη διάρκεια της επταετίας της δικτατορίας των συνταγματαρχών, το κυπριακό ποδόσφαιρο αποτέλεσε έρμαιο των ιμπεριαλιστικών βλέψεων που είχαν για την Κύπρο τόσο ο Ασλανίδης, όσο και άλλα στελέχη της κυβέρνησης, και οι οποίες κορυφώθηκαν με το πραξικόπημα που εκδηλώθηκε στις 15ης Ιουλίου 1974 με εντολή της κυβέρνησης Δημήτρη Ιωαννίδη, και το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ανατροπή και τη διαφυγή του Αρχιεπισκόπου Μακάριου και, πέντε ημέρες αργότερα, την τουρκική εισβολή.

194 Αθλ. Ηχώ 26-4-1969

4. Η σημασία της διεθνούς επιτυχίας των ελληνικών συλλόγων και η οικειοποίηση ενός απροσδόκητου θριάμβου

Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναλύθηκε η πορεία της εθνικής ομάδας στα προκριματικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1970, καθώς και η σημασία που είχε αυτή για το καθεστώς, γεγονός που αποτυπώθηκε στα υπερμεγέθη πριμ, τις συνεχείς παρεμβάσεις του Ασλανίδη στη λειτουργία της ομάδας κλπ. Η παρθενική πρόκριση της εθνικής ομάδας υπό την ηγεσία του αποτελούσε τον ύψιστο στόχο του ΓΓΑ, καθώς θα επρόκειτο για μια εθνική επιτυχία, μακριά από συλλογικές προτιμήσεις, μια επιτυχία που θα έπειθε το σύνολο των Ελλήνων πως ο Ασλανίδης ήταν ο μεγαλύτερος ηγέτης στην ιστορία του ελληνικού αθλητισμού.

Η Ελλάδα ωστόσο δεν προκρίθηκε και οι βλέψεις του Ασλανίδη τερματίστηκαν άδοξα. Το αρνητικότερο για τον «αναμορφωτή» δεν ήταν τόσο η αποτυχία της πρόκρισης της εθνικής, όσο το ότι έπρεπε να περίμενει τουλάχιστον μία διετία για την επόμενη ευκαιρία που θα του παρουσιαζόταν, δηλαδή την πρόκριση της εθνικής ομάδας στο Πανευρωπαϊκό Πρωτάθλημα του 1972, η οποία ωστόσο δεν μπορούσε να συγκριθεί με την παρουσία στην τελική φάση ενός Παγκοσμίου Κυπέλλου, ευκαιρία που θα του παρουσιαζόταν ξανά με την πάροδο μιας τετραετίας. Αντιθέτως, μία ευρωπαϊκή διασυλλογική επιτυχία συγκέντρωνε πολύ περισσότερες

πιθανότητες, καθώς, κάθε χρόνο, η Ελλάδα εκπροσωπούνταν στα κύπελλα Ευρώπης από δύο ή τρεις ομάδες. Συνεπώς, η στροφή στην προσπάθεια της επιτυχίας ενός σωματείου και όχι της εθνικής, ήταν μάλλον αναμενόμενη.

4.1 Οι περιοδείες των ομάδων και οι παρουσίες στην Ευρώπη

Η επιθυμία του καθεστώτος για τη διεθνή διάκριση που θα σήμαινε αυτομάτως και την προβολή της χώρας υπό την ηγεσία της «Επανάστασης», γίνεται ήδη αντιληπτή από τα διεθνή τουρνουά που συμμετέχουν οι δημοφιλέστεροι ελληνικοί σύλλογοι, όπως το τουρνουά του Καναδά στο οποίο συμμετείχε ο Ολυμπιακός τον Αύγουστο του 1967, ή τα τουρνουά που διεξήχθησαν το καλοκαίρι του 1969 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής στα οποία συμμετείχαν τόσο ο Ολυμπιακός όσο και ο Παναθηναϊκός. Τα τουρνουά αυτά είχαν καθαρά χαρακτήρα δημόσιων σχέσεων και όχι τόσο αθλητικό. Τα σωματεία και οι διοικούντες τα μετέβαιναν στο εξωτερικό σε μία προσπάθεια να διαδραματίσουν το ρόλο ενός πρέσβη, σε ένα φαινόμενο που συναντάται ήδη στο εξωτερικό εκείνη την εποχή με πρωτεργάτρια την ομάδα της Ρεάλ Μαδρίτης.

Τα ταξίδια των ελληνικών συλλόγων στο εξωτερικό φαίνεται πως είχαν αποτέλεσμα, καθώς από το καλοκαίρι του 1969, διεξάγονται, κυρίως από τον Παναθηναϊκό, πολλές φιλικές αναμετρήσεις ενάντια σε ιστορικές ομάδες, όπως η Τότεναμ, η Ρεάλ Μαδρίτης και η Μπορούσια Ντόρτμουντ. Την ίδια περίπου περίοδο, σε μία ακόμα ένδειξη της προσπάθειάς της να τοποθετηθεί στον ποδοσφαιρικό, αλλά και γενικότερα στο διεθνή χάρτη, η Ελλάδα έθεσε υποψηφιότητα για τη διεξαγωγή του κυπέλλου Πρωταθλητριών Ευρώπης σε συνέδριο της ΟΥΕΦΑ¹⁹⁵ στη Λουκέρνη¹⁹⁶.

Η μέχρι τότε παρουσία των ελληνικών ομάδων στα κύπελλα Ευρώπης δεν είναι ιδιαίτερα επιτυχημένη. Μοναδική αναλαμπή η πορεία της ΑΕΚ στο Κύπελλο Πρωταθλητριών κατά την περίοδο 1968-1969, όπου αποκλείστηκε στα προημιτελικά από την Σπαρτάκ Τρνάβα της Τσεχοσλοβακίας. Το ενδεχόμενο πρόκρισης μιας ελληνικής ομάδας στα ημιτελικά της κορυφαίας διασυλλογικής διοργάνωσης,

¹⁹⁵ Ένωση Ευρωπαϊκών Ποδοσφαιρικών Ομοσπονδιών, πιο γνωστή ως ΟΥΕΦΑ, από τα λατινικά αρχικά της, UEFA

¹⁹⁶ Ομάδα, 24-6-1969

προφανώς δεν άφηνε ασυγκίνητο τον Ασλανίδη. Η σημασία των δύο αγώνων που θα έδινε η ΑΕΚ, αποτυπώνεται σε ένα περιστατικό που συνέβη τρεις μέρες πριν τον πρώτο αγώνα, όταν η ΑΕΚ αντιμετώπιζε τον ΠΑΟΚ. Ο Ασλανίδης επισκέφθηκε τους παίκτες του ΠΑΟΚ, όχι για να τους υποσχεθεί κάποια οικονομική ενίσχυση, αλλά δίνοντάς τους σαφή εντολή να αμυνθούν με ήρεμο τρόπο έναντι των παικτών της ΑΕΚ για να μην προκαλέσουν τον τραυματισμό κάποιου παίκτη ενόψει του επακόλουθου αγώνα της ομάδας στο Κύπελλο Πρωταθλητριών.¹⁹⁷ Η διεθνής διασυλλογική επιτυχία είχε αποκτήσει πλέον ανάλογη βαρύτητα με εκείνη της εθνικής. Τα ποσά που υπόσχεται να χορηγήσει ως πριμ ο Ασλανίδης στην περίπτωση πρόκρισης της ΑΕΚ ¹⁹⁸στα ημιτελικά του Κυπέλλου Πρωταθλητριών, ή στον Ολυμπιακό ενόψει του αγώνα του Κυπέλλου Κυπελλούχων ενάντια στην πολωνική Γκόρνικ Ζάμπρζε¹⁹⁹, ανέρχονται στο ποσό των 25.000 δραχμών, ποσό ελάχιστα μικρότερο από αυτό που εισέπραξαν οι παίκτες της εθνικής ομάδας για τη θριαμβευτική νίκη τους επί της Ελβετίας τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Ιδιαίτερα στην περίπτωση του Ολυμπιακού, ο οποίος αγωνιζόταν για την πρώτη φάση της διοργάνωσης, κάτι το οποίο σημαίνει ότι έπρεπε να δώσει ακόμα αρκετούς αγώνες για να διαγράψει μια αξιομνημόνευτη ευρωπαϊκή πορεία, το ποσό είναι ιδιαίτερα μεγάλο.

Ωστόσο, η σεζόν 1969-1970 αποδείχθηκε καταστροφική για την ευρωπαϊκή πορεία των ελληνικών συλλόγων, η οποία τερματίστηκε από τον Σεπτέμβριο κιόλας του 1969. Τόσο ο Παναθηναϊκός, όσο και ο Ολυμπιακός με τον Πανιώνιο, αποκλείστηκαν από την πρώτη φάση των διοργανώσεων στις οποίες συμμετείχαν, γνωρίζοντας μάλιστα εύκολες ήττες (Φόρμπερτς-Παναθηναϊκός 2-0) ή ακόμα και συντριβές. (Γκόρνικ Ζάμπρζε-Ολυμπιακός 5-0) Παράλληλα, δύο μήνες αργότερα, η ισοπαλία της εθνικής ομάδας με τη Ρουμανία στο Βουκουρέστι, στερούσε από τον Ασλανίδη να επιδείξει οποιαδήποτε διεθνή διάκριση.

Το χειμώνα του 1969, η δικτατορία διέρχεται μίας κρίσης που φαινομενικά μοιάζει άσχετη με τον αθλητικό τομέα, αλλά με μια ενδελεχέστερη ανάλυση πιθανότατα δεν είναι. Πιο συγκεκριμένα, στις 12 Δεκεμβρίου, σε μία περίοδο όπου το θέμα που κυριαρχούσε στη χώρα ήταν οι καταγγελίες για βασανιστήρια από το

197 Αθλ. Ηχώ 23-2-1969

198 Αθλ. Ηχώ 12-3-1969

199 Αθλ. Ηχώ 19-9-1969

καθεστώς, οι οποίες και έφεραν την Ελλάδα στη θέση του κατηγορουμένου στο Συμβούλιο της Ευρώπης, η κυβέρνηση αποφασίζει την αποχώρησή της χώρας τόσο από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όσο και από το ίδιο το συμβούλιο, σε μια διπλωματική ήττα που διήρκεσε καθόλη την περίοδο της δικτατορίας. Το γεγονός, αν και αμιγώς πολιτικό, αναφέρθηκε εκτενώς και στον αθλητικό Τύπο της εποχής, ο οποίος φιλοξένησε πολλά συγχαρητήρια τηλεγραφήματα σωματείων προς την κυβέρνηση «διά την υπερήφανον στάσιν της»²⁰⁰, καθώς και τηλεγραφήματα που καταφέρονται εναντίον του Συμβουλίου της Ευρώπης και «της απαράδεκτου επεμβάσεως του[...]στα εσωτερικά της χώρας μας»²⁰¹.

Είναι τολμηρό να θεωρήσει κανείς ότι η σύγκρουση με το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί βασικό λόγο για τον οποίο το καθεστώς, μέσω του Ασλανίδη, επεδίωξε πάσει θυσία μία διεθνή διάκριση, ωστόσο δεν αποκλείεται το συγκεκριμένο γεγονός να συνέδραμε, έστω και δευτερευόντως, προς αυτή την κατεύθυνση. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, η Ρεάλ διαδραμάτισε το ρόλο του πρέσβη της Ισπανίας σε μία περίοδο που η χώρα, υπό τον Φράνκο, βίωνε έναν συνεχή εξοστρακισμό από την υπόλοιπη Δύση, αντιμετωπίζοντας και το διπλωματικό εμπάργκο που της ασκούσε ο ΟΗΕ, όντας συνεπώς εντελώς απομονωμένη από το διεθνές αθλητικό τοπίο (Shaw, 1988). Ο Ισπανός δικτάτορας, στο πρόσωπο της Ρεάλ δεν είδε απλά μία ποδοσφαιρική υπερδύναμη, αλλά ένα σύνολο ικανό, μέσω του ποδοσφαίρου, να την επανατοποθετήσει στο διεθνή χάρτη. Συνεπώς, δεν είναι καθόλου απίθανο να υποθέσει κανείς ότι το καθεστώς αναζήτησε μία ομάδα, ή έστω μία επιτυχία που θα μπορούσε να διαδραματίσει, έστω και σε πολύ μικρότερο βαθμό, παρεμφερή ρόλο.

4.2 Το πράσινο άρμα της επιτυχίας

Στην Ελλάδα, η ομάδα που κλήθηκε, χωρίς να το γνωρίζει, να διαδραματίσει το ρόλο του «άρματος» του καθεστώτος ήταν ο Παναθηναϊκός. Όταν ο σύλλογος απέκλειε την, ομολογουμένως αδύναμη, Ζενές Ες του Λουξεμβούργου, ούτε ο πιο αισιόδοξος υποστηρικτής του, αλλά ιδιαίτερα ο Ασλανίδης, δεν μπορούσε να

200 Αθλ. Ηχώ 16-12-1969

201 Αθλ. Ηχώ 18-12-1969

διανοηθεί την πορεία που θα διέγραφε εκείνη η ομάδα και τους προπαγανδιστικούς δρόμους που διανοίγονταν με την επιτυχία της.

Οι δύο πρώτοι αγώνες με τη Ζενές Ες πέρασαν «στα ψιλά». Η δυναμικότητα της πρωταθλήτριας Λουξεμβούργου ήταν τέτοια που ο Τύπος της εποχής θεωρούσε την πρόκριση του Παναθηναϊκού σχεδόν βέβαιη από τον πρώτο κιόλας αγώνα, ενώ μετά και το 5-0 με το οποίο κέρδισαν οι «πράσινοι» στον επαναληπτικό, κατακτώντας την πρόκριση, αποδείχθηκε ότι η αντίπαλη ομάδα δεν ήταν ιδιαίτερα υπολογίσιμος αντίπαλος. Ακόμα και ο διψασμένος για διεθνείς επιτυχίες Ασλανίδης, στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρξε φειδωλός και δεν χορήγησε κάποιο πριμ στους παίκτες για την πρόκρισή τους στην φάση των δεκαέξι ομάδων του Κυπέλλου Πρωταθλητριών.

Όταν όμως η ομάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με την επικίνδυνη Σλόβαν Μπρατισλάβα, ο Ασλανίδης έδωσε το στίγμα του. Αρχικά εξέφρασε την επιθυμία του, σε περίπτωση ευνοϊκού για τον Παναθηναϊκό αποτελέσματος, να μεταβεί στον επαναληπτικό αγώνα ως αρχηγός της αποστολής του συλλόγου – εξαγγελία την οποία δεν πραγματοποίησε - ενώ ανέφερε ότι θα χορηγήσει πριμ στους παίκτες ²⁰². Η παρουσία του καταστάθηκε ακόμα πιο ισχυρή τόσο κατά το ημίχρονο του αγώνα, όταν με το σκορ στο 1-0, ο Ασλανίδης κατήλθε στον αγωνιστικό χώρο και κατευθύνθηκε προς τα αποδυτήρια, δίνοντας συγχαρητήρια στους παίκτες και ζητώντας τους «ένα-δυο γκολάκια ακόμα» ²⁰³ αλλά κυρίως μετά το νικηφόρο 3-0 υπέρ της ελληνικής ομάδας όταν, σε δήλωση του Τσέχου προπονητή, ο οποίος πριν τον αγώνα είχε δηλώσει πως δεν γνωρίζει τον Παναθηναϊκό ²⁰⁴ εκείνος απάντησε δηκτικά: «Ελπίζω να γνώρισαν τώρα οι Τσέχοι ποιος είναι ο Παναθηναϊκός».²⁰⁵

Ο αγώνας με τη Σλόβαν ήταν η αναμέτρηση που έπεισε τον Ασλανίδη ότι μέσω του Παναθηναϊκού μπορεί να πετύχει επιτέλους την πολυπόθητη διάκριση. Από εκείνο τον αγώνα και ύστερα, η παρουσία του στην καθημερινότητα της ομάδας, καθώς και οι δηλώσεις στις οποίες προβαίνει ανά διαστήματα σχετικά με την πορεία στο Κύπελλο Πρωταθλητριών, είναι συνεχείς. Παρίσταται στο αεροδρόμιο για να αποχαιρετήσει τους παίκτες στην αναχώρησή τους για τον επαναληπτικό αγώνα στην

202 Αθλ. Ηχώ 20-10-1970

203 Αθλ. Ηχώ 22-10-1970

204 Αθλ. Ηχώ 20-10-1970

205 Αθλ. Ηχώ 22-10-1970

Τσεχοσλοβακία ²⁰⁶, ενώ λίγες μέρες αργότερα δηλώνει πως θα είναι και ο πρώτος που θα τους υποδεχτεί στην επιστροφή από τον θρίαμβό τους²⁰⁷.

Πράγματι, παρά την ήττα του στον επαναληπτικό με 2-1, ο Παναθηναϊκός πήρε την πρόκριση για τις οκτώ καλύτερες ομάδες της Ευρώπης, και ο Ασλανίδης, μαζί με πλήθος φιλάθλων, υποδέχθηκε τους παίκτες στο αεροδρόμιο, πλέκοντας το εγκώμιο του προπονητή της ομάδας και παλιού θρύλου του ποδοσφαίρου, Φέρεντς Πούσκας, και τονίζοντας πως στον επόμενο αγώνα του Παναθηναϊκού σε κοντινή ευρωπαϊκή πόλη, θα διοργανωθεί εκδρομή από τον ΟΠΑΠ.²⁰⁸ Αξιοσημείωτο επίσης είναι και το ευχαριστήριο μήνυμα που απέστειλε ο αμυντικός της ομάδας, Αριστείδης Καμάρας, στη σύζυγο του πρωθυπουργού Γεώργιου Παπαδόπουλου, Δέσποινα, λόγω του ενδιαφέροντος που εκείνη επέδειξε για τον τραυματισμό του κατά τον επαναληπτικό αγώνα²⁰⁹. Οι αναφορές στην Παπαδοπούλου είναι σπάνιες στα ρεπορτάζ της εποχής, ιδιαίτερα στον αθλητικό Τύπο, όμως όπως έχει δηλώσει και η ίδια σε συνέντευξή της, αγαπούσε πολύ το ποδόσφαιρο, ήταν φίλαθλος της ΑΕΚ και παρακολουθούσε συχνά αγώνες.²¹⁰

Η υποδοχή στο αεροδρόμιο ήταν πρωτόγνωρη. Στα ρεπορτάζ της εποχής αναφέρεται ότι οι φίλαθλοι φώναζαν ρυθμικά το όνομα του Ασλανίδη, ενώ οι διάλογοι Δομάζου-Ασλανίδη δείχνουν ότι το θερμό επεισόδιο του Απριλίου του 1969 ανήκε στο παρελθόν, καθώς, όπως αναφέρεται: «Ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού και ο αρχηγός του Παναθηναϊκού έμειναν σφιχταγκαλιασμένοι για μερικά δευτερόλεπτα. Σε μια στιγμή ο κ. Ασλανίδης του είπε με έκδηλη συγκίνηση:

-Σε ευχαριστώ Μίμη. Σας ευχαριστώ όλους. Η Ελλάδα σας συγχαίρει και σας θαυμάζει» ²¹¹

Με την πρόκριση επί της Σλόβαν, ο Ασλανίδης υιοθέτησε μία συμπεριφορά προέδρου του Παναθηναϊκού. Είναι χαρακτηριστικότερο ότι πιο συχνά παρατίθενται δικές του δηλώσεις σχετικά με την ομάδα, με τις περισσότερες μάλιστα να γίνονται πρωτοσέλιδα, παρά των διορισμένων από τον ίδιο διοικητικών στελεχών του συλλόγου. Ακόμα και μετά την κλήρωση για τον επόμενο αντίπαλο, την ισοπεδωτική

206 Αθλ. Φωνή 2-11-1970

207 Αθλ. Ηχώ 4-11-1970

208 Αθλ. Ηχώ 6-11-1970

209 Το ίδιο

210 Τηλεοπτική εκπομπή «Οι Φάκελοι», Επεισόδιο «Γεώργιος Παπαδόπουλος», Απρίλιος 2007, MEGA Channel

211 Αθλ. Ηχώ 6-11-1970

Έβερτον, πρωταθλήτρια Αγγλίας της περιόδου 1969-1970, ανάμεσα στις δηλώσεις των παικτών, οι οποίοι κάνουν λόγο για ένα πολύ δύσκολο παιχνίδι, ο Ασλανίδης τονίζει χαρακτηριστικά πως «Η Έβερτον είναι άτυχη, όχι ο Παναθηναϊκός»²¹². Παράλληλα, τον Μάρτιο, όταν και προγραμματίστηκε το παιχνίδι, ο Ασλανίδης ταξίδεψε για την Αγγλία πριν καν ταξιδέψει η αποστολή της ομάδας, ενώ έθεσε εαυτόν, έστω και ανεπίσημα για πρώτη φορά αρχηγό της αποστολής σε ταξίδι του Παναθηναϊκού, κάνοντας μάλιστα τον παραλληλισμό με το ταξίδι που είχε κάνει ως αρχηγός της αποστολής του Ολυμπιακού το καλοκαίρι του 1969.²¹³ Μάλιστα, η μετάβαση και η παραμονή του Παναθηναϊκού στην Αγγλία κόστισε περίπου 350.000 δραχμές, οι οποίες χορηγήθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού²¹⁴, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά τη θέληση του Ασλανίδη για τη διεθνή διάκριση, ενώ τα πριμ για τη νίκη δεν περιορίζονται πλέον μόνο σε χρήματα, καθώς σε αυτά έχουν προστεθεί οι εξαγγελίες του ΓΤΑ για τουριστική παραμονή των παικτών σε Λονδίνο και Παρίσι²¹⁵ ενώ τις επόμενες μέρες, ο φανατισμός για την πρόκριση είναι τόσο έντονος που ο Ασλανίδης προβαίνει σε δηλώσεις που κανείς δεν θα πίστευε δύο χρόνια νωρίτερα, όπως αυτή στην παρακάτω εικόνα.

212 Αθλ. Ηχώ 20-11-1970

213 Αθλ. Ηχώ 3-3-1971

214 Αθλ. Ηχώ 20-2-1971

215 Αθλ. Ηχώ 5-3-1971

Εικόνα 14 : Οι εκδηλώσεις λατρείας του Ασλανίδη προς το Δομάζο

Γίνεται σαφές πως ο Ασλανίδης είχε αντιληφθεί τόσο το έρεισμα που είχε η ενδεχόμενη διεθνής επιτυχία του Παναθηναϊκού, αλλά κυρίως ότι αυτή πιθανότατα θα ήταν και αν όχι η μεγαλύτερη, μία από τις μεγαλύτερες ευκαιρίες που θα του παρουσιάζονταν ώστε να συνδέσει το όνομά του με έναν ποδοσφαιρικό άθλο.

Όσο βρίσκεται στην Αγγλία για το παιχνίδι του Παναθηναϊκού με την Έβερτον, ο Ασλανίδης κυριαρχεί πραγματικά παντού. Κάνει μονίμως δηλώσεις στον Τύπο, εξάγει την άνοδο του ελληνικού ποδοσφαίρου υπό την ηγεσία του, ακόμα και την παραμονή του αγώνα, τα ευχετήρια τηλεγραφήματα από άλλους παράγοντες του ελληνικού ποδοσφαίρου δεν απευθύνονται στον Παναθηναϊκό, αλλά σ'εκείνον!²¹⁶ Εκ του αποτελέσματος, δικαιώνεται. Ο Παναθηναϊκός απέσπασε υπερπολύτιμη ισοπαλία 1-1, η οποία αποτελούσε πραγματικό άθλο αν αναλογιστεί κανείς τη χαώδη διαφορά που υπήρχε ανάμεσα στην πρωταθλήτρια Αγγλίας και στον πρωταθλητή Ελλάδας. Η ισοπαλία πανηγυρίστηκε σαν κατάκτηση του τροπαίου και ανάγκασε ακόμα και τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, ο οποίος, όπως έχει αναφερθεί και σε άλλο κεφάλαιο, δεν ήταν θερμός οπαδός του ποδοσφαίρου, να αποστείλει συγχαρητήριο τηλεγράφημα στο σύλλογο, τονίζοντας ότι τίμησε την πατρίδα²¹⁷. Σε ανάλογη ενέργεια προέβησαν τόσο η σύζυγός του, όσο και ο Στυλιανός Παττακός. Τα μαζικά τηλεγραφήματα από τα πλέον υψηλόβαθμα μέλη της κυβέρνησης, αποτελούν χαρακτηριστικό του ότι ακόμα και οι πλέον ποδοσφαιρικά αδαείς, αντιλαμβάνονταν ότι κάτι σπουδαίο συμβαίνει στο ελληνικό ποδόσφαιρο, με τον Ασλανίδη να είναι πολύ κοντά στην υλοποίηση του στόχου του. Ενδεικτική του θριάμβου ήταν και η εντολή που έδωσε ο δήμαρχος Αθηναίων Ρίτσος να φωταγωγηθεί η πόλη λόγω της επιστροφής των θριαμβευτών²¹⁸, ενώ εντύπωση προκαλεί η χορηγία χιλίων λιρών του επιχειρηματία και προέδρου τότε του Ολυμπιακού, Νίκου Γουλανδρή, στους παίκτες του Παναθηναϊκού για να γιορτάσουν το θρίαμβό τους.

Η υποδοχή της ομάδας στο αεροδρόμιο αποτελεί πρωτόγνωρο γεγονός για τον ελληνικό αθλητισμό. Η Αθλητική Ηχώ κάνει λόγο για 300.000 άτομα που περίμεναν να αποθεώσουν τους παίκτες και φυσικά τον Ασλανίδη, ο οποίος παρουσιάζεται ως

216 Αθλ. Ηχώ 9-3-1971

217 Αθλ. Ηχώ 10-3-1971

218 Αθλ. Ηχώ 11-3-1971

«αρχιτέκτων του Παναθηναϊκού θριάμβου»²¹⁹, ενώ πλέον φέρεται πως λαμβάνει ακόμα και αποφάσεις για τον Παναθηναϊκό, καθώς κατόπιν δικής του επιθυμίας ανανεώθηκε και το συμβόλαιο του Πούσκας²²⁰

Το 0-0 στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με το 1-1 εκτός έδρας έδωσε την πρόκριση στον Παναθηναϊκό και προκάλεσε ένα νέο κύμα ενθουσιασμού. Η υπόθεση της συμμετοχής στα ημιτελικά του Κυπέλλου Πρωταθλητριών και η σοβαρή προοπτική που παρουσιαζόταν πλέον για την διεκδίκηση του τροπαίου, ήταν για τον Ασλανίδη σοβαρότερα ακόμα και από την εθνική ομάδα, από την οποία αποκλείστηκαν οι παίκτες του Παναθηναϊκού για να προετοιμαστούν απερίσπαστοι για τους σημαντικούς αγώνες με τον Ερυθρό Αστέρα²²¹

Εικόνες 15 και 16: Εγκώμια Παττακού για τον Παναθηναϊκό και η συμβολή του Ασλανίδη (Αθλ. Ηχώ 25-3-1971)

Η ζήτηση για τα εισιτήρια των δύο αγώνων με τον Ερυθρό Αστέρα ήταν τόσο μεγάλη που ανάγκασε τον Ασλανίδη να ζητήσει από τον Παττακό την απλοποίηση της διαδικασίας έκδοσης διαβατηρίου, καθώς πάνω από τριάντα χιλιάδες φίλαθλοι, εξέφρασαν από την πρώτη κιόλας μέρα της πρόκρισης, την επιθυμία τους να μεταβούν στη Γιουγκοσλαβία²²². Πράγματι, η εξόρμηση που έγινε από τους φιλάθλους του συλλόγου ήταν από τις μεγαλύτερες που έχουν γίνει για αγώνα που πραγματοποιείται στο εξωτερικό. Ο Τύπος έκανε λόγο για τουλάχιστον τριάντα χιλιάδες Έλληνες, εκ των οποίων οι πέντε χιλιάδες θα ταξίδευαν αεροπορικώς από τη

219 Αθλ. Ηχώ 12-3-1971

220 Αθλ. Ηχώ 23-3-1971

221 Αθλ. Ηχώ 25-3-1971

222 Αθλ. Ηχώ 27-3-1971

Γερμανία για να παραστούν στον αγώνα ²²³. Η παρουσία τους όμως, καθώς και η παρουσία του, πολύ πιο ήπιου σε δηλώσεις και προβολή συγκριτικά με τους αγώνες ενάντια στην Έβερτον, Ασλανίδη, δεν βοήθησαν τον Παναθηναϊκό, ο οποίος υπέστη βαριά ήττα με 4-1. Παρά το δύσκολο ανατρέψιμο σκορ, οι δηλώσεις του Δομάζου, του Ασλανίδη, αλλά και άλλων πρωταγωνιστών απέπνεαν αισιοδοξία.

Λίγες μέρες πριν τον κρίσιμο αγώνα ωστόσο, η ΟΥΕΦΑ με έγγραφό της ενημέρωσε τον Παναθηναϊκό ότι ο Δομάζος και ο Ελευθεράκης είναι τιμωρημένοι και δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στον επαναληπτικό ²²⁴, προκαλώντας την έκρηξη του φίλαθλου κόσμου, ο οποίος έβλεπε τις ήδη λιγοστές πιθανότητες ανατροπής του αποτελέσματος να εκμηδενίζονται.

Αυτό διέκρινε όμως και ο Ασλανίδης, ο οποίος δεν ήταν διατεθειμένος να καταθέσει τόσο εύκολα τα όπλα. Ενώ αρχικά είχε διαρρεύσει ότι κάποιος εκπρόσωπος του ΠΑΟ θα μετέβαινε στη Βέρνη σε μια προσπάθεια να μεταβάλει την απόφαση, με πρωτοβουλία του Ασλανίδη στην ΟΥΕΦΑ μετέβη ο ίδιος ο πρόεδρος της Ελληνικής Ομοσπονδίας, Γιώργος Δέδες, σε μία ακόμα ενέργεια που αποτελεί δείγμα του ότι η ευρωπαϊκή πορεία του Παναθηναϊκού αποτελούσε πλέον εθνική υπόθεση. Η πίεση που άσκησε ο Ασλανίδης τελεσφόρησε, καθώς ο Δέδες πέτυχε όντως την άρση της ποινής του Δομάζου ²²⁵, που ήταν και το βασικό ζητούμενο. Η εμπλοκή του ΓΓΑ στον Παναθηναϊκό ήταν τόσο έντονη πλέον που παρέστη ακόμα και στην τελευταία προπόνηση πριν τον αγώνα, τονίζοντάς τους ότι πιστεύει ότι μπορούν να κάνουν το θαύμα. ²²⁶

Το θαύμα επιτεύχθηκε και ο Παναθηναϊκός κατέκτησε μια τεράστια νίκη με 3-0 που του έδωσε την πρόκριση για τον μεγάλο τελικό κόντρα στον πανίσχυρο Άγιαξ και πετυχαίνοντας τον, μέχρι τότε μεγαλύτερο θρίαμβο του ελληνικού ποδοσφαίρου, σε μια ιστορία της οποίας η αλήθεια πιθανότατα δεν θα αποκαλυφθεί ποτέ.

223 Αθλ. Ηχώ 13-4-1971

224 Αθλ. Ηχώ 22-4-1971

225 Αθλ. Ηχώ 27-4-1971

226 Αθλ. Ηχώ 28-4-1971

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

ΕΛΕΙΩΣΑΝ ΤΟΝ ΕΡ. ΑΣΤΕΡΑ 3-0

ΑΘΑΝΑΤΟΙ!

ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ ΤΟΥ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΥ

ΜΠΗΚΑΝ ΜΕ ΤΟ ΣΠΑΘΙ ΤΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΟΥΕΜΠΛΕΥ

Εικόνα 17: Η πρόκριση του Παναθηναϊκού επί του Ερυθρού Αστήρα (Αθλ.

Ηχώ 29-4-1971)

Οι εικασίες και το παρασκήνιο για τον επαναληπτικό αγώνα με τον Ερυθρό Αστήρα είναι αμέτρητες. Από την, ιστορική πλέον, δήλωση της συζύγου του Γεώργιου Παπαδόπουλου, Δέσποινας, αναφορικά με τον επαναληπτικό αγώνα ενάντια στον Ερυθρό Αστήρα, για τον οποίο ο Στυλιανός Παττακός φέρεται να της είπε «το πληρώσαμε και θα το πάρουμε το παιχνίδι», γεγονός που σύμφωνα με την ίδια επιβεβαίωσε και ο Γιουγκοσλάβος πρέσβης που καθόταν δίπλα της ²²⁷, μέχρι το 16σελίδο «Μηνιαίον δελτίο Ψυχολογικών Επιχειρήσεων - Διαφωτίσεως» που συντάχθηκε από το Αρχηγείο Στρατού τον Μάιο του 1971 και στο οποίο, σε σελίδα με τίτλο «ψίθυροι-διαδόσεις-φήμαι» αναφέρεται πως «η νίκη του ΠΑΟ επί του Ερυθρού Αστήρος εξηγοράσθη αντί 3 εκατ.δραχμών»²²⁸, όλα συναινούν στο ότι σε εκείνη την αναμέτρηση, ο κρατικός παρεμβατισμός υπήρξε εντονότερος από κάθε άλλη φορά κατά τη διάρκεια της επταετίας, γεγονός που καθίσταται πιστευτό και απόλυτα φυσιολογικό, αναλογιζόμενοι το διακύβευμα. Ακόμα και ο ίδιος ο Ασλανίδης, με την πτώση του καθεστώτος, από την Ελβετία στην οποία είχε διαφύγει, είχε δηλώσει πως «οι δωρεές σε ξένους συλλόγους για την «διευκόλυνσι» ελληνικών ποδοσφαιρικών ομάδων στην πορεία τους στις ευρωπαϊκές διοργανώσεις,

227 Τηλεοπτική εκπομπή «Οι Φάκελοι», Επεισόδιο «Γεώργιος Παπαδόπουλος», Απρίλιος 2007, MEGA Channel

228 Έθνος της Κυριακής, 16-11-2014

ήταν καθ'όλα νόμιμες, αφού αποτελούσαν μέρος της δικτατορικής πολιτικής στον τομέα του Αθλητισμού»²²⁹. Δεδομένου του γεγονότος ότι καμία άλλη ελληνική ομάδα δεν σημείωσε θριαμβευτική πορεία κατά τη διάρκεια της επταετίας, οι αιχμές του Ασλανίδη για τον Παναθηναϊκό είναι σαφείς.

Ανεξαρτήτως του αναμφισβήτητου έντονου παρασκηνίου, η ιστορία εκείνη την περίοδο έγραψε ότι ο Παναθηναϊκός ήταν η πρώτη, και μέχρι σήμερα και η μοναδική, ελληνική ομάδα που προκρινόταν στον τελικό μιας ευρωπαϊκής διασυλλογικής οργάνωσης. Ο ενθουσιασμός του Ασλανίδη ήταν τόσο μεγάλος που χορήγησε 100.000 δραχμές πριμ σε κάθε παίκτη από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, και έδωσε εντολή στο σύλλογο να χορηγήσει κι εκείνος το ίδιο ποσό, ενώ παράλληλα διέγραψε όλα τα χρέη που είχε το σωματείο προς το κράτος.²³⁰ Ταυτόχρονα, οι ενέργειες για τη μετάβαση των φιλάθλων στο Λονδίνο ήταν άμεσες, ενώ μία εκ των χαρακτηριστικότερων ήταν η εντολή του Γεώργιου Παπαδόπουλου περί δωρεάν έκδοσης διαβατηρίων για την αγγλική πρωτεύουσα για το συγκεκριμένο διάστημα.²³¹ Μάλιστα, ο πρωθυπουργός υποδέχθηκε τους παίκτες του Παναθηναϊκού στο πολιτικό του γραφείο, πριν εκείνοι αναχωρήσουν για το Λονδίνο, στην πιο άμεση επαφή που είχε ο δικτάτορας με τον αθλητισμό κατά τη διάρκεια της πολιτικής του ηγεσίας, τονίζοντάς τους τη σημασία τού να εκπροσωπούν «το Ελληνικόν Έθνος»²³²

Με τον Ασλανίδη να είναι αυτή τη φορά και επισήμως αρχηγός της αποστολής τα απρόοπτα στο Λονδίνο δεν έλειψαν, καθώς δύο παίκτες του συλλόγου, οι Ροκίδης και Μητρόπουλος έφυγαν μετά τα μεσάνυχτα από το ξενοδοχείο που διέμενε η αποστολή και τιμωρήθηκαν με άμεση επιστροφή τους στην Αθήνα²³³ στα πλαίσια της πειθαρχίας που είδαμε και σε προηγούμενα κεφάλαια να επιτρέπει ο ΓΓΑ.

Τη μέρα του τελικού ανακοινώθηκε από τις εφημερίδες το πριμ που υποσχέθηκε ο Ασλανίδης, το οποίο ήταν μυθικό. Οι 430.000 δραχμές για κάθε παίκτη ήταν ένα ασύλληπτο ποσό²³⁴ περίπου το τετραπλάσιο από αυτό που φερόταν να σκοπεύει να χορηγήσει ως πριμ σχεδόν δύο χρόνια νωρίτερα για την πρόκριση της εθνικής Ελλάδας στα τελικά του Παγκοσμίου Κυπέλλου, ενώ ταυτόχρονα, πάλι με

229 Βραδυνή, 7-2-1975

230 Αθλ. Ηχώ 29-4-1971

231 Αθλ. Ηχώ 8-5-1971

232 Αθλ. Ηχώ 19-5-1971

233 Αθλ. Ηχώ 28-5-1971

234 Σημείωση: Οι παίκτες θα λάμβαναν 280.000 δραχμές από τη ΓΓΑ και 150.000 δραχμές από τους συλλόγους τους, Αθλ. Ηχώ 2-6-1971

δική του πρωτοβουλία, ανανεώθηκε εκ νέου το συμβόλαιο του Φέρεντς Πούσκας για τρία χρόνια αντί ενός.²³⁵

Ο τελικός της 2ας Ιουνίου 1971 κόντρα στον Άγιαξ και η ήττα με 2-0 από τους πανίσχυρους Ολλανδούς του Γιόχαν Κρόιφ ήταν το μεγαλύτερο επίτευγμα της δικτατορίας και το απαύγασμα της κυριαρχίας του Ασλανίδη στον ελληνικό αθλητισμό. Η ήττα απογοήτευσε εκατομμύρια Έλληνες φιλάθλους, οι οποίοι όμως έσπευσαν να ετοιμάσουν υποδοχή ηρώων στην επιστροφή της ομάδας από την Αγγλία.

Όπως ήταν φυσικό, μετά την ήττα οι δηλώσεις του Ασλανίδη για τον Παναθηναϊκό και η καθημερινή ανάμειξή του σε αυτόν περιορίστηκαν αισθητά. Την επομένη του αγώνα δεν προέβη καν σε δηλώσεις, ενώ σταδιακά επέστρεψε στην περισσότερο απόμακρη και αμερόληπτη εικόνα που διατηρούσε πριν αρχίσει η θριαμβευτική πορεία στο Γουέμπλεϊ, γεγονός απόλυτα φυσιολογικό, καθώς το, προνομιακό για πολιτικούς συμβολισμούς και προπαγάνδα, πεδίο, έπαψε να υφίσταται με την ήττα από τον Άγιαξ.

Αυτό που πρέπει να αποσαφηνιστεί ωστόσο είναι ότι, κρίνοντας και από τη συμπεριφορά του Ασλανίδη προς τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους μέχρι το 1971, φαίνεται πως ο Παναθηναϊκός αποτέλεσε περισσότερο «μάννα εξ ουρανού» για την καθεστωτική προπαγάνδα, παρά στοχευμένη και προσχεδιασμένη επιλογή. Οι σχέσεις του συλλόγου με τον Ασλανίδη, αλλά και το γενικότερο καθεστώς ήταν εξαρχής πολύ καλές, καθώς από τις πρώτες κιόλας μέρες της ηγεσίας του, ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού παρίστατο σε διοικητικά συμβούλια της ομάδας²³⁶, χορηγούσε μεγάλα ποσά στο σύλλογο²³⁷, ενώ και άλλα στελέχη της κυβέρνησης, όπως ο Νικόλαος Μακαρέζος, ο οποίος είχε ανακηρυχθεί επίτιμος πρόεδρος του συλλόγου²³⁸, είχαν στενή σχέση με το σωματείο.

Ο Παναθηναϊκός ωστόσο δεν ήταν ο μόνος σύλλογος που απολάμβανε την εύνοια του Ασλανίδη. Τόσο ο Ολυμπιακός, όσο και η ΑΕΚ, οι οποίοι διέθεταν παραδοσιακά έρεισμα ανάλογου μεγέθους στο φίλαθλο κόσμο της χώρας, βοηθήθηκαν αρκετές φορές από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, διατηρώντας εξίσου καλές σχέσεις. Μάλιστα, το 1969 ο Ολυμπιακός διοργάνωσε εορταστική

235 Αθλ. Ηχώ 2-6-1971

236 Αθλ. Ηχώ 10-6-1967

237 Χορηγία 4.000.000 δρχ στον Παναθηναϊκό, Αθλ. Ηχώ 28-2-1968

238 Αθλ. Ηχώ 28-2-1968

εκδήλωση με αφορμή την επέτειο της «επανάστασης της 21ης Απριλίου»²³⁹, παρουσία του Ασλανίδη, από τον οποίο λάμβανε και οικονομική ενίσχυση ^{240 241}, ενώ επιχορηγήσεις με ανάλογη συχνότητα λάμβανε και η ΑΕΚ^{242 243}. Όπως έχει αποδειχθεί πολλάκις και στα προηγούμενα κεφάλαια, η απολυταρχική συμπεριφορά του Ασλανίδη είχε έναν και μόνο στόχο, κι αυτός δεν ήταν άλλος από την διεθνή προβολή της Ελλάδας, και συνεπώς του ιδίου, και την ανάδειξή του ως πατριάρχη του ελληνικού αθλητισμού. Στη θέση του Παναθηναϊκού θα μπορούσαν κάλλιστα να βρίσκονται οι δύο προαναφερθέντες σύλλογοι, ωστόσο εκείνος έτυχε να αποτελέσει το κατάλληλο άρμα στην καταλληλότερη χρονική στιγμή.

Σε μία περίοδο που οι διοικήσεις των σωματείων απαρτιζόνταν από ανδρείκελα του Ασλανίδη, η προσπάθεια οικειοποίησης μιας μεγάλης διάκρισης ήταν αυτονόητη και στέφθηκε από επιτυχία. Ο Παναθηναϊκός εξυπηρέτησε το ρόλο του και αναμφίβολα χρησιμοποιήθηκε από τον Ασλανίδη χωρίς να έχει περιθώρια ή δυνατότητα αντίδρασης. Αυτό ωστόσο, δεν αναιρεί τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι ο Παναθηναϊκός πιθανότατα ευνοήθηκε από τη δικτατορία στην πορεία του Κυπέλλου Πρωταθλητριών 1970-1971, και τα οποία είναι αρκετά ισχυρά για να διαψευστούν, πόσο μάλλον να παραβλεφθούν, όπερ και οφείλουν να αναφέρονται με τη βαρύτητα που τους αναλογεί, και όχι ως απλές φήμες.

239 Αθλ. Ηχώ 20-5-1969

240 Χορηγία 1.000.000 δρχ στον Ολυμπιακό, Αθλ. Ηχώ 15-1-1969

241 Χορηγία 1.000.000 δρχ στον Ολυμπιακό «για έκτακτες ανάγκες», Αθλ. Ηχώ 31-7-1969

242 Χορηγία 700.000 δρχ στην ΑΕΚ, Αθλ. Ηχώ 22-2-1969

243 Χορηγία 1.000.000 δρχ στην ΑΕΚ και ακόμα 2.000.000 στο μέλλον, Αθλ. Ηχώ 12-7-1969

Επίλογος

Η αρχική μορφή της παρούσας έρευνας προέβλεπε μία αναλυτική καταγραφή των κρατικών παρεμβάσεων στο ελληνικό ποδόσφαιρο κατά την περίοδο της δικτατορίας, έχοντας την αφελή πεποίθηση πως κάτι τέτοιο θα περιοριζόταν σε υποθέσεις όπως αυτή του Γουέμπλεϊ και γενικότερα σε αμιγώς αγωνιστικά ζητήματα.

Από την αρχή της αποδελτίωσης του Τύπου της εποχής ωστόσο, έγινε σαφές πως οι παρεμβάσεις της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού σε φαινομενικά ασύνδετους τομείς του αθλητισμού, είχαν εντέλει, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, άρρηκτη σύνδεση μεταξύ τους, συνθέτοντας ένα πλήρως ελεγχόμενο τοπίο, όπου ο ίδιος ο αθλητισμός περνούσε σε δεύτερη μοίρα, ενώ πλήθος ενεργειών αποσκοπούσαν σε άλλα, ακόμα πιο περίπλοκα ζητήματα, όπως το κυπριακό. Οι πελατειακές σχέσεις που διατηρούσε ο Ασλανίδης με τα χρήσιμα για τον ίδιο και συνολικά για το καθεστώς σωματεία, δηλαδή κυρίως αυτά που είχαν λαϊκό έρεισμα, ή αντίθετα η προσπάθεια αφανισμού συλλόγων, και κυρίως ατόμων, που ενοχλούσαν τον ανεμπόδιο έλεγχο του αθλητισμού, είναι μόνο μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πρώτης τετρατίας της χούντας. Δεν είναι υπερβολή να πει κανείς πως το ελληνικό ποδόσφαιρο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών, είναι ο ίδιος ο Ασλανίδης. Πέραν των προαναφερθέντων, αλλά και όσων παρασκηνιακών περιστατικών αναλύθηκαν στην εργασία, ο «αναμορφωτής του ελληνικού αθλητισμού» δεν δίσταζε να προβαίνει σε δημόσιες επιδείξεις δύναμης, απορρίπτοντας αιτήματα και προσφυγές ομάδων που είχαν αδικηθεί. Η υπόθεση των πέντε παικτών του Εργοτέλη που μεταγράφηκαν στον ΟΦΗ με απόφαση του Ασλανίδη, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο δρούσε, καθώς εκτός του ότι η προσφυγή του Εργοτέλη απορρίφθηκε, ο ίδιος ο Ασλανίδης, σε

επίσκεψή του στην Κρήτη, εξήγγειλε την πρόθεσή του να διαλύσει τριάντα δύο σωματεία του Ηρακλείου, υποχρεώνοντάς τα μάλιστα να παραχωρήσουν τους καλύτερους τους παίκτες στον ΟΦΗ, εντολή που έδωσε και στην Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Ηρακλείου, η οποία δεν μπορούσε παρά να συναινέσει, ενώ και το γήπεδο του συλλόγου, μετά την άνοδό του στην Α' εθνική κατηγορία το 1968, μετονομάστηκε σε «Ασλανίδειο».

Αναφερόμενοι στη σχέση του Ασλανίδη με τις ποδοσφαιρικές ενώσεις ανά την χώρα, μπορεί κανείς να ισχυριστεί πως αυτές ανταγωνίζονταν σκληρά μεταξύ τους για το ποια θα είναι εκείνη που θα έχει μεγαλύτερη εύνοια από τον πανίσχυρο ΓΓΑ. Φυσικά, οι δύο προεξέχουσες δεν ήταν άλλες από αυτές της Αθήνας και του Πειραιά, γεγονός που δικαιολογείται αν αναλογιστούμε ότι διέθεταν ως μέλη τους τους τρεις ιστορικότερους συλλόγους της χώρας, τον Παναθηναϊκό, την ΑΕΚ και τον Ολυμπιακό αντίστοιχα. Ο Ασλανίδης δεν έκρυβε την συμπάθειά του προς τις συγκεκριμένες δύο ενώσεις, χορηγώντας τους ανά τακτά χρονικά διαστήματα σημαντικά χρηματικά ποσά, για να καλύψουν τις ανάγκες τους, πχ να στεγαστούν σε νέες εγκαταστάσεις, ενώ έδινε πάντα το «παρών» σε διάφορες εκδηλώσεις που διοργάνωναν. Ως εκ τούτου, οι ενώσεις ανταπέδιδαν τις τιμές σε τέτοιο βαθμό, που το Μάρτιο του 1969, η ΕΠΣ Αθηνών θεσμοθέτησε το κύπελλο «Συνταγματάρχου Κωνσταντίνου Ασλανίδη», στο οποίο συμμετείχαν τα σωματεία της Α' Ερασιτεχνικής Κατηγορίας Αθηνών, ενώ λίγες μέρες αργότερα, η ΕΠΣ Πειραιά θεσμοθέτησε με τη σειρά της το κύπελλο «Αναγεννώμενος Φοίνιξ» ανακοινώνοντας πως η διοργάνωση τελεί υπό την προστασία του ΓΓΑ. Παράλληλα, η τοποθέτηση συνεργατών του Ασλανίδη σε κάθε σωματείο, πέραν του ασφυκτικού κρατικού ελέγχου, φαίνεται πως προωθούσε και μια εικόνα απόλυτης πειθαρχίας και ισονομίας, η οποία έπειθε το φίλαθλο κοινό για τις καλές προθέσεις της δικτατορίας, συνεπικουρούμενη από τις χορηγίες, τα υποτιθέμενα έργα, τη φιλοξενία της «μαρτυρικής κόρης» Κύπρου.

Οι ομοιότητες της καπήλευσης του ελληνικού ποδοσφαίρου με την καπήλευση του αθλήματος σε άλλες χώρες όπως η φασιστική Ιταλία, η ναζιστική Γερμανία και ακόμα περισσότερο η Ισπανία του Φράνκο, καθώς και οι στρατιωτικές δικτατορίες των χωρών της Λατινικής Αμερικής κατά τη δεκαετία του '70 είναι εμφανείς. Ωστόσο, η φιλοσοφία που τις διέπει παρουσιάζει μία σημαντική διαφορά, η οποία έγκειται στο ότι το ποδόσφαιρο στην Ελλάδα δεν αποτελούσε μέρος ενός

συντεταγμένου σχεδίου εθνικιστικής κατήχησης. Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα του Μουσολίνι και του Χίτλερ, τα οποία αποτέλεσαν τον προπάτορα κάθε μορφής πολιτικής εκμετάλλευσης του ποδοσφαίρου, ενέταξαν στην ιδεολογική τους ατζέντα το άθλημα με σκοπό την προβολή της εθνικής ανωτερότητας και την δημιουργία μιας αυτοκρατορίας. Αντιθέτως, το απολυταρχικό καθεστώς του Φράνκο, στο μοντέλο του οποίου προσομοίαζε περισσότερο το ελληνικό, τουλάχιστον συγκριτικά με αυτά της Γερμανίας και της Ιταλίας, δεν προέβλεπε μια τόσο ριζοσπαστική χρήση του ποδοσφαίρου για την επίτευξη πολιτικών στόχων και περιοριζόταν στην καλλιέργεια της εθνικής ενότητας που είχε τόσο ανάγκη η Ισπανία μετά από τον εμφύλιο πόλεμο. Οι επιτυχίες της Ρεάλ Μαδρίτης σε διεθνές επίπεδο, αντιμετωπίζονταν από τον Φράνκο περισσότερο ως μία περίπτωση που ευνοούσε την εξάλειψη κάθε είδους τοπικισμού και ανεξαρτησίας που εξεφραζόταν ως επί το πλείστον από την Καταλονία και τη Χώρα των Βάσκων και δευτερευόντως ως μία προσπάθεια επανατοποθέτησης της Ισπανίας στον παγκόσμιο χάρτη.

Το μακρινό 1936, στην ακμή του εθνικοσοσιαλισμού, ο John R. Tunis προέβη σε μια τριμερή διάκριση αναφορικά με τα αίτια της χρήσης του αθλητισμού ως μέσο επιβολής εξουσίας. Μεταξύ άλλων ανέφερε πως «αν η Ιταλία κερδίσει στο ποδόσφαιρο την Αγγλία, ο Μουσολίνι παρουσιάζει τη νίκη ως ένα ακόμα παράδειγμα της ανωτερότητας ενός φασιστικού κράτους έναντι μιας δημοκρατίας»²⁴⁴, καθώς και το ότι η πειθαρχία που επιβάλλεται στον αθλητή κατά τη διάρκεια της προπόνησης, αποσκοπεί στο να πειθαρχήσει μελλοντικά προς όφελος του έθνους σε πιθανή πολεμική σύρραξη. Τέλος, εξήρε τη σημασία που είχε ο αθλητισμός ώστε οι νέοι να παραμένουν αφοσιωμένοι σε μια ασχολία που πιθανότατα θα τους απέτρεπε, ή τουλάχιστον θα ελάττωνε το ενδιαφέρον τους για τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, καθώς όπως αναφέρει χαρακτηριστικά «δεν μπορείς να προπαγανδίσεις ή να ενταχθείς σε επαναστατικά κινήματα κατά της κυβέρνησης αν περπατάς και ασκείσαι όλη μέρα»²⁴⁵.

Αυτός ουσιαστικά ήταν και ο κύριος στόχος της δικτατορίας αναφορικά με το ποδόσφαιρο στην Ελλάδα. Το καθεστώς έστρεψε το κοινό στον αθλητισμό και συγκεκριμένα στο ποδόσφαιρο για να μην ελοχεύει ο κίνδυνος εκείνο να στραφεί προς οτιδήποτε άλλο. Μετέτρεψε το άθλημα σε θέαμα και θέσπισε διοργανώσεις

244 Tunis, John Robert, 1936, «*The Dictators Discover Sport*», *Foreign Affairs* (July-August 1936)

245 Το ίδιο

όπως το θερινό κύπελλο ΟΠΑΠ, όχι αποκλειστικά για να υπάρχει δελτίο και τους θερινούς μήνες και να μη μειωθούν τα προβλεπόμενα έσοδα, όπως θα υπέθετε κανείς, αλλά κυρίως επειδή η αγωνιστική δράση ήταν αναγκαία, ούτως ώστε το πλήθος να παραμένει απασχολημένο με κάτι χωρίς διακοπές. Δεν είναι τυχαίο ότι κατά την επταετία της δικτατορίας, όπως παρουσιάστηκε και στο σχετικό κεφάλαιο, το ΠΡΟ-ΠΟ, και συνεπώς ο ΟΠΑΠ, παρουσιάζουν συνεχώς τεράστιες αυξήσεις στα κέρδη, σε τέτοιο βαθμό που το 1969 τίθεται σε κυκλοφορία εφημερίδα αμιγώς αφιερωμένη στα προγνωστικά του ΠΡΟ-ΠΟ, ενώ ραγδαία άνοδο παρουσιάζουν και οι εισπράξεις των εισιτηρίων στους αγώνες του πρωταθλήματος.

Συμπερασματικά, ο ατέρμονος κρατικός παρεμβατισμός της εξεταζόμενης περιόδου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια της ιστορίας του ελληνικού ποδοσφαίρου, καθώς ανέδειξε για πρώτη φορά τη δυναμική του αθλήματος και τους σκοπούς που αυτό ήταν δυνατό να εξυπηρετήσει, καθώς ποτέ μέχρι τότε το άθλημα δεν διέθετε τόσο έντονη πολιτική χροιά. Παράλληλα, οδήγησε στη λήψη ιστορικών αποφάσεων, εκ των οποίων η σημαντικότερη ήταν η μετατροπή του από ερασιτεχνικό σε επαγγελματικό το 1979. Με τη μετατροπή του καταστατικού των συλλόγων σε ανώνυμες εταιρείες, και την είσοδο σημαντικών ονομάτων της ελληνικής οικονομίας, όπως η οικογένεια Βαρδινογιάννη, ο Σωκράτης Κόκκαλης, ο Δημήτρης Μελισσανίδης και πλήθος άλλων, στα κοινά των ποδοσφαιρικών ομάδων, ο κρατικός παρεμβατισμός μπορεί να μην είναι τόσο άμεσος, ή έστω φανερός, ωστόσο υποθέσεις όπως το σκάνδαλο Κοσκωτά ή οι νομοθετικές διευκολύνσεις βάσει των οποίων πολλές ομάδες απέφυγαν να αποπληρώσουν τα χρέη τους προς το δημόσιο, καθιστούν άρρηκτη τη σχέση της πολιτικής και του ποδοσφαίρου, ακόμα και σήμερα.

ΠΗΓΕΣ

Εφημερίδες

- Αθλητική Ηχώ 1967,1968,1969,1970,1971, 2000
- Αθλητική Φωνή 1967,1968,1969,1970, 1971
- Έθνος της Κυριακής, 16-11-2014
- Μακεδονία 1973
- Νέος Κυπριακός Φύλαξ 1948
- Ομάδα, 1967, 1968, 1969
- Σημερινή, Η 1998, 2011, 2017
- Φως των Σπορ 1967, 1968

Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

- ΦΕΚ 148 Α/31-8-1967

Οπτικοακουστικό Υλικό

- Οι Φάκελοι, τηλεοπτική εκπομπή του δημοσιογράφου Αλέξη Παπαχελά στο MEGA Channel, επεισόδιο «Γεώργιος Παπαδόπουλος», Απρίλιος 2007

Ιστοσελίδες

- Συνέντευξη Βασίλη Μποτίνου στην ιστοσελίδα gazzetta.gr
<http://www.gazzetta.gr/football/article/671510/mpotinos-sto-gazzettagr-moy-evgale-pistoli>
- Συνέντευξη Μιχάλη Μάχλη στην ιστοσελίδα gazzetta.gr
<http://www.gazzetta.gr/stili/afierwmata/article/560365/otan-i-hoynta-ektelese-podosfairo>
- Συνέντευξη Τάσου Βασιλείου στην ιστοσελίδα koinoniki.gr
<http://koinoniki.gr/2014/06/tasos-vasiliou-i-chounta-mou-ekopse-tin-bala/>
- Συνέντευξη Μίμη Δομάζου στην ιστοσελίδα sport24.gr:
<http://www.sport24.gr/top-guns/top-guns-lampiris/otan-o-domazos-dixase-th-xounta.2501189.html>
- Συνέντευξη Νίκου Σάκκουλη στην ιστοσελίδα sport24.gr
<http://www.sport24.gr/Files/kai-aek-kai-pao-kai-thrulos.3775919.html>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Γκαλεάνο Ε. (1998), *Τα χίλια πρόσωπα του ποδοσφαίρου*», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
- Ζαϊμάκης Γ. (2010), *Εργοτέλης 1929-2009: Ψηφίδες της Αθλητικής και Κοινωνικής Ιστορίας ενός Φιλοπρόοδου σωματείου*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Ζηζοπούλου Α., *Ποδόσφαιρο και Κοινωνία: Η περίπτωση των ποδοσφαιρικών σωματείων του Π.Ο.Κ. στη δεκαετία του 1950*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 2004
- Μελετίου Γ. (2011). *Κυπριακό ποδόσφαιρο 1900-1960*, Λευκωσία : Power Publishing

Ξενόγλωσση

- Bar-On, Tamir,(2014) *The World Through Soccer: The Cultural Impact of a Global Sport*, United Kingdom: Rowman & Littlefield
- Shaw, D. (1988) *The political instrumentalization of professional football in Francoist Spain 1939-1975*. Queen Mary University, London
- Wynn A. (2007) *The Goooooooooals of Government: Football as a Political Tool of Fascism and Nazism*, Wesleyan University, Connecticut

Άρθρα

- Ζουμή Α., 2008, «*Η μαύρη επταετία του ποδοσφαίρου: Οι Αριστερές ομάδες δεν ξέφυγαν από την καταδιωκτική μανία της χούντας*», περιοδικό Γαλέρα, Σεπτέμβριος 2008
- Tunis, John Robert, 1936, «*The Dictators Discover Sport*», Foreign Affairs (July-August 1936)
- Pretelin Munoz de Cote, Fausto, 2006, «*El Imperio global de fútbol*», Foreign Affairs En Español 6, no.3 (Julio-Septiembre 2006)